

Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Запорізькій області

Професійна освіта Запоріжжя

Інформаційно-методичний вісник

2020

Інформаційно-методичний вісник Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області

Головна мета видання – методична допомога керівникам і педагогічним працівникам в організації навчально-виробничого, виховного процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

Відповідальний за випуск: Паржницький О.В., директор НМЦ ПТО у Запорізькій області, кандидат педагогічних наук

Редагування: Нідерман Н.К., методист НМЦ ПТО у Запорізькій області

Комп'ютерна верстка: Сакур Д.О., діловод НМЦ ПТО у Запорізькій області

Інформаційно-методичний вісник «Професійна освіта Запоріжжя»

Засновник: Петерик Світлана Миколаївна

Свідоцтво про державну реєстрацію

серія 33 № 1302 – 577 – ПР від 20.12.2018 р.

Порядковий номер випуску: № 6 2020

Дата виходу: 24.04.2020

Виходить два рази на рік.

Мова видання: українська.

Тираж - 3 екз.

Безкоштовно

Видавець: Науково-методичний центр професійно-технічної освіти у Запорізькій області

Адреса видавця: 69063, м. Запоріжжя, вул. Покровська, 28.

Телефон: (061) 228 17 60, (061) 224 43 25

E-mail: nmc.pto.zp@gmail.com

Веб.сайт: <http://nmc-ptو.zp.ua>

За достовірність фактів, цитат, дат, назв та інших відомостей відповідають автори.

Редакція залишає за собою право на редагування та скорочення прийнятих до друку матеріалів.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

ЗМІСТ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Таран Марина, Двоєнососа Лариса, Мухіна Людмила. Проект «Портфель сучасного педагога: тренди, формати, технології освітнього процесу».....4

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

Осипенко Сергій, Суєтова Софія. Створення освітньо-виробничого середовища у державному навчальному закладі «Дніпрорудненський професійний ліцей» в умовах дуальної форми здобуття освіти.....13

Демарецька Тетяна. Методична розробка власних віртуальних кімнат у середовищі Google Classroom.....17

Гузенко Тетяна. Самостійна робота в аспекті формування професійної компетентності сучасного фахівця.....28

Міністерство освіти і науки України. Більше можливостей для навчання в профтехзах.....32

ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ПІДГОТОВКА

Данилюк Наталія. Екологічний проект «Чисте довкілля-здорова нація».....33

ЛІТЕРАТУРНА СКАРБНИЧКА.....38

Гук Анастасія. Новела «Вона».....38

Соловійова Яна. Кажу із гордістю: «Моя хата скраю...».....40

Деак Іветт. Легенда «Рідна ненька».....42

Спіріна Юлія. Україні.....44

МЕТОДИЧНА РОБОТА

Мухіна Людмила. Документація у бібліотеці закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Сучасні вимоги.....46

ДОСВІД ПРАКТИКІВ

Чигілейчик Жанна. З досвіду роботи експертної творчої групи викладачів зарубіжної літератури м. Запоріжжя.....55

Прокопенко Марина. Використання технології критичного мислення на уроках зарубіжної літератури як спосіб формування літературної компетентності.....66

Наугольнова Тамара. Трагедія Й.В. Гете «Фауст». Образ Фауста як втілення динамізму нової європейської цивілізації.....72

ВИХОВНА РОБОТА

Панасенко Людмила. Жінка! Ваше величносте! Бережіть жінок!.....78

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ**ПРОЄКТ «ПОРТФЕЛЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА: ТРЕНДИ, ФОРМАТИ, ТЕХНОЛОГІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ»**

Марина Таран, методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області

Лариса Двоєносова, методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області

Людмила Мухіна, методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області

Сучасна професійна освіта перебуває у стані змін, зумовлених низкою викликів: глобалізацією, інформатизацією суспільства, демографічними змінами, що потребують швидкої адаптації до діяльності у нових соціальних реаліях. Освітня сфера, яка є основоположницею формування світогляду, духовного становлення особистості, зазнає значних трансформаційних процесів. Простір, де стикаються нові цінності й технології, нові стилі життя, вимагає нових, сучасних освітніх підходів.

Освітній процес традиційно зорієнтований на отримання, у кращому випадку – на творче засвоєння знань здобувачами освіти. Багато викладачів, на жаль, ставлять перед собою завдання: вкласти в учнів певний обсяг знань. При цьому сучасна освіта виховує, як правило, людей-екстерналів, яких вирізняє нерішучість і тривожність, відповідальність за свої невдачі вони схильні перекладати на інших людей, обставини чи долю.

Нині світ стрімко змінюється. З часом приходить усвідомлення необхідності цих змін. Все більше стають популярними матеріали з тематики розвитку креативності. З'являється молодь, яка рішуче відмовляється навчатися в рамках сформованої системи освіти.

Сучасна молодь усвідомлює, що їй потрібні креативні, інтелектуальні навички, і

прагне їх отримати.

Освіта відчиняє багато дверей. Педагоги шукають нові підходи для того, щоб знання й навички дітей були затребуваними в їх житті.

Необхідно формувати в молодих людях вміння бачити навколо себе завдання і звичку їх вирішувати. При цьому дуже важливо – захопити, змусити думати, фантазувати, генерувати захоплюючі ідеї. У такому разі молодь починає сприймати себе активною особистістю і швидко вирішує проблемні питання, які виникають у професійній сфері, вдосконалює свій рівень самоосвіти.

Необхідна нова особистість, нове покоління, здатне вивести суспільство за рамки існуючої деструктивної системи речей. Роль сучасного педагога у тому, щоб змусити дитину мислити. Правильно поставлена система навчання колосальним чином визначає життя й майбутнє людини.

Сучасний заклад професійної освіти – це, насамперед, інноваційні освітні технології, новаторська організація освітнього процесу та активна співпраця його учасників – педагогічних працівників і здобувачів освіти.

Саме тому основна увага у педагогічних колективах має приділятися питанням подолання консерватизму в підходах до освітньої

діяльності та існуючих стереотипів педагогічної праці.

За словами Деніела Пінка все, що ми робимо на роботі чи що вчимо у школі, можна розділити на дві категорії – завдання алгоритмічні, наприклад, робота касиром у продуктовому магазині та завдання евристичні, як то створення рекламної кампанії. І минуле ХХ століття пропонувало більшість видів робіт алгоритмічних, які у ХХІ столітті механізовані або автоматизовані. Скільки молодих людей у найближчому майбутньому матимуть роботу?

ХХІ століття утворює евристичні види праці. Відповідно це потребує кадрів, які здатні креативно мислити та генерувати ідеї. Як готувати фахівців для ринку праці ХХІ століття?

Система мотивації «кнута і пряника» перестала приносити очікувані результати. Нам важко знаходити драйвери, які мотивуватимуть педагогічний колектив, наших здобувачів освіти до виконання доручених завдань, особливо які потребують, бодай хоч трохи, творчості.

Де знайти засоби заохочення молоді до пізнання, ведення конструктивного діалогу з викладачем, групою в аудиторії?

Хто перетворить їх із пасивних слухачів в активних учасників освітнього процесу, навчить ставити цілі й досягати їх?

Відповіді й інструменти можна отримати під час зустрічей з використанням елементів сінемалогії, коучингу, дизайн-мислення, соціально-культурної анімації тощо.

У 2018 році Науково-методичним центром професійно-технічної освіти у Запорізькій області започаткований проєкт «Портфель сучасного педагога: тренди, формати, технології освітнього процесу». Реалізація проєкту відбувалася протягом двох років: з січня 2018 року по грудень 2019 року.

Мета проєкту:

- забезпечення високої якості професійної підготовки у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;
- впровадження та використання в освітньому процесі найкращих світових новацій навчання;
- впровадження та застосування в освітньому процесі нових інструментів, форм, мето-

дів і технологій навчання.

Очікувані результати:

- визначення освітніх трендів майбутнього;
- заохочення колективу до роботи за найкращими світовими освітніми новаціями;
- відповідність викликам інформаційних технологій;
- співіснування поколінь X, Y з поколінням Z;
- спрямування здобувачів освіти на творчість, креатив, повагу до професії та серйозне ставлення до життя;
- заохочення молоді до навчання;
- підвищення рівня конкурентоспроможності здобувачів освіти на ринку праці.

Шляхи реалізації проєкту:

I етап – діагностичний.

Термін: січень-лютий 2018 року.

Завдання:

1. Проведення для педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти заходу у вигляді неформального спілкування, під час якого визначено: чи є необхідність інвестувати у власний розвиток.

2. Визначення інструментів, форм, методів, технологій, які необхідно впроваджувати в освітній процес для покращення професійних компетенцій учнів.

3. З'ясування та обговорення проблемних питань:

- які тренди в освіті визначатимуть майбутнє у 2020 році;
- як відповідати викликам інформаційних технологій;
- як залишатися цікавим і авторитетним в учнівському середовищі;
- як заохочувати здобувачів освіти до навчання.

Мотивувати педагогічних працівників до постійного самовдосконалення та саморозвитку.

10 січня 2018 року на базі Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області відбувся Освітній конвент «Портфель сучасного педагога: тренди, формати, технології освітнього процесу», запрошений тренер Наталія Яцук, м. Запоріжжя.

У заході взяли участь 30 педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти: ДНЗ «Запорізький центр професійно-технічної освіти водного транспорту», ДНЗ «Бердянський машинобудівний професійний ліцей», ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище «Моторобудівник», ДНЗ «Запорізький правобережний професійний ліцей», ДНЗ «Запорізький політехнічний центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Бердянський центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Пологівський професійний ліцей», ДНЗ «Запорізький професійний ліцей сервісу», ДНЗ «Якимівський професійний аграрний ліцей», ДНЗ «Мелітопольський професійний аграрний ліцей».

У ході неформального заходу обговорені проблемні питання: які тренди в освіті визначатимуть наше майбутнє? Як відповідати викликам інформаційних технологій? Як залишатися цікавим і авторитетним в учнівському середовищі? Як заохочувати їх до навчання?

Зустріч проведена з використанням елементів сінемалогії, коучингу, дизайн-мислення, соціально-культурної анімації. Учасники заходу поповнили свій педагогічний портфель сучасними трендами, форматами, технологіями освітнього процесу.

По завершенні Освітнього конвенту педагогічні працівники, згідно з опитуванням, зробили висновки про необхідність:

- осмислити отриману інформацію;
- обрати для себе конкретну технологію та вдосконалити вміння з її застосування;
- бути у постійному пошуку нових інструментів навчання, форм, методів і технологій;
- постійно займатися самоосвітою та саморозвитком;
- систематично відвідувати такі заходи.

II етап – практичний.

Термін: лютий 2018 року – листопад 2019 року.

Завдання:

1. Прогнозування проведення заходів згідно з необхідністю отримання інструментів для розвитку педагогічної майстерності.
2. Запрошення до співпраці досвідчених тренерів, коучів.
3. Організація та проведення тренінгів, коуч-сесій тощо.
4. Сертифікація учасників проекту.
5. Популяризація діяльності проекту в соціальних мережах.
6. Підбиття підсумків учасниками проекту наприкінці кожного заходу щодо необхідності самоосвіти впродовж життя.
7. Впровадження в освітній процес ін-

струментів, отриманих учасниками після проходження тренінгів, коуч-сесій тощо.

20-21 лютого 2018 року на базі Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області відбувся дводенний тренінг «Коучинг в освіті», тренер Наталія Яцук, м. Запоріжжя.

До тренінгу були запрошені педагогічні працівники, які прагнуть готувати фахівців для ринку праці XXI століття, мають бажання знайти власну внутрішню мотивацію, згуртувати команду, надихати на досягнення амбітних цілей своїх здобувачів освіти, мотивувати до роботи у навчальній групі, а головне - вчити, вчитися й працювати з натхненням.

У заході взяли участь 20 представників закладів професійної (професійно-технічної) освіти: ДНЗ «Запорізький центр професійно-технічної освіти водного транспорту», ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище», ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище «Моторобудівник», ДНЗ «Мелітопольський багатопрофільний центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище», ДНЗ «Запорізький будівельний центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище моди і стилю», ДНЗ «Багатопрофільний центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Василівський професійний ліцей».

мусу та з натхненням.

27 жовтня 2018 року на базі Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області відбувся очно-дистанційний тренінг «Методика проведення тренінгів», який провів тренер Іван Іванов з м. Києва.

Тренінг складався з трьох міні-курсів: «Орієнтуватися в методиці проведення тренінгів»; «Використовувати універсальні тренінгові вправи у навчанні»; «Розвивати життєві навички за допомогою тренінгових вправ».

Основні цілі заходу - опанувати на практиці сучасні методи активної роботи зі здобувачами освіти та дорослими: вправи на розвиток уваги й командоутворення, техніки фасилітації,

По закінченню тренінгу учасники під час своєї педагогічної діяльності зможуть знаходити власну внутрішню мотивацію, згуртувати команду та мотивувати до роботи у групі, а головне - вчити, вчитися й працювати без при-

вправи-енерджайзери.

У заході взяли участь 26 осіб: представники Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області та педагогічні працівники закладів професійної

(професійно-технічної) освіти: ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище», ДНЗ «Запорізький політехнічний центр професійно-технічної освіти», «Мелітопольський багатoproфільний центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Бердянський центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Дніпрорудненський професійний ліцей», ДНЗ «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище», ДНЗ «Пологівський професійний ліцей», ДНЗ «Запорізький професійний ліцей сервісу». Також до участі у тренінгу запрошені колеги із закладів вищої освіти: ДЗВО «Запорізький державний медичний університет», Запорізький авіаційний коледж імені О.Г. Івченка, ДЗВО «Запорізький будівельний коледж» та ПЗВО «Запорізький коледж технологій та дизайну».

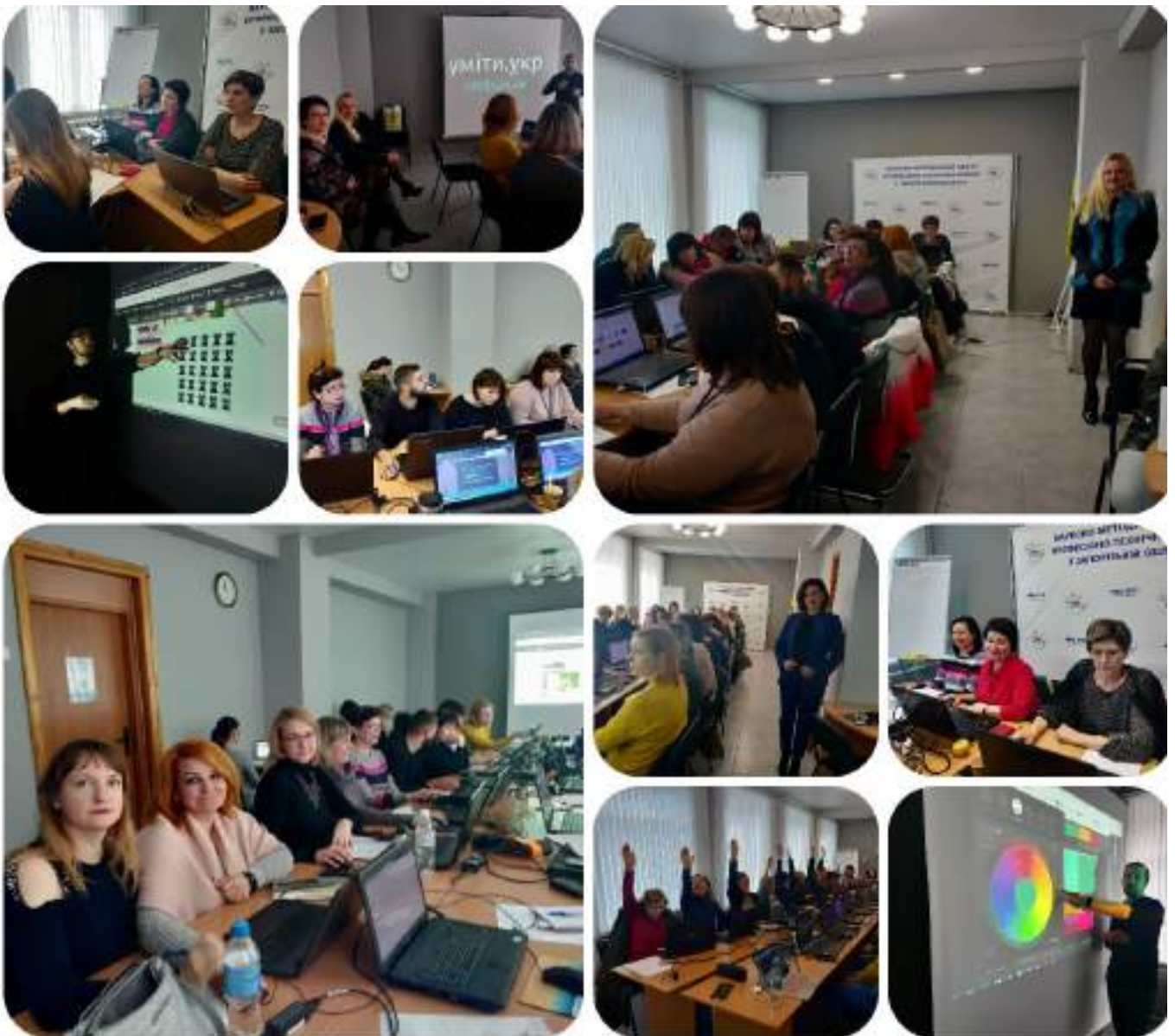
Під час тренінгового заняття учасники засвоїли впровадження як повноцінного

тренінгового навчання, так і його елементів у повсякденній роботі.

За допомогою спеціального діагностичного інструментарію визначили власний тренерський стиль і схильність до тренерства, отримали рекомендації для професійного саморозвитку.

23 березня 2019 року на базі Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області відбувся очно-дистанційний тренінг «Сучасні методи навчання: інфографіка й ментальні карти, сторітеллінг, інтерактивні вправи», тренер Іван Іванов з м. Києва.

Тренінг складався з трьох міні-курсів: «Розробляти інтерактивні навчальні матеріали»; «Створювати інфографіку та ментальні карти для навчання»; «Навчати за допомогою сторітеллінгу».

Під час заходу розглянуто методику й найкращі приклади застосування інфографіки та ментальних карт в освітньому процесі, а також інструменти для їх створення. У ході тренінгу учасники ознайомились на практиці з онлайн-сервісами для створення інтерактивних завдань, які можна використовувати як на уроці, так і для домашніх завдань і самостійної роботи здобувачів освіти; відпрацювали алгоритм упровадження методу сторітеллінгу, що підвищує якість засвоєння навчального матеріалу учнями.

Тренінг відвідали 26 педагогічних працівників закладів освіти: ДЗВО «Запорізький державний медичний університет», Запорізький авіаційний коледж імені О.Г. Івченка, ДЗВО «Запорізький електротехнічний коледж» Національного університету «Запорізька політехніка», ПЗВО «Запорізький коледж технологій та дизайну, ДНЗ «Запорізький центр професійно-технічної освіти водного транспорту», ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище «Моторобудівник», ДНЗ «Запорізький правобережний професійний ліцей», ДНЗ «Запорізький

політехнічний центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище», ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище моди і стилю», ДНЗ «Багатопрофільний центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Мелітопольський професійний аграрний ліцей», ДНЗ «Василівський професійний ліцей».

По завершенні заходу педагоги отримали чимало ідей, порад і конкретних інструкцій для творчого й сучасного використання ІКТ. За допомогою історій навчилися підвищувати інтерес до вивчення теми, сприяти розвитку креативності учнів та більш глибокого занурення у матеріал. Отримали шаблони для історій, здобули навички створення коміксів і оформлення історії онлайн.

02 листопада 2019 року на базі Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області відбувся тренінг «Коучинг як основа для успішної реалізації особистості здобувачів освіти», запрошений коуч-консультант Юлія Прокопенко, м. Запоріжжя.

У тренінгу взяли участь педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти (21 особа): ДНЗ «Запорізький професійний ліцей автотранспорту», ДНЗ «Запорізький центр професійно-технічної освіти водного транспорту», ДНЗ «Запорізький професійний ліцей залізничного транспорту», ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище «Моторобудівник», ДНЗ «Бердянський центр професійно-технічної освіти», ДНЗ «Дніпрорудненський професійний ліцей», ДНЗ «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище», ДНЗ «Пологівський професійний ліцей», ДНЗ «Запорізький професійний ліцей сервісу», ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище моди і стилю», «Якимівський професійний аграрний ліцей», ДНЗ «Василівський професійний ліцей», ДНЗ «Вільнянський професійний ліцей».

На заході розглянуто проектування уроку на засадах коучингу: шкалування як початкова форма організації освітнього процесу, типи голосу – вистроювання рапорту, декартові питання – прийняття рішень. Учасники отримали та відпрацювали коуч-інструменти: «Соціальні ролі як ресурс», «Розкриття сонця», відпрацювали вправи з арт-коучингу.

III етап – підсумковий.

Термін: листопад 2019 року – грудень 2019 року.

Завдання:

1. Узагальнення результатів проекту згідно з відгуками.
2. Презентація результатів роботи на підсумковому заході.
3. Підготовка методичних матеріалів до друку.
4. Прогнозування перспектив подальшої роботи.

Підбиваючи підсумки проекту, звертаємо увагу на застосування педагогічними працівниками в освітньому процесі нових інструментів, форм, методів та технологій навчання. Як підтвердження використання їх в освітньому процесі є проведення таких заходів:

- обласного вебінару на тему «Впровадження активних форм навчання на заняттях фізики та математики» 27.11.2018;
- майстер-класу для молодих майстрів

виробничого навчання на тему «Впровадження методу проєктів в освітній процес» 27.11.2018;

- семінару-практикуму «Використання сучасних інформаційних технологій у навчальному процесі для удосконалення професійної компетентності педагога» 30.11.2018;

- обласного вебінару на тему «Використання коуч-технологій при викладанні спеціальних дисциплін для покращення освітнього процесу» 27.02.2019;

- тренінгу на тему «Коучинг як основа для успішної реалізації особистості здобувачів освіти» 02.11.2019;

- конференції у форматі TED «Використання світових освітніх технологій у практичній діяльності педагога» 03.12.2019.

03 грудня 2019 року на базі Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області відбулась конференція у форматі TED «Використання світових освітніх технологій у практичній діяльності педагога». Місія TED – «Ідеї, гідні розповсюдження», творці й послідовники TED пристрасно вірять у силу ідеї, здатної змінювати відносини, життя і світ у цілому. Мета заходу – впровадження і використання в освітньому процесі найкращих світових освітніх новацій.

Слід відзначити, що всі запрошені спікери конференції постійно брали участь у заходах, що проводились у рамках проєкту. Серед них:

- Коваленко Вікторія Григорівна, викладач ДНЗ «Бердянський центр професійно-технічної освіти», за темою «Як допомагають інтернет-ресурси в освіті»;

- Бондаренко Альона Олександрівна, викладач ДНЗ «Запорізький політехнічний центр професійно-технічної освіти», за темою «Використання ІКТ у процесі формування математичної компетентності здобувачів освіти»;

- Кучеренко Сніжана Степанівна, практичний психолог ДНЗ «Запорізьке машинобудівне вище професійне училище», за темою «Формування мотивації до навчання у світі сучасних технологій»;

- Свіріна Ольга Володимирівна, викладач Запорізького авіаційного коледжу ім. О.Г. Івченка, за темою «Перспективні практики

сучасного викладача»;

- Мілочкіна Лілія Володимирівна, викладач ДНЗ «Запорізьке вище професійне училище «Моторобудівник», за темою «Роль і місія педагога у сучасному освітньому просторі»;

- Прокопенко Юлія Володимирівна, викладач ДНЗ «Запорізький центр професійно-технічної освіти водного транспорту», за темою «Коучинг-інструмент розвитку соціального інтелекту та стратегія розкриття особистого потенціалу людини».

Спікери ознайомили учасників конференції з сучасними викликами інформаційних технологій, світовими освітніми трендами, які вони застосовують у педагогічній діяльності. У своїх виступах мотивували педагогів до безперервної самоосвіти та саморозвитку.

На завершення заходу, під час підведення підсумків проєкту, учасники конференції звернули увагу організаторів на необхідність проведення таких зустрічей у майбутньому з метою вивчення та використання у педагогічній діяльності нових освітніх інструментів, методів, форматів та технологій.

транспорту», постійно брала участь у навчанні під час проєкту та по завершенні його реалізації зарекомендувала себе як коуч-консультант. Організатори проєкту мають намір продовжувати співпрацю з Юлією Володимирівною та запрошувати її до проведення тренінгів за напрямком коучингу для навчання дорослих упродовж життя.

НМЦ ПТО у Запорізькій області й надалі планує проводити неформальне навчання педагогічних працівників з метою забезпечення високої якості професійної підготовки шляхом формування вмінь використання новітніх освітніх та інформаційно-комунікативних технологій.

Постійний розвиток технологій призводить до того, що у сфері освіти регулярно застосовуються нові інструменти, форми та методи навчання.

Інноваційна поведінка не передбачає пристосування, вона має на увазі формування власної індивідуальності, саморозвиток. Педагог повинен зрозуміти, що освіта – спосіб виховання гармонійної особистості.

Також позитивним результатом є те, що Юлія Прокопенко, викладач ДНЗ «Запорізький центр професійно-технічної освіти водного

Для нього не підходять «готові шаблони», він готовий стати повноцінним учасником перетворень у сучасному освітньому процесі.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА

СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬО-ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА У ДЕРЖАВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ «ДНІПРОРУДНЕНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ЛІЦЕЙ» В УМОВАХ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

***Сергій Осипенко**, директор Державного навчального закладу «Дніпрорудненський професійний ліцей»*

***Софія Суєтова**, методист Державного навчального закладу «Дніпрорудненський професійний ліцей»*

Зміна соціально-економічних умов розвитку України в контексті євроінтеграційних, демографічних, зовнішньополітичних та внутрішньодержавних процесів зумовлює низку перетворень у всіх сферах суспільного життя, зокрема освітній та виробничій.

Сучасне реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти України націлене на посилення її практичної спрямованості, спонукає до створення в закладах освіти інноваційного освітньо-виробничого середовища й активного залучення до цього соціальних партнерів – замовників робітничих кадрів. Саме тому в Україні відбувається накопичення практичного досвіду активного впровадження освітянами дуальної форми навчання в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників.

Цілеспрямоване впровадження дуальної форми здобуття освіти в професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників у ДНЗ «Дніпрорудненський професійний ліцей» розпочалося в 2017 році. Відповідно до наказу МОН України від 23.06.2017 № 916 ліцей включено в Перелік ЗП(ПТ)О, які будуть упроваджувати елементи дуальної форми навчання з 9 робітничих професій.

При впровадженні дуальної форми навчання перед ліцеєм та підприємствами - за-

мовниками кадрів ставилось завдання: підготовка кваліфікованих робітничих кадрів, рівень професійної компетентності яких повинен відповідати, з одного боку, вимогам кваліфікаційної характеристики і державного стандарту з професії, а з іншого - корпоративним вимогам підприємства. Перед ДНЗ «Дніпрорудненський професійний ліцей» та підприємством поставлене спільне завдання: рівень професійної компетенції й підготовки молодих спеціалістів повинен відповідати рівню працівників даного підприємства, окрім того, професійна орієнтація повинна бути направлена на особливості даного виробництва. Одним словом, це можна визначити так – «...прийшов на підприємство – став і працюєш як кадровий робітник». Особливістю дуальної системи є те, що навчання здобувачів освіти проходить за схемою: теоретичний цикл та формування первинних навичок з професії відбувається в закладі, а формування складних і комплексних навичок – на конкретному виробництві, або, точніше, на конкретному робочому місці підприємства. Професійні знання та досвід здобувачі освіти набувають, розширюють та поглиблюють під час виробничого навчання та виробничої практики.

Для підприємств – це можливість підготовки робочих кадрів безпосередньо під своє

виробництво, виробничі технології та обладнання, максимальна відповідність корпоративним інтересам, економія часу і коштів на пошук та підбір робітників, їх перенавчання та адаптація до умов конкретного підприємства. До того ж, у підприємства з'являється можливість перспективного планування заміни робочих ресурсів і відбору кращих учнів, так як за час навчання можна виявити їх сильні та слабкі сторони. Добре навчені молоді кадри швидко пристосовуються до мінливого ритму виробництва, витрачаючи мінімальний час для адаптації, що позитивно відображається на іміджі підприємства і закладу освіти.

До організації професійно-практичної підготовки учнівської молоді залучено роботодавців та підприємства різної форми власності. Виробнича практика здобувачів освіти з таких інтегрованих професій:

- машиніст електровоза; електрослюсар (слюсар) черговий та з ремонту устаткування;
- електрогазозварник; контролер зварювальних робіт;
- електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування; електрослюсар з ремонту й обслуговування автоматики та засобів вимірювань електростанцій;
- електрогазозварник; слюсар з ремонту реакторно-турбінного устаткування;
- кухар; кондитер відбувається виключно на виробництві.

Перевагами проходження практики на виробництві є: високий рівень упровадження технологічних інновацій (оснащення сучасним технологічним обладнанням); готовність підприємств надати наставників з числа працівників для роботи в умовах виробництва; готовність до участі в коригуванні навчально-плануючої документації щодо професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах дуальної форми здобуття освіти; висока і стабільна репутація підприємств у регіоні; відкритість і готовність до діалогу, співпраці роботодавців із ЗП(ПТ)О.

У рамках експериментальної роботи спільно з роботодавцями в ліцеї проводився круглий стіл за темою: «Упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну під-

готовку кваліфікованих кадрів». Педагогічні працівники та роботодавці обговорили низку питань, пов'язаних з узгодженням вимог сучасного ринку праці до якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників і пропозицією ЗП(ПТ)О щодо їхньої підготовки. Серед них: перелік компетентностей, якими б мали оволодіти майбутні кваліфіковані робітники і їхній зміст; необхідні для цього сучасні технології та матеріали, обладнання й устаткування; основні засоби навчання; всі роботи, передбачені кваліфікаційною характеристикою, технологічними умовами і нормами, встановленими в галузі, які повинні самостійно виконувати майбутні фахівці; процедури проведення поточного, тематичного, проміжного і вихідного контролю знань, умінь і навичок учнів, державної або проміжної (поетапної) кваліфікаційної атестації тощо.

Було представлено план (дорожню карту) упровадження дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітничих кадрів, у якому зазначені заходи: підготовка звітів за результатами роботи з упровадження дуальної форми навчання; проведення всеукраїнських круглих столів за результатами впровадження дуальної форми навчання в освітній процес; постійний моніторинг стану роботи щодо результативності дуальної освіти.

Зміст освіти регламентується професійними та освітніми стандартами, формується на основі модульно-компетентнісного підходу з урахуванням галузевих та регіональних особливостей. Професійні стандарти, як правило, використовуються для визначення того, що вимагається від робітників на робочих місцях. Різниця між двома типами стандартів (професійним та освітнім) усе більш розмивається, тому що мета розробки стандартів нового покоління – привести результати освіти і навчання у відповідність із вимогами трудової сфери.

У системі професійної освіти набувають ключових, загальнопрофесійних і професійних компетентностей:

- ключові – компетентності, що необхідні для самореалізації, розвитку активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та

адаптації на ринку праці;

- загальнопрофесійні – компетентності, що формують уявлення, опорні знання за певним професійним спрямуванням, створюють необхідне підґрунтя для здобуття особою професійних кваліфікацій;

- професійні – компетентності, що дають змогу особі виконувати певні роботи або здійснювати професійну діяльність.

Наступним кроком була організація роботи щодо модернізації змісту навчальних планів і програм, графіка навчально-виробничого процесу для врахування потреб роботодавців при впровадженні дуальної форми навчання. Тому при опрацюванні нових стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на основі модульно-компетентнісного підходу тісно співпрацювали з роботодавцями (визначали і розробляли перелік, назви та зміст освітніх компонентів).

Порівняли співвідношення кількості годин теоретичного навчання та професійно-практичної підготовки.

Професія	ДСПТО		СП(ПТ)О	
	Теорія	Практика	Теорія	Практика
Машиніст електровоза; електрослюсар (слюсар) черговий та з ремонту електроустаткування	35%	65%	20%	80%
Електрогазозварник; слюсар з ремонту реакторно-турбінного устаткування	36%	64%	30%	70%
Кухар; кондитер	38%	62%	30%	70%

Необхідно відзначити, що первинні навички учні здобувають в умовах навчально-виробничих майстерень, а потім виробниче навчання та виробнича практика проходять в умовах виробництва. Якщо порівняти відсоткове співвідношення професійно-практичної підготовки в умовах навчально-виробничих майстерень і лабораторіях та на виробництві, отримаємо наступні результати:

Професія	Професійно-практична підготовка			
	ДСПТО		СП(ПТ)О	
	Майстерні	Виробництво	Майстерні	Виробництво
Машиніст електровоза; електрослюсар (слюсар) черговий та з ремонту електроустаткування	65%	94%	5%	95%
Електрогазозварник; слюсар з ремонту реакторно-турбінного устаткування	34%	66%	37%	62%
Кухар; кондитер	35%	65%	40%	60%

Заклад освіти готує кваліфікованих робітників з таких професій, для підготовки яких необхідне сучасне дороге обладнання та устаткування. Щоб підготувати професійно мобільного робітника, затребуваного роботодавцями – замовниками кадрів, доцільно готувати його в умовах виробництва. Тому ліцей плідно співпрацює в цьому напрямку з соціальними партнерами, замовниками кадрів: ПрАТ «Запорізький залізничний комбінат», ВП «Запорізька атомна електростанція», ДТЕК «Запорізька ТЕС», ТОВ «Комбінат громадського харчування АЕС».

Таким чином, відзначимо, які переваги мають роботодавці та заклад професійної (професійно-технічної) освіти при переході на стандарти нового покоління.

Переваги СП(ПТ)О на основі модульно-компетентнісного підходу

<i>Для роботодавця</i>	Вирішення кадрових питань	<i>Для закладу професійної (професійно-технічної) освіти</i>	Оновлення змісту освітніх програм за участю роботодавця
	Можливість впливати на зміст та організацію навчання		Встановлення взаємозацікавлених відносин з потенційними роботодавцями для випускників
	Можливість контролювати кінцевий результат підготовки кваліфікованого робітника		Регулювання процесу працевлаштування випускників
	Нові працівники, підготовлені за вимогами підприємства		Клієнтоорієнтованість програм (відповідність орієнтації програм на потреби замовника)

Які переваги отримують здобувачі освіти? Створюємо гарні умови для формування особистості – успішної, конкурентоспроможної, соціально адаптованої, здатної застосовувати знання, ефективно діяти в реальних життєвих ситуаціях та розв'язувати практичні проблеми.

Які проблеми виникають при впровадженні стандартів нового покоління? По-перше, побачили, що із введенням стандартів

нового покоління – зменшується кількість годин на вивчення предметів загальнопрофесійної та частково з професійно-теоретичної підготовки. На перший погляд проблема, але... Зростає роль майстра виробничого навчання в освітньому процесі, тому що він, мабуть, буде викладати спеціальні дисципліни в закріпленій за ним групі. З нашого погляду – це плюс, а не мінус, тому що майстру виробничого навчання буде простіше знайти баланс між теорією та практикою. По-друге, деякі труднощі можуть виникати у тому, що педагогічним працівникам необхідно самим визначати назви освітніх компонентів, розробляти зміст навчальних програм з навчальних предметів, визначати кількість годин. Проблема лише в тому, що не кожен може змінюватися, а змінюватися необхідно – це вимога сьогодення.

Реалізація компетентнісного підходу в професійній освіті через упровадження стандартів нового покоління сприяє її головній меті – підготовці кваліфікованого робітника відповідного рівня і профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, що вільно володіє своєю професією, орієнтований у суміжних сферах діяльності, може ефективно працювати на рівні світових стандартів, готовий до постійного професійного удосконалення, соціально та професійно мобільний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 660-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>

2. Проект наказу «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти». URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-nakazu-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-profesijnoyi-profesijno-tehnicnoyi-osviti>

3. Про затвердження Порядку надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання та виробничої

практики: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 07 червня 1999 р. № 992 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992-99-%D0%BF>

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА ВЛАСНИХ ВІРТУАЛЬНИХ КІМНАТ У СЕРЕДОВИЩІ GOOGLE CLASSROOM

Тетяна Демарецька, викладач Державного навчального закладу «Пологівський професійний ліцей»

Майбутнє промисловості нашої держави у руках висококваліфікованих робітничих кадрів, теперішніх учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Ринок праці вимагає якісно нових спеціалістів із високим рівнем знань, креативним мисленням і здатністю швидко обробляти інформацію, постійно вчитися й ефективно спілкуватися за допомогою сучасних технологій. Здобувачам освіти XXI століття необхідно аналізувати і синтезувати нову інформацію, вибудовувати систему ефективної комунікації, вміти узагальнювати та демонструвати свої знання у віртуальному середовищі, використовуючи Інтернет-технології.

Щоб стати кваліфікованим спеціалістом, потрібно наполегливо вчитися, опанувати секрети професійної майстерності. Сучасна фізика стала невід'ємною складовою культури високотехнологічного інформаційного суспільства. Вона складає основу більшості галузей виробництва і загальну науково-технічну базу техніки. Зв'язок фізики і техніки проявляється в тому, що в будь-якій машині, технологічному обладнанні, технічному пристрої використовується сукупність фізичних закономірностей. Оскільки фізика є основою техніки і більшості технологічних процесів, знання її обов'язкове для сучасного робітника. Техніка потребує формування і виховання творчо мислячих кваліфікованих робітників, які мають досить розвинені навички роботи з сучасними інформаційними технологіями. Сьогодні спостері-

гається активне використання ІКТ у всіх сферах людської діяльності, в тому числі і в освіті. Викладаючи фізику в професії, яку обрали здобувачі освіти, застосовую інноваційні підходи до формування професійної компетентності кваліфікованих робітників у сучасних умовах і ставлю мету:

- формувати вміння застосовувати теоретичні знання для пояснення та розв'язання практичних завдань;
- узагальнювати та систематизувати знання під час пояснення життєвих ситуацій, що можуть виникнути впродовж професійної діяльності;
- розвивати комунікативні здібності, формувати соціально-активну позицію повноправного громадянина України;
- поглиблювати та розширювати знання і науковий світогляд учнів;
- сприяти вихованню стійкого інтересу до предмета.

Інформатизація освіти з кожним роком підвищує темпи свого розвитку, тому на уроках активно здійснюють впровадження різноманітних інформаційних технологій.

У педагогічній діяльності особливу увагу приділяють ресурсам для створення інтерактивних завдань, роботі в середовищі Google Classroom, цифровим інструментам формування оцінювання досягнень здобувачів освіти. Це активізує розумову діяльність учнів, розвиває їхні інтелектуальні та творчі здібності, вміння працювати з різними джерелами інформації й підвищує ефективність освітнього процесу.

Характеристика інноваційної розробки

Представлені власні віртуальні кімнати:

«Фізика в професії «Електрогазоварник». Код класу: kulv11; «Фізика в професії «Кухар; кондитер». Код класу: rsc0xr, створені для організації взаємодії між педагогічним працівником та учнем, можуть використовуватися викладачами й здобувачами освіти закладів професійної (професійно-технічної) та загальної середньої освіти для підготовки до занять, повторення і узагальнення матеріалу, створення і захисту навчальних проєктів із розділу «Молекулярна фізика» з теми «Деформації. Механічні властивості твердих тіл», а також можуть використовуватися як основа-шаблон для створення власних віртуальних кімнат із фізики чи інших предметів природничо-циклового циклу. Для проведення актуалізації опорних знань, тестувань, домашніх завдань використовують інструменти середовища Google, а саме: Google Форми, Google Презентації, Google Документи, Google Таблиці; онлайн-сервіси: Flippity.net та Learningapps.org, квест-кімната Learnis та віртуальні лабораторії.

Мета створення віртуальних кімнат:

- використання виробничого досвіду здобувачів освіти за напрямом підготовки для галузей громадського харчування та електро-технічного виробництва;
- застосування проєктних технологій та додатків Google як складових інноваційної діяльності на уроках фізики;
- впровадження дистанційної форми навчання в освітній процес ліцею;
- впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчально-виховний процес;
- впровадження ігрової форми навчання з постановкою запитання та правом вибору відповіді;
- створення умов, за яких результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності здобувачів освіти;
- поглиблення та розширення знання здобувачів освіти з молекулярної фізики, з теми «Деформації. Механічні властивості твердих тіл»;
- розвиток пізнавальних навичок і логіч-

ного мислення шляхом встановлення зв'язку технологічних процесів із явищами молекулярної фізики;

- розширення політехнічного кругозору здобувачів освіти шляхом демонстрації зв'язку професій «Електрогазоварник», «Кухар», «Кондитер» із фізикою;

- виховання переконаності у необхідності поглиблювати знання про природу фізичних явищ із метою їх практичного застосування.

Опис віртуальних кімнат у середовищі Google Classroom

- Віртуальні кімнати складаються з чотирьох розділів: «Потік», «Завдання», «Люди» і «Оцінки».

- У розділі «Потік» поданий весь матеріал віртуальних кімнат і коментарі до курсу.

- У розділі «Завдання» запропоновані Google Презентації до методичних розробок уроків і конспекти - Google Документи методичних розробок уроків.

У підрозділі «Актуалізація» створені завдання за допомогою онлайн-сервісу Flippity.net, які відображають фізичні процеси у зварювальному виробництві та тестові завдання з молекулярної фізики, створені за допомогою Google Форми.

У підрозділі «Захист проєктних робіт» розміщені презентації, які створили й використовують здобувачі освіти під час захисту навчальних проєктів «Виготовлення металевої підставки для квітів» і «Готуємо борщ».

У підрозділі «Домашнє завдання» пропонується інтелектуальна гра «Мільйонер», створена за допомогою онлайн-сервісу Learningapps.org для перевірки знань з теми «Механічні властивості твердих тіл» і квест-кімната з молекулярної фізики, створена за допомогою онлайн-сервісу Learnis.

У підрозділі «Матеріал для самоопрацювання» розміщені відео «Фізика у професії «Електрогазозварник» і «Фізика у професії «Кухар», інструкція щодо виготовлення підставки для квітів, електронний підручник «Фізика 10 клас» та віртуальні лабораторії для проведення фізичного експерименту.

- У розділі «Люди» зазначено викладача курсу та прізвища здобувачів освіти і запропоновано дії: «Надіслати лист», «Вилучити», «Ігнорувати», введені функції: «Запросити викладачів», «Запросити учнів», зазначений термін виконання завдання, є фільтри: «Здано», «Повернено з оцінкою».

- У розділі «Оцінки» є (наявний) табель успішності для даного курсу.

Очікувані результати. Після використання віртуальних кімнат здобувачі освіти зможуть:

- оволодіти теоретичними знаннями з розділу «Молекулярна фізика»;
- розширити обізнаність із сучасними технологіями у харчовій і електротехнічній галузях;
- із бажанням вивчати предмети природничого циклу.

Матеріально-технічне забезпечення:

1. Мультимедійний проектор.
2. Демонстраційний екран.
3. Сучасна комп'ютерна техніка.
4. Доступ до глобальної мережі Інтернет.

Фрагменти завдань віртуальної кімнати

Пропоную фрагменти уроків фізики із використанням виробничого досвіду здобувачів освіти і застосуванням проектних технологій та додатків Google як складових інноваційної діяльності викладача, створені інтерактивні вправи для актуалізації опорних знань і перевірки домашніх завдань.

Віртуальна кімната «Фізика» в професії «Електрогазозварник». Код класу: kulv11.

Розділ «Потік»

Розділ «Завдання»

Підрозділ «Актуалізація»

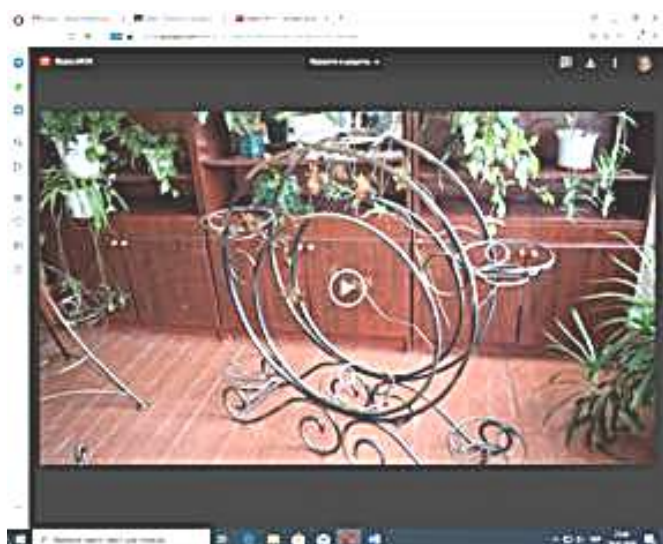
Завдання для актуалізації знань створені за допомогою онлайн-сервісу Flippity.net, відображають фізичні процеси у зварювальному виробництві.

Підрозділ «Домашнє завдання»

Віртуальна гра «Мільйонер» створена за допомогою онлайн-сервісу Learningapps.org, поєднує фізичні процеси у зварювальному виробництві з темою «Механічні властивості твердих тіл».

Підрозділ «Матеріали для самоопрацювання»

Відео «Фізика у професії «Електрогазозварник»

Навчальний проєкт «Виготовлення металевої підставки для квітів»

Мета:

дидактична: створити умови, за яких результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності учнів, поглибити та розширити їхні знання з молекулярної фізики, з теми «Деформації. Механічні властивості твердих тіл»;

розвивальна: розвивати пізнавальні навички і логічне мислення шляхом встановлення зв'язку технологічних процесів із явищами молекулярної фізики; розширити політехнічний кругозір учнів шляхом демонстрації зв'язку професії «Електрогазозварник» із фізикою;

виховна: виховувати переконаність у необхідності поглиблювати знання про природу фізичних явищ з метою їх практичного застосування.

Очікувані результати:

- **знансвий компонент:** учні володіють знаннями з молекулярної фізики, з теми «Деформація. Механічні властивості твердих тіл»;

- **діяльнісний компонент:** створюють власні медіапродукти, працюють індивідуально та в команді, оцінюють роботу одногрупників;

- **ціннісний компонент:** застосовують набуті знання зі зварювання й фізики в реальних життєвих ситуаціях, володіють навичками критичного мислення, уміють досягати власних цілей, застосовуючи виробничий досвід.

Ключові компетентності, що формується на уроці: основні компетентності у природничих науках і технологіях; математична компетентність; соціальна та громадянська компетентності; інформаційно-цифрова компетентність; спілкування державною мовою; уміння вчитися впродовж життя (визначення мети, планування роботи, пошук, збирання, обробка інформації та презентація результатів роботи).

Тип уроку: комбінований.

Міжпредметні зв'язки: інформатика, спецпредмети з професії «Електрогазозварник»: технологія зварювальних робіт, хімія металів, читання креслення, допуски матеріалів, матеріалознавство.

Форма роботи: індивідуальна, групова, в парах.

Обладнання: ноутбуки, мультимедійна дошка

Перебіг уроку:

I. Організаційний момент

Повідомлення теми уроку: «Захист навчальних проєктів «Виготовлення металевої підставки для квітів»

II. Актуалізація опорних знань

Учні виконують завдання «Явища та властивості молекулярної фізики у процесі зварювання»

III. Мотивація навчальної діяльності

Притча про сліпого

Сліпий чоловік сидів із капелюхом на сходинках однієї будівлі. Біля його ніг була табличка з написом: «Я сліпий, будь ласка, допоможіть». Один чоловік проходив повз і зупинився. Він побачив інваліда, у якого було всього лише кілька монет у капелюсі. Чоловік кинув йому пару монет і без дозволу написав нові слова на табличці. Він залишив її сліпому і пішов. До кінця дня він повернувся і побачив, що капелюх наповнений монетами. Сліпий упізнав його по кроках і запитав, чи не він той чоловік, який переписав табличку. Сліпий дуже хотів довідатися, що саме він написав. Той відповів:

– Нічого такого, що було б неправдою. Я просто написав її трохи по-іншому.

Він посміхнувся і пішов.

Новий напис на табличці був такий: «Зараз весна, але я не можу її побачити».

Мораль: приймайте рішення, досліджуйте визначену проблему, її практичну чи теоретичну реалізацію, застосовуйте прийоми дослідницької діяльності та пошуку інформації для розв'язання окремих завдань.

Проєкт — це рішення й дослідження визначеної проблеми, її практична чи теоретична реалізація. Ви підготували навчальні проєкти, в яких показали зв'язок фізики з професією «Електрогазозварник». Немає жодної галузі машинобудування, приладобудування й будівництва, в якій не застосовувалось би зварювання і різання металів. Великий внесок у науку зробив Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона Національної академії наук України. Сьогодні - це гордість нашої країни, потужний науково-

технічний комплекс з дослідницьким конструкторсько-технологічним бюро, експериментальним виробництвом, трьома дослідницькими заводами і цілим рядом інженерних центрів. Із розвитком прогресу сфери застосування зварювання поширилися. Так з'явилась необхідність застосування зварювання в медицині, під водою та в космосі. Повсюди можна побачити працю зварника, і нехай його одяг незугарний і маска закриває обличчя, але дуга, яка горить як зірка, щораз несе в особисте життя щось нове і прогресивне. В нашому місті професія зварника завжди затребувана. Виробничу практику здобувачі освіти проходять на таких підприємствах міста: Пологівський МЕЗ, гірничо-добувна компанія «Мінерал», заводи «Дніпрокераміка» й «Коагулянт», а в Запоріжжі - завод «Електроприлад». На виробничій практиці ще раз упевнилися в тому, що зварювання є одним із провідних технологічних процесів. І нині, захищаючи навчальні проекти, з'ясуємо, які явища та властивості молекулярної фізики використовують при виготовленні різних металевих виробів за допомогою зварювання.

IV. Захист проектних робіт у формі конференції

Проект №1

Тема: Виготовлення металевої підставки для квітів

Об'єкт роботи – проектування і виготовлення виробів із металу.

Предмет роботи – проектування і виготовлення металевої підставки для квітів.

Мета дослідження:

1) розробка проекту і виготовлення оригінальної, недорогої, практичної, естетично-привабливої металевої підставки для квітів.

2) з'ясувати, які фізичні явища та властивості використовуються при виготовленні металевої підставки для квітів за допомогою зварювання.

Цей проект допомагає перевірити стан підготовки здобувачів освіти до роботи з професії «Електрогазозварник», дозволяє дати об'єктивну оцінку своїй діяльності.

Завдання проектної роботи:

- проаналізувати інформаційні джерела з теми;
- розробити ескіз виробу;
- правильно підібрати матеріали і технологічне обладнання;
- скласти технологічну документацію, провести економічне та екологічне обґрунтування;
- виготовити металеву наземну підставку для квітів;
- з'ясувати, які явища та властивості молекулярної фізики використовуються при виготовленні за допомогою зварювання металевої підставки для квітів.

Організаційно-підготовчий етап

1.1. Ескізи моделей-аналогів

Пропоную декілька варіантів металевої наземної підставки для квітів.

1.2. Дизайн-аналіз моделей аналогів

Моделі схожі за будовою та технологічними операціями, але мають певні відмінності.

Модель 1 - найскладніша у виготовленні, має 6 підставок для вазонів, займає небагато місця.

Модель 2 - складна у виготовленні, має 7 підставок для вазонів, велика за розміром, помітно вища за модель 1.

Модель 3 - простіша у виготовленні, невелика за розміром, має 1 підставку для вазонів, займає мало місця, але на її виготовлення піде більше часу ніж на модель 4, тому що у ній більше деталей.

Модель 4 - проста у виготовленні, невелика за розміром, на ній можна розмістити 1 вазон, займає мало місця.

Конструкторський етап

2.1. Вихідні дані для виготовлення виробу

Для того, щоб створити будь-які вироби, необхідно мати відповідні креслення, схеми, конструкції; знати їх форму, розміри, з якого матеріалу вони виготовляються, способи з'єднання окремих елементів тощо. Один із найголовніших - правильний підбір матеріалу для виробу, адже саме від цього буде залежати його зовнішній вигляд, стійкість проти спрацювання та міцність виробу, відповідно ж і його економічна вартість.

2.2. Виконання креслення

Проаналізувавши всі вироби і визначивши конструкцію майбутнього виробу, приступаємо до виконання креслення. Креслення – головний етап подальшої роботи, від нього залежить кінцевий результат виробу.

2.3. Обґрунтування матеріалів, інструментів та обладнання

Основним матеріалом є конструкційна вуглецева сталь, яка найкраще зварюється у різних просторових положеннях, режим зварювання при цьому не обмежений, фарба (чорна), фарба (золота), пристрій для різання сортового прокату, вальці для гнуття, пристрій для скручування сталі, зварювальний апарат, електроди.

2.4. Схеми монтажу виробу

Для того, щоб змонтувати підставку для квітів, потрібно з'єднати деталі за допомогою електродугового зварювання у такій послідовності:

- приварити ніжки до нижнього кільця;

- приварити ніжки до верхнього кільця;
- приварити кронштейни до верхнього кільця;
- приварити бокові кільця до кронштейнів.

2.5. Характеристика типів з'єднання

Основним типом з'єднання у проектній роботі є з'єднання деталей зварюванням. Використовують пристрої для гнуття і скручування металу. Монтаж деталей проводять електродуговим зварюванням, а зварювальні шви приходять шляхом зачищення. Міцність таких з'єднань досить велика, тому такі з'єднання найчастіше використовують для скріплення металевих конструкцій.

Кристалічна будова зварного з'єднання:

Зварне з'єднання включає в себе зварний шов 1, що утворюється в результаті кристалізації зварювальної ванни; зону сплавлення 2, в якій метал при нагріванні перебував у твердо-рідкому стані, зону термічного впливу 3, що є частиною основного металу, який піддавався тепловому впливу, що зумовив зміну структури і властивостей.

Схема будови зварного з'єднання:

1 - зварний шов; 2 - зона сплавлення, 3 - зона термічного впливу.

Зварний шов має кристалічну будову литого металу, яка сформувалася у результаті розвитку первинної та вторинної кристалізацій.

Первинною кристалізацією називають перехід металу з рідкого стану в твердий, в результаті чого утворюються кристаліти (зерна). Процес первинної кристалізації починається на частково оплавлених зернах основного металу, що знаходяться на дні зварювальної ванни. При багат шаровому зварюванні центрами кристалізації є поверхні кристалітів попереднього шару.

Які фізичні явища бачимо?

1. Беремо тверде тіло (метал - конструкційну сталь).
2. Під час роботи здійснюється фізичний процес (деформація), внаслідок чого змінюють-

ся розміри і форми твердого тіла (металу) під дією зовнішніх сил (навантажень) або якихось інших впливів (температури, електричних чи магнітних полів).

3. Щоб змонтувати деталі твердого тіла (кільця, кронштейни, ніжки), застосовуємо проходження електричного струму в середовищі газу (потрібно з'єднати деталі за допомогою електродугового зварювання).

4. Дифузія є одним із фізичних явищ, що лежить в основі зварювання.

5. Електричну дугу, за допомогою якої здійснюється процес ручного зварювання, створює зварювальний трансформатор.

6. Здійснюючи зварне з'єднання, враховуємо кристалічну будову твердого тіла, так як зварний шов має кристалічну будову литого металу, яка сформувалася в результаті розвитку первинної та вторинної кристалізації, тобто переходу металу з рідкого стану в твердий, у результаті чого утворюються кристаліти (зерна).

Технологічний етап

3.1. Технологічна послідовність виготовлення виробу

Вибір матеріалів. У своїй роботі використали метал із конструкційної вуглецевої сталі. Сталь – це сплав заліза з вуглецем. Перед початком зварювання виконали проби, в результаті яких встановлюються властивості прокатної заготовки. Металу із конструкційної вуглецевої сталі притаманні яскраво виражені пластичні властивості.

Пластичність – це здатність металу під дією зовнішньої сили змінювати форму і розміри без утворення тріщин, розривів та зберігати цю форму після припинення дії зовнішньої сили.

Границю міцності матеріалу визначаємо за формулою:
$$\sigma = \frac{F_{\text{max}}}{S}$$

Розмітка деталей. Виконавши креслення майбутньої конструкції, приступаємо до розмітки.

Розмітка - це процес перенесення розмірів з креслення на заготовку, нанесення на її поверхні ліній і точок, які визначають контури майбутньої деталі.

На заготовку наносять лінії та центри отворів. Основні інструменти – лінійка, коси-нець, циркуль, рисувалки, кернери.

Різання деталей. Після розмітки приступаємо до різання матеріалів на відповідні заготовки та розміри. Різання матеріалу та обрізування заготовок виконують пристроєм для різання сортового прокату або кутовою шліфувальною машиною.

Обпилювання та зчищення деталей. Порізвавши заготовки для майбутньої конструкції, переходимо до їх обпилювання та зачищення, якщо на їх поверхні утворилися задирки від різання металу.

Обпилювання – один із способів обробки металів різанням шляхом зняття незначного шару металу (до 1-2 мм) слюсарним інструментом напилком із заготовки.

Під час обробки заготовки здійснюють натиск на напилку, рівномірно рухаючи його вперед. Поверхня буде рівною, якщо напилку рухати горизонтально.

Гнуття сталі. Для гнуття сталі товщиною 10-12 мм використовуємо спеціальне пристосування для гнуття.

Фарбування виробу. До завершального етапу виготовлення металевої підставки для квітів належить фарбування. Фарбуємо спеціальною фарбою по металу чорного кольору та робимо декор золотою фарбою. Під час роботи дотримуємося правил техніки безпеки.

Які фізичні явища бачимо?

1. Застосовуємо властивість (пластичність) твердих тіл (металів), коли перед початком зварювання виконали проби, в результаті яких встановлюють властивості прокатної заготовки.

2. Коли зварний шов необхідно замінити з'єднанням на заклепках, також використовуємо властивість (пластичність) твердих тіл (металів).

3. Застосовуємо фізичні процеси, що полягають у зміні фізичних властивостей речовини, а саме: механічні (різання, обпилювання, зчищення, фарбування).

4. Під час обробки заготовки здійснюємо натиск на напилку, рівномірно рухаючи його вперед. За допомогою напилка долаємо сили

притягання між молекулами твердого тіла (металу).

5. При виготовленні кілець для вазонів та кронштейнів здійснюємо деформацію (змінюємо форму та розміри металу), а саме: деформацію згину поперечний та поздовжній згин (розтяг + стиск, виконуємо гнуття сталі спеціальним пристосуванням та вальцями для гнуття) та деформацію кручення (розтяг + зсув кронштейнів виконуємо за допомогою пристрою для скручування сталі).

6. Виготовлену підставку для квітів фарбуємо чорним і золотим кольорами. Отже, застосовуємо фізичний процес змочування, що виникає при контакті рідини (фарби чорної та золотої) з поверхнею твердого тіла (металу із конструкційної вуглецевої сталі).

7. Знаходимо границю міцності металу або тимчасовий опір руйнуванню - це умовне механічне напруження, що відповідає найбільшому зусиллю, яке досягається в процесі деформування матеріалу до поділу його на частини.

Технологія виготовлення кілець металевої підставки для квітів

№ з/п	Повторяльні операції	Вид операційної послідовності	Обладнання
1.		Підібрати заготовку з металу	Штангенциркуль, лінійка
2.		Розмітка: нанесити на заготовку необхідні розміри та розміри	Штангенциркуль, лінійка, рисувалка, кернер
3.		Різання: відрізати заготовку	Ножовка, олів'як
4.	0	Згинути кілець	Пристосування для гнуття
5.	□	Зняти фаски. Підготувати до зварювання	Напилку, лопатка
6.	0	Зварити кілець	Зварювальний апарат, електрод, лопатка
7.	□	Обробити заготовку	Напилку, шліфувальний папір, лопатка

Практичний етап:

1. Виконання запланованих технічних операцій.

ВИСОКОПРОДУКТИВНІ СПОСОБИ РУЧНОГО ДИГОВОГО ЗВАРЮВАННЯ ПОХИЛИМ ЕЛЕКТРОДОМ

Опора за допомогою магнітної фіксації пристрій на поверхні металу, який зварюється. Електрод під необхідним кутом кріпиться до електродотримача каретки. Рубильником підключають струм у ладівальне коло. По мірі згорання електроди каретка рухається по шліфу під власною вагою. Поверхня електроди зварюється на металі, який зварюється, забезпечуючи постійну довжину дуги. Верхня частина електроди до моменту згорання, тому дуга віддаляється в сторону виробу, який зварюється.

1. Опора з магнітом.
2. Рубильник.
3. Живильний кабель.
4. Напряжені штанга.
5. Каретка.
6. Електродотримач.
7. Електрод діаметром 6 мм довжиною не більше 700 мм.
8. Зварюваний метал.

2. Поточний контроль якості.

3. Внесення (за потреби) змін у конструкцію й технологію.

При виготовленні металевої підставки для квітів розглянули фізичні явища, що лежать в основі зварювання (дифузія, кристалізація).

Під час роботи здійснювали фізичний процес (деформацію), внаслідок чого змінювалися розміри і форми твердого тіла (металу) під дією зовнішніх сил (навантажень) або інших впливів (температури, електричних та магнітних полів), застосовували механічні властивості твердих тіл (пружні і пластичні деформації, які за характером зміщення частин розрізняють на деформації розтягу, стискання, згину, кручення), запобігали виникненню напруги і деформації у виробі, розраховували механічну напругу матеріалу, виконували поступальні й коливальні переміщення електроду, регулювали температуру, довжину дуги і процес утворення шва, виконували роботи з нарізання деталей різної довжини і за різними контурами, здійснювали наплавлення, паяння і підігрівання металу, використовували газовий пальник, у якому відбувалося змішування горючого газу з киснем і утворення полум'я.

Під час обробки заготовки натискали на напилок, рівномірно рухаючи його вперед за законами механіки.

V. Підведення підсумків уроку

На уроці з'ясували, які явища та властивості молекулярної фізики використовують при

виготовленні металевих виробів за допомогою зварювання. Дифузія є одним із фізичних явищ, що лежить в основі зварювання.

Здійснюючи зварне з'єднання, враховували кристалічну будову твердого тіла, тому що зварний шов має кристалічну будову литого металу, яка сформувалася в результаті розвитку первинної та вторинної кристалізації, тобто переходу металу з рідкого стану в твердий, у результаті чого утворюються кристаліти.

При виконанні проєкту здійснювали пластичну деформацію згину, кручення, стискання та розтягу, визначали механічну напругу матеріалу. Всі підставки для квітів, виготовлені для захисту проєкту, заслуговують на оцінку «відмінно».

Віртуальна кімната «Фізика в професії «Кухар; кондитер». Код класу: rсq0хr

Розділ «Потік»

Розділ «Завдання»

Підрозділ «Тестові завдання для актуалізації опорних знань»

Завдання для актуалізації знань створені за допомогою Google Форми.

Підрозділ «Розв'язування задач»

Якісні та обчислювальні задачі з молекулярної фізики прикладного змісту.

Підрозділ «Учніський проєкт «Готуємо борщ»

Презентація в PowerPoint, яку створили і використовують здобувачі освіти під час захисту навчального проєкту «Готуємо борщ».

Молекулярна фізика

Готуємо борщ!

Підрозділ «Учнівська презентація «Молекулярна кулінарія»

Підрозділ «Практична робота «Розрахунок вартості меню»

За допомогою програми Excel здобувачі освіти розраховують вартість меню дня, тижня, місяця, року.

Підрозділ «Домашнє завдання»

Запропоновано квест для перевірки знань з молекулярної фізики, створений за допомогою онлайн-сервісу Learnis: квест-кімнати Room8.

Підрозділ «Для самостійного опрацювання»

Здобувачі освіти самостійно опрацьовують відео «Фізика в професії» та електронний підручник «Фізика 10» рівень стандарту.

Узагальнення матеріалу з розділу Молекулярна фізика» для професії «Кухар, кондитер»

Мета:

дидактична: узагальнити і систематизувати знання учнів із молекулярної фізики; формувати навички розв'язування задач із

застосуванням набутих знань та вміння користуватись новітніми технологіями на уроках фізики;

розвивальна: розвивати логічне мислення шляхом встановлення зв'язку технологічних процесів приготування страв із явищами молекулярної фізики; розширити політехнічний кругозір учнів шляхом демонстрації зв'язку професії «Кухар, кондитер» із молекулярною фізикою.

виховна: виховувати переконаність у необхідності поглиблювати знання про природу фізичних явищ з метою їх практичного застосування.

Тип уроку: комбінований.

Міжпредметні зв'язки: інформатика, спецпредмети з професії «Кухар, кондитер»: технологія приготування їжі, технологія приготування борошняних і кондитерських виробів, облік, калькуляція, звітність.

Форма роботи: індивідуальна, групова, в парах.

Обладнання: ноутбуки, мультимедійна дошка, роздатковий матеріал.

Перебіг уроку:

I. Організаційний момент

Повідомлення теми уроку: «Узагальнення матеріалу з розділу «Молекулярна фізика».

II. Актуалізація опорних знань

Учні виконують тести.

III. Узагальнення та систематизація знань проводиться у формі конференції

1. Розв'язування задач

Щоб перевірити отримані знання з даної теми, групу розділимо на дві команди за допомогою жеребкування: «Кулінари» та «Кашовари».

Синоніми до слова «кухар»:

кулінар - фахівець із кулінарії, кухар;
кашовар - кухар у військовій частині.

Завдання для команди «Кулінари»

1. Уявіть цукерки у вигляді пляшечок із шоколаду, наповнених густим малиновим сиропом. А чи не замислювалися ви над тим, як виготовляють такі цукерки? Спробуйте запропонувати спосіб їх виготовлення.

Відповідь: Спочатку можна заморозити залитий у відповідну форму сироп, а потім

занурити його на деякий час у розплавлений шоколад.

2. Який ви знаєте спосіб пошарового наповнення ємності (склянки, креманки) при приготуванні желе?

Відповідь: Спочатку можна налити в ємність шар однієї рідини і заморозити її. Потім на заморожений шар налити іншу рідину і заморозити її.

Завдання для команди «Кашовари»

1. Продукти в морозильних камерах можна зберігати дуже довго, але за умови, що вони впродовж цього часу не повинні жодного разу розморозуватися. Запропонуйте обладнання, яке застосовується для розморозування продуктів.

Відповідь: Спеціальні камери, мікрохвильова піч і повітря. У мікрохвильовій печі найшвидше будуть розмерзатися продукти.

2. При приготуванні запашної кави на кухні гості, сидячи в сусідній кімнаті, відчують її аромат. Чому? Якщо молекули ароматних речовин не мають ні крил, ні двигуна.

Відповідь: Спостерігаємо одне з дослідних обґрунтувань МКТ – дифузю, тобто взаємопроникнення молекул однієї речовини у міжмолекулярні проміжки іншої без дії зовнішніх сил.

2. Учнівський проект «Готуємо борщ!»

Візьмемо, наприклад, борщ, який є традиційною національною стравою, королем української кухні. Виникає питання: «Які явища та властивості молекулярної фізики використовуються при приготуванні борщу?». Саме ця мета була поставлена перед здобувачами освіти, які презентують проект.

3. Презентація «Молекулярна кухня»

Що пояснює молекулярна кухня? Що ви знаєте про неї? І взагалі, чи потрібні знання про молекулярну кухню вам, майбутнім фахівцям своєї справи? Саме відповідь на ці питання дає наступна презентація (учениці демонструють і пояснюють свою презентацію).

4. Практична робота «Розрахунок вартості меню дня»

У майбутньому кожному з вас необхідно буде розраховувати вартість меню на день,

тиждень, місяць. Тому потрібно навчитися це робити за допомогою програми EXCEL.

За правильне виконання практичної роботи - 10 балів, за кожну помилку знімається 1 бал.

1. На робочому столі відкрити документ програми EXCEL.

2. Створити таблиці за зразком.

3. Підрахувати триразове харчування (сніданок, обід, вечеря) згідно з меню ресторану «Губернія»; замовлення на 4 особи на 7 днів.

	Назва страви	Маса (кг)	Ціна (грн)	Ціна на 4 порції (грн)
Сніданок	Чай	0,2	6	?
	Грінки з медом	0,3	12	?
	Вівсяна каша на молоці з сухофруктами			
	Сирники	0,3	15	?
			Загальна ціна за сніданок на 4 порції (грн)	?

	Назва страви	Маса (кг)	Ціна (грн)	Ціна на 4 порції (грн)
Обід	Салат м'ясний	0,12	25	?
	Борщ український	0,3	17	?
	Ряба смажена з гарніром	0,35	26	?
	Сік	0,25	10	?
			Загальна ціна за обід на 4 порції (грн)	?

	Назва страви	Маса (кг)	Ціна (грн)	Ціна на 4 порції (грн)
Вечеря	Салат «Цезар»	0,15	25	?
	Нарізка м'ясна	0,3	17	?
	Биток свинний з грибами	0,15	15	?
	Картоплине пюре	0,35	26	?
	Тістечко заварне	0,7	8	?
	Кава з молоком	0,25	10	?
			Загальна ціна за вечерю на 4 порції (грн)	?

IV. Підведення підсумків уроку

Учні разом з викладачем обговорюють роботу на уроці та роблять висновки про зв'язок молекулярної фізики з їх професією.

САМОСТІЙНА РОБОТА В АСПЕКТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Тетяна Гузенко, викладач Федорівського центру професійної освіти

У процесі професійної підготовки майбутніх кухарів-кондитерів застосовуються урочні та позаурочні організаційні форми навчання. Особливостями позаурочних організаційних форм є те, що вони орієнтовані на творчий розвиток майбутніх кухарів-кондитерів, поглиблюють знання та удосконалюють уміння; досліджують інновації фаху; спонукають учнів підвищувати свою майстерність; дають можливість продемонструвати свої здібності та унікальність; накопичують практичний досвід. Використання позаурочних організаційних форм навчання є доцільним, оскільки під час них створюються умови для виявлення організаторських здібностей, професійної компетентності.

Учні задіяні до активної участі й пізнавально-пошукової діяльності, яка передбачає застосування системи інтегрованих знань, тобто поєднання теоретичного і виробничого навчання із застосуванням знань, умінь та навиків на практиці. Внаслідок чого розвиваються творчі здібності, естетичні смаки, а також відбувається збереження традицій, дослідження інновацій, що сприяє всебічному розвитку учнів як майбутніх висококласних фахівців. Творчі форми діяльності дозволяють повною мірою розкрити природні здібності учнів, а також підвищують мотивацію опанування професії, що і є запорукою результативності освітнього процесу. Дослідження доводить, що для підвищення якості професійного навчання, виховання і розвитку учнів необхідно застосо-

увати різні форми навчання, які потребують цілеспрямованого системного та послідовного удосконалення. Подальші дослідження вбачаю у вивченні методів здійснення професійної підготовки майбутніх кухарів-кондитерів.

Популярною формою поглиблення професійних знань, умінь, навичок є майстер-клас. Під час проведення цього заходу шляхом демонстрації прийомів роботи з паралельним коментуванням виробничого процесу відбувається обмін досвідом. Майстер-клас забезпечує формування мотивації та пізнавальної активності учнів.

Заслуговує на увагу конкурс фахової майстерності, який передбачає демонстрацію здібностей, умінь і навичок, упровадження передових прийомів і методів праці, підвищення інтересу до професії та її популяризації. Основними завданнями таких конкурсів є розвиток творчих здібностей, підвищення інтересу до поглибленого вивчення навчальних і фахових дисциплін, підготовки учнів.

Структура професійної компетентності сучасного кухаря-кондитера складається із сукупності таких компетентностей: технологічна, аналітична, інформаційно-комунікаційна, організаційна, технічна, контролююча. Однією з основних компетентностей є технологічна, яка дозволяє найбільш ефективно вирішувати професійні завдання та бути успішним у трудовій діяльності.

Перехід від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян потребує навчання за сучасними педагогічними та виробничими технологіями.

Триває постійний активний пошук форм, методів і засобів організації освітньої діяльності, які сприяли б розвитку професійно важливих якостей особистості. Такий підхід активізує особисту пізнавальну діяльність кожного здобувача освіти.

Сучасний кухар-кондитер зобов'язаний володіти знаннями і практичним досвідом для створення якісних і смачних страв, різних смаколиків, що приносять радість і насолоду людям.

Тема уроку: Технологія приготування напівфабрикатів. Вихід н/ф, вимоги до якості

Мета уроку:

навчальна – продовжити формування знань про приготування котлетної маси з м'яса та напівфабрикатів з неї; формування умінь працювати зі збірником рецептур;

розвиваюча – розвивати уміння висловлювати оцінні судження; порівнювати, робити висновок;

виховна – переконати учнів у необхідності набувати нові знання й навички з обраної професії.

Дидактичне забезпечення (мультимедійний проектор, слайди, індивідуальні завдання для учнів).

Хід уроку

I. Організаційна частина

II. Перевірка домашнього завдання

Учні об'єднуються в групи по 3-4, виконують завдання.

Завдання 1.

Скласти схему послідовності приготування котлетної маси.

Завдання 2.

Підберіть вид м'яса, який можна використовувати для приготування котлетної маси. Назвіть частини, з яких складається котлетне м'ясо.

Завдання 3.

Скласти схему послідовності розбирання передньої чвертини яловичини.

Завдання 4.

Розрахуйте сировину для приготування 7 кг котлетної маси.

III. Формування нових знань

Запитання:

- Як організувати робоче місце для приготування напівфабрикатів з котлетної маси?

- Характеристика напівфабрикатів з котлетної маси.

- Вихід напівфабрикатів. Вимоги до якості.

Показую слайд та розповідаю про приготування напівфабрикатів з котлетної маси.

1. Характеристика напівфабрикатів з котлетної маси.

З котлетної маси виготовляють котлети, биточки, тюфтельки, рулети, зрази, шніцелі, ромштекси.

Котлети. Котлетну масу порціонують (1-2 шт. на порцію), обкачують у червоній паніровці, надають овально-приплюснutoї форми з одним загостреним кінцем до 2,0 см завтовшки, 10-12 см завдовжки і 5 см завширшки, смажать.

Биточки. Котлетну масу порціонують (1-2 шт. на порцію), обкачують у червоній паніровці, надають приплюснuto-округлої форми до 2 см завтовшки, 6 см у діаметрі, смажать.

Шніцель. Котлетну масу порціонують, обкачують у червоній паніровці, надають овально-приплюснутої форми 1 см завтовшки, смажать.

Котлети, биточки, шніцелі можна приготувати, додаючи часник або цибулю (8-1 г нетто). Норми води або молока відповідно зменшують.

Січеники з начинкою (зрази січені). Котлетну масу з меншою кількістю хліба порціонують (1-2 шт. на порцію), надають форми кружальця завтовшки 1 см, на середину кладуть начинку, краї з'єднують, обкачують у червоній паніровці, формують у вигляді цеглинки з овальними краями, смажать. Для начинки шатковану пасеровану ріпчасту цибулю з'єднують з вареними січеними яйцями, зеленню петрушки, додають сіль, мелений перець і перемішують. Можна також фарширувати пасерованою цибулею без яєць або омлетом, який нарізують маленькими скибочками.

М'ясні кульки (тюфтельки). До котлетної маси з меншою кількістю хліба додають дрібно нарізану шатковану пасеровану цибулю, добре перемішують, порціонують (2-4 шт. на порцію), формують у вигляді кульок діаметром

3-4 см, обкачують у борошні. Спочатку обсмажують, а потім тушкують.

Рулет. Котлетну масу з меншою кількістю хліба викладають на змочену у воді серветку або марлю у вигляді прямокутника 1,5-2 см завтовшки, 20 см завширшки, на середину вздовж кладуть начинку. Масу з'єднують за допомогою серветки або марлі так, щоб один край трохи накривав інший, надають форми батона і перекладають швом донизу з серветки на лист, змащений жиром. Поверхню рулету змащують збитим яйцем або льезоном, посипають сухарями, збризкують жиром, проколюють у двох-трьох місцях, щоб при запіканні не утворилися тріщини. Начинку готують так само, як і для січеників з начинкою.

2. Вихід напівфабрикатів. Вимоги до якості.

Розглядаємо вимоги до якості напівфабрикатів.

Форма – правильна, відповідає назві напівфабрикату. Поверхня вкрита рівним шаром сухарів. Не допускаються поверхневі сухожилки. Маса на розрізі – однорідна, із запахом, характерним для свіжого м'яса із спеціями і доповнювачами (цибуля, часник, хліб).

Не допускається – зволоження паніровки, що відстала, розірвані і ламані краї, тріщини. Не забуваємо термін зберігання напівфабрикатів з котлетної маси: при температурі 4-8° С не довше 12 год.

Характеристика м'ясних напівфабрикатів з котлетної маси

Напівфабрикат	Форма	Вид паніровки	Розміри (см)		
			довжина	ширина	висота
Котлети	Овально-приплюснута з одним загостреним кінцем	Сухарі	12	5	2-2,5
Биточки	Прямокутної-овругла	Сухарі	d=6		2-2,5
Шніцелі	Овально-приплюснута	Сухарі	12	6	1
Зрази	Цеглинки з овальними краями	Сухарі	12	5	2-2,5
Тюфтельки	Кульки	Борошно	d=3-4		
Рулет	Битова	Льодяні, сухарі			

Вихід напівфабрикатів

Котлети	Н/Ф 62 г	маса готового 50 г
Биточки	Н/Ф 62 г	маса готового 50 г
Шніцель	Н/Ф 93 г	маса готового 75 г
Тюфтельки	Н/Ф 71 г	маса готового 60 г
Зрази січені	Н/Ф 82 г	маса готового 70 г
Рулет	Н/Ф 161 г	маса готового 100 г

IV. Закріплення нового матеріалу

1. Вказати, якому н/ф належить дана характеристика: виготовляють у вигляді цеглинки з овальними краями, панірують у сухарях, довжина – 12, ширина – 5, висота – 2-2,5 см:

- а) котлета;
- б) зрази;
- в) биточки.

2. Напівфабрикат формують за допомогою вологої серветки:

- а) зрази;
- б) рулет;
- в) ромштекс.

3. Напівфабрикати з котлетної маси зберігають протягом:

- а) 12 годин;
- б) 6 годин;
- в) 24 годин.

Відповідь: 1) б, 2) в, 3) а.

Розрахуйте кількість продуктів, необхідних для приготування 5 порцій м'ясних котлет.

Котлети № 658(III) Збірник рецептур 1982 р.

Назва продуктів	1 порція		5 порцій	
	брутто	нетто	брутто	нетто
Яловичина (котлетне м'ясо)	50	37		
Хліб пшеничний	9	9		
Молоко або вода	12	12		
Сухарі	5	5		
Маса напівфабрикату	-	62		

ДО УВАГИ КЕРІВНИКІВ І ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Більше можливостей для навчання в проф- техзах: МОН збільшило кількість форм, за якими можна отримати професійну освіту

Учні закладів професійної освіти зможуть використовувати всі види інституційної форми навчання – денну, вечірню, заочну, дистанційну та мережеву.

Це дозволить їм будувати індивідуальну освітню траєкторію залежно від потреб, а також гнучко поєднувати теоретичне навчання з практичним на виробництві чи в іншому закладі.

«Зараз у закладах профосвіти застосовують елементи всього трьох видів інституційної форми – заочної, вечірньої та дистанційної. Адже тільки для них частково виписана нормативка. Водночас ми пропонуємо вчитися за мережевою формою, але інструменти, які б дозволяли її повноцінно застосовувати, відсутні. Ми хочемо, щоб сучасна професійна освіта могла відповідати на будь-які суспільні запити, тому варіанти для її отримання мають бути максимально гнучкими. Зараз пропонуємо базу, яка дозволить використовувати всі способи для навчання за інституційною формою, а ще – за дуальною», – розповів заступник Міністра освіти і науки Петро Коржевський.

У Положенні про інституційну форму здобуття професійної освіти докладно розписано, як саме має бути організовано навчання для кожної з форм.

Денна/вечірня

Така форма передбачає постійну взаємодію учня з викладачем. Обираючи денне навчання, учень постійно відвідує заклад за розкладом і опановує професію за навчальним планом. Натомість вечірня форма є більш гнучкою і дозволяє скоротити час перебування у профтеху: теоретичний матеріал учень може засвоювати самостійно, а практичний – у закладі або на підприємстві.

Практична підготовка за освітньою програмою має бути виконана здобувачем професійної освіти повністю у закладі освіти та/або на підприємстві, в установі, організації.

Якщо учень працює за професією, яку здобуває за вечірньою формою, для нього може

виписуватись індивідуальний навчальний план. Ще одна особливість навчання за цією формою – кількість учнів у групі. Для тих, хто навчається на бюджеті, кількість учнів у групі має складати від 15 до 30 осіб, для контрактників – за рішенням директора профтеху.

Заочна

Навчання за цією формою покладає на учня відповідальність за самостійне опанування більшої частини теоретичного матеріалу. Термін навчання на заочній формі може бути меншим, ніж за денною формою. Якщо здобувач освіти працює за професією/спеціальністю, яку здобуває, для нього на основі робочого навчального плану складається індивідуальний навчальний план, що затверджується керівником закладу освіти.

Відкрити групу, яка навчатиметься за заочною формою, у закладі профосвіти зможуть за наявності від 12 до 30 учнів-бюджетників. Для контрактників їхня кількість визначається рішенням директора.

Дистанційна

Пропонувати дистанційне навчання заклад профосвіти може за умови, коли має достатньо матеріально-технічних ресурсів та викладачів. Водночас дистанційне навчання у закладі може поєднуватися з іншими формами: частину матеріалу учень опановує самостійно або на підприємстві, далі – через дистанційну роботу з викладачем закладу.

Мережева

За цією формою учні можуть навчатися у кількох закладах одночасно. Так, один з них – заклад профосвіти – є базовим, інший – підприємство, виробництво або заклад освіти – додатковим.

Перед стартом навчання усі учасники мають укласти договір, де б чітко зазначалися права та обов'язки кожної сторони.

Після завершення навчання базовий заклад профосвіти проводить кваліфікаційну атестацію учнів та видає диплом.

Мережева форма здобуття освіти може поєднуватися з очною (денною, вечірньою), заочною, дистанційною формами.

ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ПІДГОТОВКА

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПРОЄКТ «ЧИСТЕ ДОВКІЛЛЯ-ЗДОРОВА НАЦІЯ»

Наталія Данилюк, викладач Державного навчально-освітнього закладу «Дніпрорудненський професійний ліцей»

Актуальність проєкту

Нерозумні дії людей на планеті Земля у найближчий час можуть повернутися великим нещастям, бідами усього людства. В долі природи - наша доля, і ми повинні зробити все для того, щоб використати останній шанс і допомогти рідній природі, тим самим зможемо продовжити життя в наступних поколіннях.

Проблема проєкту

Проблемою сьогодні є обмеженість світогляду, знищення духовних запитів молоді.

Недостатні знання природних ресурсів, рідного краю, сучасного екологічного стану навколишнього середовища, можливість переробляти сміття.

Мета проєкту:

- привернути увагу учнів до екологічних проблем сучасності;

- узагальнювати і розширювати знання здобувачів освіти про місто, в якому вони живуть, його проблеми;

- формувати досвід прийняття екологічно правильних рішень, громадянську позицію, уміння брати на себе відповідальність за чистоту свого міста, навколишнього середовища;

- розширювати і поглиблювати пізнання проблеми, формувати соціальний досвід, пов'язаний із популяризацією ідеї скорочення відходів у побуті, їх повторного використання;

- виховувати екологічну культуру;

- залучити учнів до дій зі збереження чистоти та охорони природи, довкілля.

Провідна ідея проєкту:

навчити молодь дбайливо ставити до свого здоров'я, не бути байдужими до майбутнього рідного краю.

Завдання проєкту:

- усвідомити проблему забруднення навколишнього середовища різними видами забруднення, пластиковими, паперовими і харчовими відходами; навчитись встановлювати причинно-наслідкові зв'язки;

- дослідити власні звички, стиль життя щодо регулювання кількості відходів;

- визначити й виконувати прийнятні для себе і суспільства дії, що допоможуть скоротити кількість відходів і їх повторно використати;

- фіксувати результати спостережень за засміченістю вулиць міста;

- проєктувати свою діяльність, пов'язану із залученням інших людей;

- узагальнювати і презентувати результати діяльності.

Етапи проєкту:

- підготовчий;

- планування;

- дослідження;

- результати;

- підготовка до захисту проєкту;

- презентація (звіт);

- оцінка результатів і процесу.

Тип проєкту:

- за метою та результатом діяльності – практико-орієнтований, дослідницький, інформаційно-пошуковий;

- за змістом – міжпредметний;

- за кількістю – індивідуальний;

- за тривалістю – короткостроковий (січень 2020 року);

- за характером контактів – внутрішній.

Умови участі у реалізації проєкту

- вивчити екологічний стан території регіону;

- проаналізувати забрудненість окремих компонентів навколишнього середовища (грунтів, атмосфери, вод);

- дослідити вплив хімічних речовин на стан довкілля;

- запропонувати заходи щодо подолання проблемної ситуації щодо утилізації побутових відходів та залишків хімічного складу;

- організувати жителів міста до участі у впорядкуванні сміттєзвалища.

Хід проєкту

Крокую містом сонячним із усмішкою я.

Допомагає скрізь мені ця усмішка моя.

Лиш усміхнусь – веселим вмить похмурий день стає,

І радість щедро розлива навкруг тепло своє.

Усміхнуся перехожим, сонцю, квітам усміхнуся.

Маю я веселу вдачу, нею поділюся.

Візьму з веселки кольори, я розфарбую все.

Хай барвами яскравими сіяє місто моє.

Що таке забруднення?

Забруднення – це перевищення надмірної кількості хімічних елементів та їх сполук у природному середовищі внаслідок антропогенного впливу на природу.

Які відомі види забруднення?

Класифікація забруднень

За походженням:

- механічне (попіл, пил, побутові залишки, шлаки);

- фізичне (радіація, шум, вібрація, тепла енергія);

- хімічне (хімічні сполуки, важкі метали).

Проблемна ситуація

«Якщо людина не зробить так, щоб на Землі стало менше сміття, то сміття зробить так, щоб на Землі стало менше людей».

- А це що?! Не може бути! Невже люди зіпсують наше місто! Це ж вчора було велике міське свято, так було весело, цікаво. А сьогодні на головній площі, на центральній вулиці бачимо купи сміття.

Забрудненість окремих компонентів середовища (грунту, атмосфери, водою)

На смітник вивозять велику кількість скляних та поліетиленових пляшок, які вітер розносить по прилеглих земельних ділянках, дорозі. Поліетиленові кучугури й купи консервних банок створюють проблему для людей та автомобілів, які рухаються дорогою. Сюди ж вивозять померлих домашніх тварин, де їхніми рештками живляться вуличні собаки та розтягують по навколишній території.

Є люди, які з байдужістю проминають сміття і думають, що їх це не стосується. Але вони глибоко помиляються, тому що через повітря й одяг отруйні речовини потрапляють у їх дім, осідають на продуктах харчування, шкірі. Деякі з них чудово розчиняються і через шкіру просочуються в організм, вони можуть потрапити в наш організм через легені.

Характеристика хімічних речовин та їх вплив на стан довкілля

- важкі метали: свинець (Pb), мідь (Cu), цинк (Zn). Під час проведення дослідження виявили, що при потраплянні в організм рослин, тварин чи людини в кількостях, що перевищують природну норму, викликають різні захворювання;

- синтетичні миючі засоби та залишки косметики беруть участь у всіх хімічних реакціях, а при спалюванні утворюють шкідливі продукти розкладу;

- поліетиленові плівки, труби та посуд - це речовини, які практично не «перетворюються»

самою біосферою, а при їх спалюванні (вкрай негативне явище) виділяються дуже отруйні речовини;

- медикаменти, у яких закінчився термін придатності, залишки отрутохімікатів, лаків, рідини для зняття лаку становлять небезпеку для нашого здоров'я, бо містять у своєму складі ртуть (Hg), кадмій (Cd), свинець (Pb), ацетон, інші важкі метали;

- дезодоранти й аерозолі мають слабкі та середні канцерогенні властивості, здатні викликати алергічні реакції, подразнення слизових оболонок, захворювання дихальних шляхів, печінки й нирок, нервові розлади;

- відходи будівельних матеріалів виділяють формальдегід та азбестові мікрочастинки. Формальдегід викликає кон'юнктивіти, запалення шкіри, захворювання органів дихання, має канцерогенні властивості. Азбестові мікрочастинки потрапляють у повітря, а далі – у легені, спричиняючи цілий «букет» захворювань, у тому числі онкологічних;

- особливо негативно впливають пестициди на репродуктивну функцію людини (у

жінок частішають випадки ускладнення вагітності, народження неповноцінних або мертвих дітей, виникає алергія). Більшість пестицидів (зокрема фунгіциди та гербіциди) здатні спричинити рак. Також ці речовини є причиною розвитку в навколишньому середовищі вірусів, зокрема тих, які збуджують небезпечні захворювання людей, руйнують імунну систему. Дуже вразливі до дії пестицидів діти. Споживаючи продукти із залишками пестицидів та забруднену питну воду, дитячий організм реагує структурними змінами систем та окремих органів. Накопичення пестицидів в організмі призводить до появи різноманітних захворювань, включаючи онкологічні.

А що відомо біологам?

На Землі сміття накопичилось так багато, що видно навіть з космосу. Важливо знати:

- час розкладання скла – 1000 років;
- пластику – 500 років;
- консервної пляшки – 100 років;
- цигаркового недопалку – 5 років;
- натуральної тканини – 5 тижнів,
- бананової шкірки – 4 тижні;
- паперу – 4 тижні.

Якщо сміття не переробляти, то за 10-20 років планета перетвориться на звалище.

- З'ясуємо, з чого складається побутове сміття:

- папір складає 37%;
- харчові відходи – 30%;
- тканина 5%;
- пластик 6%;
- метал 4%;
- скло 4%;
- дерево 2%;
- кераміка, каміння 1%;
- шкіра, резина 1%;
- інше 10%.

Фрагмент фільму «Під владою сміття»

- Що ж треба для того, щоб вулиці нашого міста завжди були чистими?

Заповнити таблицю.

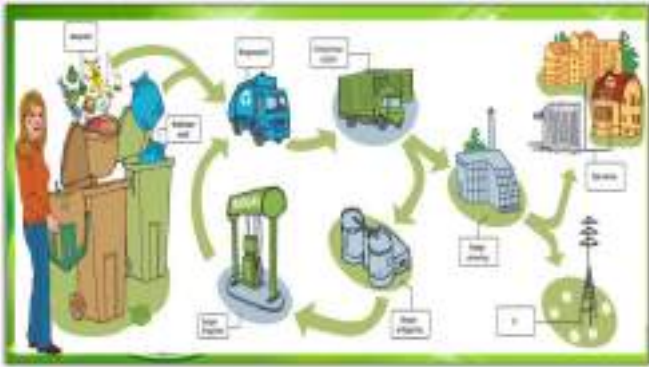
- Що позитивно впливає на чистоту міста? (+)

- Що негативно впливає на чистоту міста? (-)

Варіанти відповідей: лінощі, вживання

алкоголю, фізична праця, повага до жителів міста, паління, нестача знань, дотримання правил поведінки, любов до міста.

Інтерактивна вправа

Інтерактивна технологія «Займи позицію»

Плакати з висловами:

- «Щоб місто було чистим, потрібно більше двірників».
- «Щоб місто було чистим, потрібно поставити більше урн для сміття».
- «Щоб місто було чистим, потрібно не смітити».
- «Щоб місто було чистим, потрібно штрафувати тих, хто смітить».
- Займіть позицію біля того плакату, на якому, на вашу думку, твердження є найголовнішим.

Виконання завдання.

- Учні читають, визначаються з позицією і стають під одним з плакатів.
- Чи можемо ще чимось зарадити, допомогти. Адже ми громадяни свого міста, нам небайдужа його доля.

Що скажуть на це екологи?

Одним із основних напрямів сучасної екологічної безпеки є боротьба із забрудненням навколишнього середовища, зокрема, підвищення рівня технології захоронення та утилізації токсичних промислових і побутових відходів.

Ми дослідили, що сміття спричиняє виникнення різних проблем. Зокрема, засмічення переповнених закритих звалищ, токсичного забруднення та спустошення ресурсів. Зрозуміли, що одним із шляхів вирішення проблеми є зменшення кількості сміття. Ми визначили шляхи зменшення кількості сміття:

«Пам'ятай про три ключі»

- Зменшення кількості.
- Повторне використання.
- Переробка.

Відходи – цінний матеріал, який може приносити країні великий прибуток, адже потенціал його використання величезний. У першу чергу - це генерація електричної та теплової енергії за допомогою спалювання відходів, яка набула великої популярності у розвинених країнах.

Більшість відходів, які потрапляють на смітник, придатні для повторного використання: папір, пластик, метал, скло та органічні відходи.

- Макулатура – виготовлення картону;
- алюміній – переплавляють і виготовляють консервні банки;
- бетон і скло – використовують для будівництва доріг;
- поліетилен – переробляють і використовують як упаковку для медикаментів та побутових виробів;
- залишки продуктів – компостують і виготовляють біодобрива.

Варто відзначити, що плавлення склобою вимагає менше енергії, ніж плавлення сировини, що значно поліпшує навколишнє середовище. У 2009 році повторне використання скла в Європі дозволило заощадити 13,8 млн тон первинної сировини.

Перероблений метал використовують для виготовлення масивних металевих конструкцій: несучі балки, станини для промислових верстатів, залізничні рейки, опалювальні

прилади тощо. Останнім часом його активно застосовують в автомобілебудуванні.

Перероблені органічні відходи – чудове добриво, в якому особливо зацікавлені агрокомпанії. Також з них отримують домішки до кормів для тваринницької або рибної галузі та біогаз.

Для цього влада міста встановлює баки для сміття та пропонує сортувати, кожен бак має свій колір і напис.

Відомо, що з використаного матеріалу можливо виготовити цікаві вироби, які можна застосувати в побуті.

Група соціологів підготувала такі питання:

- Чому вулиці міста стають такі засмічені?

- Куди потрібно кидати папірці, пляшки та інше сміття?

- Що може бути, якщо сміття на вулицях не прибирати?

- Чи повинні жителі міста турбуватись про чистоту вулиць? Як?

- Якби я був мером міста, які заходи зробив би для того, щоб наше місто було чистим?

Цей проєкт навчив мене

- визначати ставлення до свого міста;
- піклуватися про чистоту навколишнього середовища;

- аналізувати і робити висновки;

- працювати в групах.

Викладач:

Рятуємо чисте повітря, рятуємо воду.

Рятуємо птахів, їх пісню і вроду.

Рятуймо світанки від кіптяви, гару і диму.

Рятуємо тишу, щоб в ній працювати й радіти.

Рятуємо місто – одвічне, вразливе, єдине.

Рятуймо від бруду, хай небо дарує блакить.

Благаю вас слізно: не смійте байдуже пройти!

Поки ще не пізно і можна хоч щось зберегти!

Що необхідно робити?

Викидати сміття в смітник.

Зменшити кількість сміття.

Повторно використовувати все, що можливо.

Насаджувати більше дерев і квітів.

Якщо є спеціальні баки, сортувати сміття.

Висновки:

- припинення діяльності стихійних сміттєзвалищ;

- встановлення відповідних сміттєвих баків та своєчасний вивіз сміття;

- сортування сміття, як це роблять у країнах Європи й Америки: харчове сміття знищується, консервні банки — переробляються; скляні чи пластмасові пляшки використовуються повторно або переробляються і знову запускаються у виробництво;

- дотримання правила «сміття має потрапляти туди, де воно найменш завдаватиме шкоди людям і природі»;

- заборонити спалювати сміття (хоча, визирнувши з вікна, ми частенько бачимо, як горить вогнище з побутового сміття, особливо у літню пору року);

- здійснення діяльності із додержанням вимог екологічної безпеки;

- звернути увагу на екологічні права і законні інтереси інших суб'єктів господарювання;

- підвищення штрафів за екологічні правопорушення та слідкувати за їх дотриманням;

- участь у проведенні санітарних і протиепідемічних заходів.

Жодний населений пункт сьогодні самостійно не зможе вирішити свої екологічні проблеми. Тільки спільними зусиллями всього людства ми зможемо досягти позитивних результатів.

Важливо пам'ятати: ми на своїй планеті - не тимчасові мешканці, а мудрі господарі!

ЛІТЕРАТУРНА СКАРБНИЧКА

Кращі роботи переможців III (обласного) етапу Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості «Ради тебе перли в душу сію, ради тебе мислю і творю...» (В. Симоненко «Задивлюсь у твої зіниці...») в номінації «Література»

НОВЕЛА «ВОНА»

Сніжинки, підхоплені вітром, кружляють в безладі. Морозець міцнішає, сніг іскриться ще яскравіше. Усе вкрите чистим, пухнастим снігом, ніби всю землю огортає біла ковдра. Краса...

Вона не любила зиму... Не любила, коли падав сніг...

Рано-вранці сінешні двері зловісно заскрипіли, до хати ввійшли двоє військових.

– Гражданин Момот, собірайтесь, мы за вами, - сказав перший.

Зіна не зрозуміла цього грубого оклику до її таточка. «Таточку» - саме так називала вона свого батька. Шанобливо на «Ви» звертали до нього й односельці. Для них він, учитель Момот Степан, був першим порадиником, помічником.

Батько поспішно почав одягатися, мама закам'яніла й стояла біля мисника. Вони, її любі батьки, які пестили свою донечку ніжними словами, робили мовчки все, що наказували їм сірі постаті. Батька вивели у двір, грубо штовхнули в сани й цвьохнули на коней. Зіна з криком кинулася за таточком, вона бігла за саньми, а відстань між нею й батьком збільшувалася. Дівчина голосила, падала на дорогу, знову бігла, але на неї ніхто з сірих постатей не звер-

тав уваги. Вона почула батьків голос: «Прощавай, доню! Прощавай і прости!» Ще довго Зіна стояла на дорозі, а коли повернулася до хати, мати в сльозах сиділа біля столу.

Була зима 1937 року. Останній лист від таточка прийшов у травні.

Як їм жилося з мамою? Сказати, що важко – це нічого не сказати. Навколо них було співчутливе мовчання від одних і в'дливий докір від інших.

Зиму змінила весна, а за весною – літо. Так і рік минув, а за ним – другий, третій...

Розумниця й красуня Зінаїда мала велику мрію – стати вчителькою. Але комсомолець-ватажок «подбав», щоб дочка «ворога народу», спокутувала батькові гріхи, працюючи на колгоспній фермі. І вона пішла... Важка робота виснажувала її фізично. Жалілася тільки таткові (подумки зверталася до портрета).

Дівчина розуміла, що ніхто не зможе зважити чуже лихо. І ніхто чуже не перебуде, а лише своє. Зіна переживала горе з матір'ю.

Вона не любила зиму... Не любила снігу.

Зима 1942 року... Окупанти почали вивозити молодь до Німеччини. Хапали всіх «поголовно». Поліцаї вдиралися до хат й забирали працездатну молодь. Забрали і її. Мати обцілювала дочку, плакала й приказувала: «Донечко, лебідонько! Бережи себе!» Зіна шепотіла слова, які їй колись кричав батько: «Прощавайте, мамо! Прощавайте й простіть!»

На вокзалі під'їхав ешелон товарняка – всіх запхали у вагони. Двері позакручували дротом і повезли прямо до Німеччини. Їхали день, другий. Дівчата інтуїтивно відчували, що покидають рідну землю. І заголосив увесь вагон жалібною українською піснею. Так вони прощалися з рідною землею.

Їх везли цілий тиждень голодними, лише воду давали. Вивантажили... А народу – не порохувати! Німці щось белькотали, але ніхто не розумів їх. А потім почали остарбайтерів бити палками та гнати вулицею, ніби овець.

У тому, що світ не без добрих людей, навіть якщо світ охоплений полум'ям жахливої

й нещадної війни, довелось пересвідчитися Зінаїді.

Дівчина потрапила до однієї бранденбургської родини. Вона працювала на фермі, допомагала господині з хатньою роботою. Німецька родина не мала дітей, а господиня уподобала красуню-українку. На день народження навіть подарувала Зінаїді сукню, умовляла дівчину залишитися назавжди.

Серцем Зіна була з мамою: «Мамо, не вчили ви мене молитися, то я й не молюся. Але я думаю, мамо, про Вас щодня. І я тепер знаю, як, мамо, жити. Я хочу, мамо, аби ви знали, що я ваша донька й у мене ваше серце й таткове! Воно трохи інакше, як ваше. Але воно також боляще за вас, як ваше за моїм.

Хилю, мамо, голову на ваші груди, але не плачу. Бо коли б пустила сльозу – то, певно, б зітліла з плачу. Наснилися ви, мамо, село наше. Тут тяжко працюю, маю три роботи. Подекуди падаю з ніг.

Я люблю вас, мамо, люблю татка, такими, як ви є. І хочу, щоб ви про це знали. Як ви мене чуєте – то чуйте, серце вам усе розкаже. Але найбільше, мамо, я хочу хоч раз таки заплакати на ваших грудях від радості, що ми разом, і ніхто нам не заважає – ні докори із гнівних очей, ні вогонь образливого слова.

Чекайте мене, мамо, лише чекайте дуже–дуже...»

Вони зустрілися – мати й дочка. Зінаїда припала до материнських грудей і заплакала від радості. Красуня – українка знала, що, залишившись у Німеччині, ніколи не була б щасливою, бо щастя її було тут, на рідній землі, в Україні.

Вона не любила зиму... Вона не любила переглядати кінофільми про війну... Бо в неї була своя правда... Правда про її Україну...

Я весь час розмірковую: як так вийшло, звідки в Зінаїди таке розуміння філософії буття. Її серце стало ареною боротьби між Добром і Злом. Вона вірила, що Добро в людині непереможне. У цьому було її спасіння. Її спроможність прощати не була безмежною. «Пробачати – це одне, але забути – це зовсім інше», – говорила Зінаїда.

«Пробачати» – ми повинні, а ось «забу-

ти» нам категорично заборонено. Якщо забудемо, то втратимо й наше минуле, й нашу особистісну самоідентифікацію. Так думаю я – правнука багатостраждальної Зінаїди, яка не була великим політиком, не виходила до високих трибун, не галасувала про любов до України, а просто любила свою Батьківщину.

Вона любила українську пісню... Співала, коли прощалася з Україною. Співала, коли поверталася з Німеччини й опинилася між частиною радянських військ і німцями, що відступали. Із надлюдською силою пролунало її дзвінке «Розпрягайте хлопці коней» – і вона врятувалася.

З її уст лилася мелодійна пісня. Вона гойдала дітей під українські колискові. Мазала хату, викачувала хліб, поралася біля своїх улюблених жоржин – скрізь випромінювалося її українське єство.

Вона розправила крила, коли 1956 року був реабілітований (посмертно) батько. Вона «простила» владі, але не «забула».

Вона не соромилася на урочистості, коли отримувала за високі врожаї орден Леніна, одягти під «модній» кримпленовий костюм вишиванку.

Вона вишивала рушники й прикрашала ними портрети таточка, мами, дітей та рідненьких онуків.

Неймовірно, але такий, здавалося б, невеликий, проте значний вияв любові до рідної землі й творить щасливу державу!

Анастасія Гук,
учениця ДНЗ «Михайлівське
вище професійне училище»

КАЖУ ІЗ ГОРДІСТЮ: «МОЯ ХАТА СКРАЮ...»

Літак швидко та впевнено набирає висоту, із навушників ллються рядки улюбленої пісні: «Відірватись від землі, під крилом авіаліній і летіти в небеса, щоб ніхто не бачив. Відірватись від землі, тільки я і небо синє. В тебе сльози на очах – це ти від щастя плачеш!». Тьмяними, нечіткими ставали вогні аеропорту, дахи будинків та лінії доріг. Іринка називала цей літак «Мрією», хоча він мав зовсім іншу офіційну назву.

...Скільки Ірина себе пам'ятає, стільки і жила поруч ця мрія. Коли дівчина гостювала у бабусі та дідуся, настільною книгою був для неї фотоальбом із чорно-білими світлинами. Її дідусь служив у далекій, так тоді здавалося, Угорщині. Безліч історій, легенд чула допитлива онука від дідуся про ту країну. Роздивляючись потерті фотокартки, сотні, а то й тисячі разів уявляла Іринка свою подорож в Угорщину. Заплющувала очі, бачила себе на залитому нічними вогнями мості Ракоці, біля вишуканого храму Матяша і, звичайно ж, у приємних термальних купальнях Сечені...

І ось на крилах мрії потрапила Ірина до Угорщини, реальною стала дитяча фантазія. Тепер можна навіть відчутти її на дотик, уловити неповторний аромат, наповнити звуками. Дівчина мліла від цього. У голові стримано, хоча і досить чітко, народжувалася думка: переїхати після навчання в Будапешт, почати нове, щасливе угорське життя, не бачити в телевізійних новинах сюжети про економічні проблеми України, не читати у фейсбуці пости про збирання грошей хворим, не бачити сміття на вулицях, не переживати за того безхатька взимку, не їздити у переповнених старих маршрутках дірявими дорогами...

Цього дня українська туристка Ірина гуляла проспектом Андраші, аж раптом помітила такі рідні кольори. Підійшовши ближче, побачили дівчина, що на будівлі поруч із червонобіло-зеленим прапором майорів блакитно-жовтий стяг. Хоча був прохолодний день листопада, по тілу розлилося приємне тепло. Подібне переживала дівчинка тоді, коли читала СМС із зізнанням у коханні, коли отримала пас-

порт в урочистій шкільній залі, коли успішно склала ЗНО, коли несміливо йшла на перше у своєму житті побачення.

Здавалося, що ж такого незвичного сталося зараз? Ірина підійшла ближче і зачаровано дивилася на український прапор. Полетіли перед очима фрагменти, немов кінокадри. Ось дівчина йде до першого класу, гордо тримаючи букет із жовто-блакитною стрічкою, ось мати співає «Ходить сон коло вікон...», ось понесли з братом вечерю, виспівуючи «Тиха ніч, свята ніч, ясність б'є від зірниць...». Згадалося, як батько розповідав історії, часом навіть страшні, про озеро Таємне, про річку Смачноводницю, про балку Стару. А ось і перша вишиванка, куплена на святкуванні Покрови на острові Хортиця. Як цікаво тоді розповідала майстриня про свій виріб: «... білий колір означає невинність, непорочність, душевну чистоту. Вишиванку із декоративним білим кольором можуть носити тільки молоді, незаміжні дівчата. Буде оберігати тебе, Іриночко, ця вишиванка від біди та дурного погляду...».

Згадала Ірина, як плакали з мамою, дивлячись вручення Національної премії «Гордість України». Неможливо було стримувати гіркі сльози жалю та величезної гордості, коли ведуча розповідала про 16-річну Вікторію Горячко, яка мріяла про кар'єру моделі, а стала донором шкіри для дворічної племінниці, про Антона Феденка, який захистив дівчину від нападника ціною власного здоров'я. Сльози гордості та слова вдячності переповнювали серце Ірини, коли слухала про опікового лікаря Емілія Фістала та капітана судна «Полонія» Олександра Чумакова...

Ці спогади пропекли Ірину так, ніби болючий електрострум чи розжарена блискавка. Пригадалися слова Д. Кеннеді, які були написані на шкільному стенді: «Не питай, що твоя батьківщина може зробити для тебе, запитай, що ти можеш зробити для неї!». Чомусь тоді видавалися вони банальним набором букв, безліч разів перечитаними, але не почутими, не пережитими.

Дуже важливо в житті зробити правильний, єдиний вибір. Безліч людей живе у звичній квартирі з такими звичними шпалерами, згадуючи про вибір лише тоді, коли у найближчому супермаркеті діє акція на макарони чи каву. Людські серця взяла в полон холодна байдужість, популярним стає хештег ... #моя хата скраю.

Треба кожному з нас зробити вибір професії, способу життя, людських принципів. Необхідно зруйнувати стереотип про те, що планета велика, усім не допоможеш. Це дуже зручна відмовка, вигідна неправда, яка є заспокійливими ліками для багатьох. Звісно, ти не можеш нагодувати всіх обездолених людей, вилікувати всіх хворих діточок, обігріти всіх покинутих тварин. Не думай спочатку про щось дуже високе і недосяжне. Легко здатися, коли на меті – вирішити економічні проблеми Індії чи будівництво сховища для ядерних відходів. Дуже просто взяти участь у суботнику найближчими днями чи поступитися місцем у транспорті. Подякувати водієві, продавцю, обійняти засмучену маму, нагодувати та обігріти безпритульного собаку. Посміхнутися випадковому втомленому перехожому, навіть

якщо сам не в гуморі. Пам'ятай, що одна пошмішка може врятувати бодай одне життя. А значить – цілий світ! Не треба привчати себе шукати відмовок. Роби маленькі речі, але з величезною любов'ю. Завжди впевнено говори приказку «Моя хата скраю...». Адже її закінчення «...нічого не знаю» зовсім не таке, до якого нас привчали роками. Гордий, волелюбний український народ говорив тільки так: «Моя хата скраю, першим ворога я зустрічаю!». Не можна витратити час на скарги та очікування змін.

...Уже чітко видніються вогні злітно-посадкової смуги, літак Ukraine International Airlines рішуче та спокійно заходить на посадку в аеропорту Одеси. На хвостовому кільці повітряного красеня пишається стилізоване зображення гордого сокола.

У голові Ірини виразно карбуються рядки власного вірша:

Великий світ я відкриваю нині,
музеї, парки та місця святі,
а серце і думки належать Україні,
Усе їй віддам – дорожче у житті!
Тихі співи та танці вогнисті,
Щемливі трелі солов'я,
вишиті квіти на хустці барвисті,
рідна багата, українська земля!
Живу в гармонії з тобою,
Працюю, думаю, творю,
ніколи не вкрию злом та ганьбою
Чудову, єдину землю свою!

Яна Соловійова,
учениця Федорівського
центру професійної освіти

ЛЕГЕНДА «РІДНА НЕНЬКА»

Жила собі в одному селі убога селянська родина. Бідність панувала у її оселі, та Остап і Любава на це не зважали, бо мали щось дорожче за будь-які коштовності – сина. Довго чекало подружжя дитинки. Та ось знайшлася. Хлопчика назвали Богданом, бо справді, для бездітного подружжя народження сина стало Божим даром.

З любов'ю батьки виховували маля. Лагідним материнським дотиком, тихою батьківською порадою привчали Богданчика любити все на землі: і промінчик сонця, і різнокольорову веселку, і грушу біля вікна, і маленьку травинку. А найбільше – рідну землю.

- Коріння тримає дерево, коріння продовжує рід, - говорив синові Остап.

І зростав Богдан, плакаючи в своєму серці цю святу істину. Беріг її, як одвічний скарб.

І виріс Богдан гарним легенем, сильним як тур, спритним, як олень, сміливим як сокіл. Та ледь йому виповнилося вісімнадцять років, коли залишився сиротою. Як він не трудився, але жити ставало все гірше і гірше. Вирішив Богдан пошукати кращої долі, адже в хаті скоро й крихти не лишилося. З журбою на серці покидав він домівку батьківську. Подався Богдан у далекі краї, на заробітки.

Минав місяць, рік, другий, п'ятий, а хлопець все додому не вертав. Грошей заробив, дівчину-красуню Кекилію зустрів. Задурило дівчисько голову хлопцю. Ні про що не думав Богдан, лише про задоволення примх своєї красуні. То їй перстень срібний подарувати, то бу-

динок гарний збудувати...

Забув хлопець істину святу.

Та інколи, увісні, чула від нього Кекилія слова дивні, їй незрозумілі.

- Україно, земле, ненько, - Богдан шепотів.

Не сподобалося це дівчині. Ще хтось є в його серці, не одна вона там панує. І зародилося в її душі зло велике, вирішила Кекилія зазнастити все, що дороге та рідне хлопцю. Пішла дівчина до злої чаклунки Ворохти і попрохала її про допомогу. Погодилася відьма, але душа Кекилії геть почорніла з того часу. І сказала Ворохта:

- Погублю Україну! Та спочатку розвідаю, чим там пахне – чи кров'ю і злом, чи добром, миром і любов'ю.

Перетворилася чаклунка на непомітну дрімлюгу й полетіла на Україну. І дізналася, що люди там чесні, добрі, працьовиті, шанують свою землю, більше за своє життя. Ще більше захотілося чужинці знищити державу. Повернулася вона, зібрала з усіх країв злих чаклунів коло себе і наказала:

- Землю вкрийте попелом пожеж, серед людей посійте невдоволення, зневіру, заздість, жадібність і перетворіть їх на служок.

Налетіла чорна гайворонь на Україну. Почала стріли огненні пускати, землю полум'ям вкривати, злом землю засівати. Люди почали порятунку шукати, діточок від смерті рятувати. Гине все навкруги, а чорна гайворонь біснується, хоче горе людське побачити, сльозами умитися...

А Богдан нічого не знає, по своєму

будинку походжає, Кекилію-красуню забавляє. А вона все чарівнішою скидається, білозубо усміхається:

- Поглянь, любий, яка гарна та яка вродлива, в мене нове намистечко й нові черевички.

Зовсім розум втратив Богдан. Вже й чутки про Вкраїну до нього дійшли, та він не зважає. На березі океану по пекучому піску ступає та на воду поглядає. Присів на березі та й незчувся, як задрімав. І наснився йому сон.

Сидить Богдан під грушею, вдома, в Україні.

Поряд нього стоїть ненька у старій ряднині.

До синочка прихилилась та й сказала тихо:

- Щось, ти, синку, забарився - отакеє лихо.

Подивись на нашу хату, на грушу, травинку – і згадаєш все рідніше у тяжку годинку.

Стрепенувся хлопець швидко,
поглянув на неньку – заболіло в грудях
дуже любляче серденько.

Взяв маму за руку, чолом притулився,
як хлопчик маленький, зовсім зажурився.

Покапали сльози з очей материнських на голову сина.

Заплакав і він.

Згадав Батьківщину, про рід свій і дім.

І тут його сон розвіявся, мов дим.

Прокинувся Богдан на березі у чужій країні й зрозумів, що треба Україну рятувати. А тут і Кекилія знагодилася. Схопив Богдан її за волосся - і зізналася дівчина в злочині срашному. Покинув він у розпачі Кекилію. Не змогла вона жити з душею чорною - і загубилася в океані бурхливому.

Прийшов Богдан до Ворохти. Гайворонь руками дужими порозкидав, речами мудрими замурував. Сміливо подивився він у темні відьмині очі й сказав:

- Не боюся я тебе, Ворохто, бо знаю, що тобі треба. Горя людського та сліз. Від них ти стаєш сильнішою. Та не отримаєш ти цього більше, бо згадав я істину святу, скарб свій найбільший в серці віднайшов – любов до рідної неньки.

Сказав це Богдан – і засміявся.

Затрусилася Ворохта, затремтіла, мов у лихоманці – і розпалася надвоє.

Зруйнувалося чаклунське царство. Попадали вороги, як камінці, попелом розсипалися.

Всюди побував Богдан, але тільки тепер згадав, яка велика і красива земля України – неозорі степи, гори зелені, лани широкополі, ріки повноводі.

І залунали в небі слова вічні, правдиві:

Україно! Ти для мене диво!

І нехай пливе за роком рік,

Буду, мамо горда і вродлива,

З тебе дивуватися повік...

І пішов Богдан стежкою протоптаною до дому рідного, і пустив там своє коріння, як батько заповідав.

Іветт Деак,
учениця ДНЗ «Запорізький
професійний ліцей залізничного
транспорту»

УКРАЇНІ ТРИПТИХ

Хто ми і звідки? Ми з України.

З краю, де мати нас народила,
Де нас плекала, де нас ростила,
Де в світ широкий дорогу відкрила.

Де під віконцем калина рясніє,
Там, де верба навесні зеленіє,
Там, де тополя у небо злітає,
Там, де рушник на дорогу лягає.

Там, де народ такий щирий, співучий
І працьовитий, на диво живучий.
Там, де вишневі садочки зелені,
Доли як доли – сумні і веселі.

Куди б не поїхав, і де б ти не був,
Рідний свій край ти ніде не забув.
До нього ти линеш, до нього летиш,
І мариш про нього тоді, коли спиш.

Куди б не поїхав, і де б ти не був,
Рідний свій край ти ніде не забув.
До нього ти линеш, до нього летиш,

І мариш про нього тоді, коли спиш.

Мій краю, ти – наймиліша земля,
Зі мною ж бо ти, наче доля моя.
Тебе не забуду, не зраджу ніколи,
Бо ти моє щастя, ти ж моя доля.

Мій край, Батьківщина – для мене єдині.
Ці землі безмежні під небом синім,
І колір пшениці, як золота сяйво
З'єдналися навіки у прапор державний.

Моя Україна, земля моя мила,
Дітей своїх в щасті не завжди ростила.
Багато страждань на шляху зустрічала,
Та гідність і честь ти не заплямувала.

Багато чого на віку ти зазнала:
Не раз вороги нашу землю топтали,
І польська шляхта на них панувала,
І іго татарське тебе не минало.

Був царський режим та кріпацтво злиденне,
Фашистська навала – гісна огненна.
Репресії, зради народ не згубили,
Бажання свободи в народі не вбили.

О, земле моя, ти так часто страждала,
За мову Росія тебе розпинала.
Народ твій, бувало, стогнав до нестями,
Та ти оживала, лунала піснями.

Народ твій боровся за землю, за волю,
Він прагнув здобути щасливу долю.
Вдалось зберегти йому мову й писемність,
І ось він отримав свою незалежність.

Ні, не забуде Україна героїв,
Що віддано билися за її волю.
Вони все життя цьому присвятили
За щастя, за долю, державність України.

Усе нам тут любе, усе нам тут миле.
Країну нам рідну ніщо не замінить.
Ми всім дорожимо, ми все зберігаємо,
Ми Україну сердечно кохаємо.

Україно моя, незалежна і вільна,
Як дівчина вбрана, в волоссі калина.
Тобі двадцять вісім уже моя мила,
Попереду щастя доросле, красиве.

Сади твої знову вбираються в шати,
Білють в садочках оновлені хати.

Степи відродились, квітує земля,
Бує, вирує Україна моя!

В полях колосяться хліби золотисті,
У небі пташині пісні такі чисті.
Гостей хлібом-сіллям ми радо стрічаєм
Його на рушник ми святковий вкладаєм.

Земле моя, ти багата ґрунтами,
Степами, озерами, лісами й горами.
І нафта і газ є у надрах країни.
Найбільше ж багатство – народ України.

Найбільше багатство народу – це мова,
Традиції, звичаї, щирість від Бога.
Завзятість, дотепність, весела вдача.
Любов до Вітчизни, звитяга і праця.

Багата добробутом будеш народним,
Талантами, сильними і благородними.
Художник, співак, музикант і військовий –
Ось щастя твоє, ось народ твій казковий

А дітки твої, немов ті пташенята,
Щебечуть, сміються: летять рученята!
Майбутня надія твоя і опора
Надія, що ще існуватиме школа.

Народ незалежний зростає поволі, –
Він заслуговує кращої долі!
Багатство духовне й добробут примножить.
Я у це вірю! І вірить в це кожен!

Та зараз так важко тобі, краю милий.
І все ж у людей не зникає надія,
Що крила розправиш, злетиш в небо синє
І знову розквітнеш, ще краще ніж нині.

Красивий народ твій, моя Україно,
Працює і творить весь час без упину
Трудар, хлібороб, добрі щирії люди
Нехай так завжди, тільки так завжди буде!

Юлія Спіріна,
учениця ДНЗ «Веселівський
професійний аграрний ліцей»

МЕТОДИЧНА РОБОТА

ДОКУМЕНТАЦІЯ У БІБЛІОТЕЦІ ЗАКЛАДУ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ. СУЧАСНІ ВИМОГИ

Людмила Мухіна, методист Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Запорізькій області

Виконуючи основні функції бібліотеки, інформативно-просвітницьку і духовну, бібліотеки закладів професійної (професійно-технічної) освіти активно підтримують освітній процес та спрямовують свою роботу на озброєння педагогічних працівників і здобувачів освіти навичками систематичної роботи з джерелами інформації, сприяють інформаційному забезпеченню усіх аспектів освітнього процесу.

Головною умовою виконання бібліотекою своїх завдань є професіоналізм бібліотекаря. Саме він сприяє бібліотекареві у виконанні своєї ролі як інформаційного посередника і для тих, хто вчиться, і тих, хто вчить, визначаючи участь бібліотеки в освітньому процесі, не

менш важливу, ніж участь викладача. Адже якщо придивитися пильніше до реформи освіти, то суттю будь-якого вдосконалення навчання є самостійна робота з джерелами інформації. Тож успіх реформування напряму залежить від бібліотекаря, від його орієнтування серед джерел інформації і каналів доступу до них.

Важливим аспектом функціонування бібліотеки у закладі освіти є нормативно-правові документи, які визначають основні завдання бібліотеки, регламентують її роботу.

Нормативно-правові акти та інструктивно-методичні документи, що регламентують діяльність бібліотек закладів освіти

Діяльність бібліотек базується на відповідній законодавчій базі, створеній у процесі розбудови національної системи освіти України як незалежної держави. Визначальним є Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», прийнятий 27 січня 1995 року Верховною Радою України, визначає статус бібліотек, правові й організаційні засади їхньої діяльності та гарантує право на вільний доступ громадян до інформації, знань, залучення їх до цінностей національної та світової культури, науки й освіти, що зберігаються у бібліотеках.

Слід зазначити, що з огляду на розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.08.2005 № 371-р «Про заходи щодо неухильного виконання законодавства з питань державної реєстрації нормативно-правових актів» та згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 20.09.2005 № 547 «Про скасування наказів МОН України» було скасовано положення про бібліотеку професійно-технічного навчального закладу як таке, що не пройшло державну реєстрацію. На жаль, до цього часу відсутнє положення про бібліотеку закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Однією із характерних особливостей формування бібліотечного фонду бібліотеки ЗП(ПТ)О є те, що вона комплектує і веде два окремі фонди: художній (основний) і

бібліотечний фонд підручників. Відповідно до встановленого порядку бібліотечний фонд підручників комплектується за рахунок коштів державного бюджету, зберігається у бібліотеці окремо. Підручники видаються безкоштовно здобувачам освіти і педагогічним працівникам, підлягають щорічній інвентаризації та заносяться на баланс бібліотеки.

До функцій бібліотечного працівника належить: забезпечення обліку (бібліотечна обробка), зберігання і використання всіх одиниць фонду згідно з інструкцією про порядок комплектування та облік підручників і навчальних посібників у бібліотечних фондах загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації державної і комунальної форм власності (затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 02.12.2013 № 1686). Відповідно до вищевказаного документу процес роботи з навчальною літературою вимагає створення чіткої системи документування обліку.

Знання і виконання регламентуючих документів, законів, положень дасть змогу ефективно функціонувати бібліотеці, своєчасно виконувати завдання, які стоять перед системою професійної освіти в цілому.

Законодавчо-нормативна база бібліотеки

1. Конституція України, 1996 р.

Закони України

2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII.

3. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10.02.1998 № 103/98-ВР.

4. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27.02.1995р. № 32/95-ВР (зі змінами і доповненнями).

Постанови Кабінету Міністрів України

5. Про затвердження Порядку забезпечення підручниками та посібниками здобувачів повної загальної середньої освіти і педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.01.2019 № 41.

6. Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десяткової класифікації:

Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2017 № 17.

Нормативно-правові акти міністерств і відомств

Міністерство культури України

7. Про внесення змін до Типових правил користування бібліотеками в Україні: Наказ Міністерства культури України від 19.04.2017 № 340.

8. Про затвердження Положення про Українську цифрову бібліотеку: Наказ Міністерства культури України від 08.08.2018 № 684.

Міністерство освіти і науки України

9. Про схвалення Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді: Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.05.2015 № 582.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій

10. Про затвердження Правил охорони праці для працівників бібліотек: Наказ Міністерства надзвичайних ситуацій України від 12.12.2012 № 1398.

Державна казначейська служба України

11. Про віднесення періодичних видань до «Бібліотечних фондів»: Лист Державного казначейства України від 07.03.2006 № 3.4-04/491-2078.

12. Щодо обліку бібліотечних фондів: Лист Державної казначейської служби України від 14.09.2011 № 17-08/278-1569.

Інструкції, накази та розпорядження

13. Інструкція про порядок комплектування та облік підручників і навчальних посібників у бібліотечних фондах загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації державної і комунальної форм власності, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 02.12.2013 № 1686, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 18.12.2013 № 2137/24669.

14. Інструкція з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах, затверджена наказом Міністерства культури і туризму України від 03.04.2007 № 22, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 23.05.2007 № 530/13797.

15. Про затвердження порядку забезпечення студентів вищих навчальних закладів і професійно-технічних навчальних закладів та вихованців дошкільних навчальних закладів підручниками та навчальними посібниками: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.12.2012 № 1427, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 02.01.2013 № 19/22551.

16. Про впровадження Універсальної десятикової класифікації в практику роботи бібліотек: Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.06.2017 № 929.

17. Про внесення змін до Інструкції про порядок комплектування та облік підручників і навчальних посібників у бібліотечних фондах загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах та вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації: Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.08.2017 № 1228.

18. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 219.

19. Довгострокова стратегія розвитку української культури – стратегія реформ: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.02.2016 № 119-р. (де є пункт «Щодо бібліотечної справи та розвитку читання»)

Організаційно-правові документи бібліотеки

- Паспорт бібліотеки
- Посадова інструкція бібліотекаря
- Правила користування бібліотекою
- Режим роботи бібліотеки

Паспорт бібліотеки бібліотекар заповнює у вересні. У паспортні дані вписується назва закладу професійної (професійно-технічної) освіти, дата заснування бібліотеки, адреса закладу, далі заповнюються відомості про заклад та відомості про бібліотеку й графік її роботи. Надалі потрібно вказати відомості про бібліотечне обладнання, оргтехніку, про штат бібліотеки (стаж роботи, освіта, участь у семінарах, курсах, конкурсах). Вказується перелік документації, що регламентує роботу бібліотеки та облікової документації бібліотеки; основні показники роботи бібліотеки; основні джерела

комплектування фонду та робота з читачами. Паспорт підписується бібліотекарем та затверджується директором ЗП(ПТ)О.

Посадова інструкція бібліотекаря повинна бути на робочому місці у бібліотекаря, також завірена директором закладу освіти.

Режим робочого часу — це порядок розподілу норми робочого часу протягом відповідного календарного періоду. Елементами режиму робочого часу є: час початку та закінчення роботи; тривалість перерв для відпочинку і харчування; тривалість і порядок чергування змін.

Режим роботи бібліотеки встановлюється директором закладу П(ПТ)О відповідно до внутрішнього трудового розпорядку з урахуванням змінності навчання. Один раз на місяць в бібліотеці встановлюється санітарний день. Щоденно дві години робочого дня виділяється на виконання внутрішньої бібліотечної роботи.

Планування діяльності бібліотек

- Річний план роботи бібліотеки
- Місячний план роботи бібліотеки
- Аналіз роботи бібліотеки за навчальний рік

Річний план роботи бібліотеки

Бібліотека є структурним підрозділом закладу П(ПТ)О і план її роботи є складовою частиною плану навчально-виховної роботи закладу освіти. Під час складання плану враховується кількість робочого часу за рік, заходи з виховної роботи. Обов'язковою умовою ефективного планування роботи бібліотеки є аналіз показників за минулий рік, визначення завдання та зміст роботи бібліотеки на поточний навчальний рік, планування масової роботи, враховуючи знаменні й пам'ятні дати, рекламну діяльність бібліотеки та оформлення інформаційних стендів, куточків тощо. Річний план роботи має бути надрукований до 01 вересня нового навчального року державною мовою, завірений директором ЗП(ПТ)О.

Умови ефективного планування: чітке визначення рівня, на якому знаходиться робота бібліотеки на момент планування; чітке уявлення про рівень, якого необхідно досягти; вибір оптимальних шляхів (засобів і форм роботи) досягнення поставленої мети; тісний

взаємозв'язок і координація роботи з заступником директора з виховної роботи.

Місячний план роботи бібліотеки. Поряд з річним планом доцільно складати і плани на місяць. Вони розробляються на основі річного плану, уточнюють тематику заходів, включають нові теми, які відображають останні події суспільного життя. Складаються за числами місяця, за тими ж розділами, що і план роботи на рік. У відповідному розділі намічаються конкретні показники на місяць, планується проведення певних заходів із зазначенням термінів, місця проведення та відповідальних осіб.

Документація з комплектування бібліотечного фонду

4.1. Документи з обліку основного фонду бібліотек

- Книга сумарного обліку основного фонду
- Інвентарна книга
- Картотека реєстрації періодичних видань

Облік документів, які надходять до бібліотечного фонду або вибувають з нього, повинен бути повним, своєчасним та оперативним. Обліку підлягають усі види документів, виготовлених на паперових та інших носіях інформації, які надійшли до бібліотеки.

Облік документів включає такі послідовні процеси: приймання; штемпелювання; реєстрація; облік; вибуття; перевірка наявності документів.

У фонді існує два види обліку:

1) сумарний облік – це облік документів, що надійшли до бібліотеки або вибули з неї згідно з одним супровідним документом (накладна, рахунок-фактура, акт тощо.)

Основними одиницями обліку всіх видів документів (крім газет), є примірник і назва. Основними одиницями обліку газет є річний комплект газети та її назва (незалежно від зміни назви видання).

Сумарний облік здійснюється в «**Книзі сумарного обліку бібліотечного фонду**», яка складається з трьох частин:

- частина I – «Надходження у фонд»;
- частина II – «Вибуття з фонду»;
- частина III – «Підсумки руху фонду».

2) Індивідуальний облік документів – це реєстрація кожного документу, який надходить до бібліотеки (крім аркушевих, карткових видань, буклетів, плакатів). Однією з форм індивідуального обліку є **інвентарна книга**. До інвентарної книги записуються лише ті видання, вартість яких приймається на баланс бібліотеки. Кожний примірник, що підлягає індивідуальному обліку, отримує інвентарний номер, який закріплюється за документом на весь період його перебування у фонді бібліотеки. Інвентарний номер проставляється на титульній сторінці або на звороті та на 17-й сторінці.

Аркушеві видання, буклети, плакати, придбані для забезпечення роботи бібліотеки, у т. ч. для її оформлення, до бібліотечного фонду не включаються та не підлягають обліку.

Журнальні та газетні видання підлягають обліку в книзі сумарного обліку бібліотечного фонду. Записи до цієї книги про надходження газетних видань заносяться на підставі річного підсумкового акта приймання - здавання видань (без зазначення ціни). Записи про надходження журнальних видань заносяться щомісяця (без зазначення ціни).

Надходження журнальних видань до бібліотеки фіксується у картках обліку журналів. Надходження газетних видань до бібліотеки фіксується у картках обліку газет.

В облікових документах забороняється підчищення та заклеювання помилкових записів. Помилкові записи закреслюються, вище над закресленим робиться правильний запис. У примітках підтверджується правильність нового запису за формою: «Виправленому вірити», дата, підпис завідувача бібліотеки або особи, відповідальної за ведення облікової документації. Зміни, що вносяться до облікових документів, здійснюються з дозволу керівництва закладу освіти.

Переписування інвентарних книг та

переінвентаризація (зміна інвентарних номерів) бібліотечного фонду не дозволяється. Документація, за якою здійснюється облік, підлягає зберіганню як документ суворої звітності.

Терміни зберігання облікових документів:

1. Книга сумарного обліку бібліотечного фондує (постійно).
2. Інвентарні книги (постійно).
3. Супровідні документи (5 років після перевірки фонду).
4. Акти на документи, отримані без супровідного документа (5 років).
5. Журнал обліку документів, прийнятих від користувачів замість загублених (постійно).
6. Акти на списання документів, акти перевірки бібліотечного фонду (постійно).

4.2. Облікова документація з фонду навчальної літератури

- Книга сумарного обліку підручників і навчальних посібників бібліотечного фонду
- Реєстраційна картка руху підручників і навчальних посібників бібліотечного фонду
- Журнал обліку виданих підручників і навчальних посібників

Безінвентарний облік

Підручники і навчальні посібники обліковуються і зберігаються окремо від інших документів бібліотечного фонду. Обліку підлягають усі підручники і навчальні посібники, що знаходяться у бібліотечних фондах закладу освіти.

До процесу обліку підручників і навчальних посібників належать: прийом, штемпелювання, реєстрація надходження підручників і навчальних посібників, їх вилучення, а також контроль за їх використанням та зберіганням.

Відповідно до Інструкції про порядок комплектування та облік підручників і навчальних посібників у бібліотечних фондах загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації державної і комунальної форм власності, затвердженої наказом МОНУ від 02.12.2013 № 1686 облік підручників і навчальних посібників ведеться за груповим обліком у **Книзі сумарного обліку підручників і на-**

вчальних посібників бібліотечного фонду, а також у Реєстраційній картці руху підручників і навчальних посібників бібліотечного фонду.

На титульному аркуші кожного примірника підручника і навчального посібника над вихідними даними ставиться спеціальний штампель із зазначенням найменування закладу освіти.

Перед початком навчального року бібліотекар видає підручники і навчальні посібники керівникам груп закладів професійної (професійно-технічної) освіти під їх особистий підпис. Видані підручники і навчальні посібники реєструються бібліотекарем у **Журналі обліку виданих підручників і навчальних посібників.**

У кінці навчального року підручники і навчальні посібники обов'язково повертаються до бібліотечного фонду закладу.

Книга сумарного обліку підручників і навчальних посібників бібліотечного фонду складається з 3-х частин:

частина I – «Надходження підручників і навчальних посібників»;

частина II – «Вибуття підручників і навчальних посібників»;

частина III – «Підсумки руху підручників і навчальних посібників».

Сумарний облік дає загальні відомості про навчальний фонд бібліотеки і зміни, які в ньому відбуваються.

У відповідності до п.10 розділу II до Інструкції про порядок комплектування та облік підручників щорічно станом на 01 січня на підставі актів та книги сумарного обліку бібліотекарем **проводиться звірка руху підручників.**

Документація з руху фонду

- Акти на надходження документів бібліотечного фонду, вилучення літератури, перевірку та інвентаризацію фонду

- Акт про списання з балансу бюджетних установ і організацій вилученої з бібліотеки літератури

- Журнал обліку підручників і навчальних посібників, що приймаються замість втрачених чи пошкоджених

Усі книги, що надходять до бібліотеки приймаються на підставі супровідного документа (**рахунок, накладна, акт передачі**). На книги, що надійшли без супровідного документа (подаровані, від спонсорів, читачів та з інших джерел), після перевірки придатності їх для використання у роботі бібліотеки, складається **акт приймання**. Акт передається в бухгалтерію, на бюджеті якої перебуває бібліотека.

Видача підручників закладам освіти здійснюється за накладною відповідно до розподілу.

Відповідно п.13 Інструкції про порядок комплектування та облік підручників учні, які втратили або пошкодили підручник, замінюють його аналогічним або рівноцінним.

Відповідно п.14 Інструкції про порядок комплектування та облік підручників підручники, повернуті читачами замість загублених або пошкоджених, реєструються бібліотекарем у **Журналі обліку підручників і навчальних посібників, що приймаються замість втрачених чи пошкоджених**.

Списані згідно з актом підручники і навчальні посібники передаються до установ, що займаються заготівлею вторинної сировини. Кошти, одержані від списаних підручників і навчальних посібників, перераховуються на відповідний поточний рахунок закладу П(ПТ)О і повинні бути використані для придбання необхідних навчальних підручників і посібників. Квитанції про здану макулатуру прикріплюються до акта.

У відповідності до п.10 розділу II Інструкції про порядок комплектування та облік підручників щорічно станом на 01 січня на підставі актів та книги сумарного обліку бібліотекарем проводиться звірка руху підручників і навчальних посібників.

Документи з обслуговування користувачів

- Щоденник роботи бібліотеки
- Читацькі формуляри

Облік роботи щодо обслуговування користувачів здійснюється у «**Щоденнику роботи бібліотеки**», який складається з 3-х частин:

1. Облік складу користувачів і відвідувань;

2. Облік видачі документів;

3. Облік масової роботи.

Одиницею обліку відвідувань є прихід користувача до бібліотеки з метою отримання і повернення документів, продовження часу користування ними, читання, роботи з довідково-бібліографічним апаратом тощо. Одиницею обліку видачі документів є примірник. Облік видачі проводять за кількістю виданих документів, зареєстрованих у формулярі. Під час видачі журналів, газет й інших документів, що зберігаються у підшивках, підрахунок видачі проводять за кількістю примірників, отриманих користувачем відповідно до його запитів. Одиницею обліку масової роботи є захід (виставка, бібліографічний огляд, читацька конференція, диспут тощо).

Кожне відвідування користувачем бібліотеки фіксується у **читацькому формулярі**. Відвідування масових заходів зазначають окремо в розділі щоденника «Облік масової роботи». Загальний підсумок відвідувань протягом дня вноситься до «Щоденника роботи бібліотеки» і потім зводяться за місяць, квартал, рік.

Звітна документація. Форми і структура звітів

- Звіт про роботу бібліотеки
- Зведена звітність державних, публічних та інших бібліотек. Форма № 80-а рвк

У кінці навчального року слід скласти звіт про роботу бібліотеки. Якщо у бібліотеці ведеться облік роботи, підготовка звіту не потребує великих зусиль. Звіт – це не тільки перелік статистичних показників, а й перелік проведених заходів з усіх розділів плану за звітний рік. Звітні дані беруться із облікових документів (рух фонду в бібліотеці – із книги сумарного обліку; кількість користувачів – із формулярів читачів; відвідуваність і книговидача – зі щоденника роботи бібліотеки). Звіт складається з двох частин: інформаційно-текстової і статистичної. У текстовій частині вміщуються відомості про проведення масових заходів з популяризації літератури (конференції, літературно-художні вечори, диспути, вікторини, конкурси тощо), про кооперацію з іншими бібліотеками, про заходи щодо підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

У ній повинно бути зроблено аналіз основних показників роботи: читаності, книгозабезпеченості, відвідуваності, обертаності книжкового фонду:

- обертаність книжкового фонду – це середня кількість книговидач, що припадає на одиницю фонду, обраховується діленням кількості річної книговидачі на кількість книжок, періодичних видань, підручників, наявних на кінець року;

- відвідуваність – це середня кількість відвідувань, що припадає на одного користувача, обраховується діленням кількості відвідувань за рік на число користувачів;

- книгозабезпеченість – це середня кількість книг, яка припадає на одного користувача, обраховується діленням кількості книг, що є в бібліотеці на кінець року, на число зареєстрованих користувачів;

- читаність – це середня кількість книг, виданих одному користувачеві, обраховується діленням кількості виданих за рік книжок на число користувачів, зареєстрованих за рік.

У текстовій частині звіту визначаються потенційні можливості бібліотеки, а також причини невирішених проблем і шляхи їх подолання. Всі ці дані дозволяють зробити висновки, необхідні для покращення роботи бібліотеки.

Звіти, як і плани про роботу бібліотеки, обговорюються на педагогічних радах закладу освіти і затверджуються директором закладу.

Форма звітності № 80-а-рвк «Зведена звітність державних, публічних та інших бібліотек»

Для виконавчих комітетів відповідних органів місцевого самоврядування у сфері культури обов'язковою є подача форми звітності № 80-а-рвк «Зведена звітність, державних, публічних та інших бібліотек». Звітним періодом для форми № 80-а-рвк (річна) є 12 місяців: з 01 січня до 31 грудня звітного року.

Подають публічні, спеціалізовані, спеціальні бібліотеки незалежно від підпорядкування, у тому числі бібліотеки закладів освіти – відділам культури державних адміністрацій.

Відділи культури державних адміністрацій – управлінням культури обласних адміністрацій.

Термін подачі звіту за формою № 80-а-рвк:

до 01 лютого – бібліотеки закладів освіти – відділам культури державних адміністрацій;

Звіт за формою № 80-а-рвк затверджений наказом Мінкультури України від 05.12.2007 №75.

Стандартизація бібліотечної діяльності

Перелік чинних нормативних документів зі стандартизації в галузі бібліотечної справи

Національні стандарти України

1. ДСТУ 2395—2000. Інформація та документація. Обстеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування. Загальна методика (ГОСТ 30671—99) (ISO 5963:1985, IDT). — На заміну ДСТУ 2395—94; чинний від 2001—07—01.

2. ДСТУ 3579—97. Документація. Формат для обміну термінологічними і/або лексографічними даними на магнітних носіях. — Вперше; чинний від 1998—01—01.

3. ДСТУ 3582—2013. Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). — На заміну ДСТУ 3582—97; чинний від 2014—01—01.

4. ДСТУ 4031—2001. Інформація та документація. Багатомовний тезаурус. Методика розроблення (ISO 5964:1985, IDT). — Зі скасуванням ГОСТ 7.24—90; чинний від 2002—01—01.

5. ДСТУ 4032—2001. Інформація та документація. Одномовний тезаурус. Методика розроблення (ISO 2788:1986, IDT). — Зі скасуванням ГОСТ 7.25—80; чинний від 2002—01—01.

6. ДСТУ 4331:2004. Правила описування архівних документів (ISAD (G): 1999, NEQ). — Вперше; чинний від 2005—07—01.

7. ДСТУ 5034:2008. Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. — Вперше; чинний від 2009—01—01.

8. ДСТУ 6095:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи.

Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій (ГОСТ 7.88—2003, MOD). — Вперше; чинний від 2009—07—01.

9. ДСТУ 6096:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Універсальна десяткова класифікація. Структура, правила ведення та індексування (ГОСТ 7.90—2007, MOD). — Вперше; чинний від 2009—07—01.

10. ДСТУ 7093:2009. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами (ГОСТ 7.11—2004 (ИСО 832:1994), MOD; ISO 832:1994, MOD). — Вперше (зі скасуванням ГОСТ 7.11—78); чинний від 2010—04—01.

11. ДСТУ 7448:2013. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. — Вперше (зі скасуванням в Україні ГОСТ 7.26-80). — Чинний від 2014—07—01.

Національні стандарти України, через які впроваджено стандарти Міжнародної організації стандартизації (ISO)

12. ДСТУ ISO 2789:2016 (ISO 2789:2013, IDT). Інформація та документація. Міжнародна бібліотечна статистика. — Вперше; чинний від 2016—09—01.

13. ДСТУ ISO 4087:2007. Мікрографія. Мікрофільмування газетних видань на мікрофільми 35 мм для архівних потреб (ISO 4087:2005, IDT). — Вперше; чинний від 2009—07—01.

14. ДСТУ ISO 5127:2018 (ISO 5127:2017, IDT). Інформація та документація. База та словник термінів. — На заміну ДСТУ ISO 5127:2007; чинний від 2019.01.01.

15. ДСТУ ISO 7154:2010. Інформація та документація. Принципи комплектування бібліографічної картотеки. — Чинний від 2012—01—01.

16. ДСТУ ISO 8459—1:2005. Інформація та документація. Довідник бібліографічних елементів даних. Частина 1. Застосування міжбібліотечного абонементу (ISO 8459—1:1988), IDT). — Вперше; чинний від 2007—01—01.

17. ДСТУ ISO 8459—2:2005. Інформація та документація. Довідник бібліографічних елементів даних. Частина 2. Опрацювання замовлень (ISO 8459—2:1998, IDT). — Вперше; чинний від 2007—01—01.

18. ДСТУ ISO 8459—3:2005. Інформація та документація. Довідник бібліографічних елементів даних. Частина 3. Пошук інформації за замовленнями (ISO 8459—3:1998, IDT). — Вперше; чинний від 2007—01—01.

19. ДСТУ ISO 8459—4:2005. Інформація та документація. Довідник бібліографічних елементів даних. Частина 4. Обіг документів за замовленням (ISO 8459—4:1998, IDT). — Вперше; чинний від 2007—07—01.

20. ДСТУ ISO 8459—5:2005. Інформація та документація. Довідник бібліографічних елементів даних. Частина 5. Елементи даних для обміну каталогізованими даними та метаданими (ISO 8459—5:2002, IDT). — Вперше; чинний від 2007—07—01.

21. ДСТУ ISO 10161-1:2010. Інформація та документація. Взаємозв'язок відкритих систем. Специфікація прикладного протоколу для міжбібліотечного абонементу. Частина 1. Специфікація протоколу. — чинний від 2012—07—01.

22. ДСТУ ISO 10161-2:2010. Інформація та документація. Взаємозв'язок відкритих систем. Специфікація прикладного протоколу для міжбібліотечного абонементу. Частина 2. Проформа свідчення про відповідність протокольної реалізації (PICS). — Чинний від 2012—01—01.

23. ДСТУ ISO 11620:2016 (ISO 11620:2014, IDT). Інформація та документація. Показники функціонування бібліотек. — Чинний від 2016—09—01.

24. ДСТУ ISO 16439:2016 (ISO 16439:2014, IDT). Інформація та документація. Методи та процедури оцінювання впливу бібліотек. — Вперше; чинний від 2016—09—01.

Національні стандарти України, через які впроваджено міждержавні стандарти (ГОСТ) методом перевидання

25. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний

опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1—2003, IDT). — Зі скасуванням ГОСТ 7.1—84, ГОСТ 7.16—79, ГОСТ 7.18—79, ГОСТ 7.34—81, ГОСТ 7.40—82; чинний від 2007—07—01.

26. ДСТУ ГОСТ 7.28:2004. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Розширений набір символів латинської абетки для обміну інформацією (ГОСТ 7.28—2002, ИСО 5426:83, ИСО 5426—2—96, IDT). — Зі скасуванням ГОСТ 7.28—80; чинний від 2004—07—01.

27. ДСТУ ГОСТ 7.50:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Консервація документів. Загальні вимоги (ГОСТ 7.50—2002, IDT). — На заміну ГОСТ 7.50—90; чинний від 2007—07—01.

28. ДСТУ ГОСТ 7.51:2003. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Картки для каталогів і картотек. Каталогізація у виданні. Склад, структура даних та видавниче оформлення (ГОСТ 7.51—1998, IDT). — Зі скасуванням ГОСТ 7.51—84; чинний від 2004—07—01.

29. ДСТУ ГОСТ 7.59:2003. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Індекссування документів. Загальні вимоги до систематизації та предметизації (ГОСТ 7.59—2003 (ИСО 5963:85), IDT). — Зі скасуванням ГОСТ 7.59—90; чинний від 2004—07—01.

30. ДСТУ ГОСТ 7.71—2003. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Набір закодованих математичних знаків для обміну бібліографічною інформацією (ГОСТ 7.71—96 (ИСО 6862:96), IDT). — Вперше; чинний від 2004—07—01.

31. ДСТУ ГОСТ 7.80:2007. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовки. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.80—2000, IDT). — Вперше; чинний від 2008—04—01.

32. ДСТУ ГОСТ 7.87:2008. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Книжкові пам'ятки. Загальні вимоги (ГОСТ 7.87—2003, IDT). — Вперше; чинний від 2008—10—01.

33. ДСТУ ГОСТ 25807-2003. Фотокопії газет факсимільні. Технічні вимоги (ГОСТ 25807-2000, IDT). — Чинний від 2004—07—01.

Правильна організація книжкового фонду і каталогів, комплектування та обробка, вивчення та розкриття фонду, ведення документації, статистичне та бібліографічне вивчення бібліотечного фонду – питання, які постійно вирішуються бібліотекарем. Значною мірою розв'язання цих завдань залежить від правильної, чіткої, творчої праці бібліотекаря, його професійного рівня.

Запроваджені облікові форми дають змогу отримати повну інформацію про якісний та кількісний склад основного фонду і фонду навчальної літератури, визначити забезпеченість і потребу ЗП(ПТ)О, здійснити системний аналіз. Саме бібліотекар має бути хорошим психологом, обізнаним фахівцем з основних процесів організації бібліотечних фондів, уміти здійснювати інформаційний аналіз усіх видань літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Долбенко Т.О. Документні ресурси бібліотек: навч. посіб. / Долбенко Т.О., Горбань Ю. І. — Київ: Ліра-Київ, 2016. — С. 255-272.
2. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» [Електронний ресурс]: Верховна Рада України: офіційний веб-портал. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр>. — Назва з екрана.
3. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
4. Захарова В.І. Онови інформаційно-аналітичної діяльності: навч. пос. / В.І. Захарова, Л. Я. Філіпова. — К.: «Центр учбової літератури», 2013. — 336 с.
5. Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS1867.html.
6. Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» // Офіційний вісник України. — 2016. — No26. — С. 165–178.

ДОСВІД ПРАКТИКІВ

З ДОСВІДУ РОБОТИ ЕКСПЕРТНОЇ ТВОРЧОЇ ГРУПИ ВИКЛАДАЧІВ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ М. ЗАПОРІЖЖЯ

Жанна Чигілейчик, викладач Державного навчального закладу «Запорізький професійний торгово-кулінарний ліцей»

Аспекти формування ключових компетентностей та літературної компетентності учнів на уроках зарубіжної літератури з використанням методів критичного мислення

Закон «Про освіту» трактує компетентність як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність учня успішно соціалізуватися, проводити професійну або подальшу навчальну діяльність. Програма з зарубіжної літератури забезпечує розвиток ключових компетентностей (уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, інформаційно-комунікаційної, соціальної, громадянської, загальнокультурної), а також спрямована на формування літературної компетентності, яка передбачає:

- розуміння учнями літератури як невід'ємної частини національної й світової художньої культури;
- усвідомлення специфіки літератури як мистецтва слова, її гуманістичного потенціалу й місця у системі інших видів мистецтва;
- знання літературних творів, обов'язкових для вивчення, ключових етапів і явищ літературного процесу, основних світоглядних позицій видатних письменників, усвідомлення їхнього внеску в скарбницю світової культури;
- оволодіння основними літературознав-

чими поняттями й застосування їх у процесі аналізу та інтерпретації творів;

- формування якостей творчого читача та розвиток читацького досвіду;

- уміння й навички створення усних і письмових робіт різних жанрів;

- уміння орієнтуватися у світі художньої літератури й культури (класичної та сучасної), оцінювати художню вартість творів, порівнювати їх (у різних перекладах; в оригіналах і перекладах, переспівах; утілення в інших видах мистецтва тощо).

Структура літературної освіти, яка затверджена новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, передбачає три етапи: прилучення до читання, системне читання, творчо-критичне читання. Вивчення зарубіжної літератури побудовано на поєднанні основних принципів: історико-літературного, жанрово-родового й мультикультурного. Сьогодні завдання освітян – допомогти учням стати зрілими особистостями, так налаштувати своє мислення, щоб можна було змінити наші ключові переконання, сталі думки, викликати інші емоції, іншу поведінку, яка була б продуктивнішою та успішнішою. Навчити молодих людей мотивувати себе, здійснювати саморегуляцію своїх емоцій, уміння розуміти емоції інших і вибудовувати взаємодію з людьми, оскільки без саморегуляції власних емоцій, без мотивування себе – не буде досягнень у сфері будь-якої діяльності. Отже, першочерговим завданням викладача є розвиток компетентностей, які дають можливість учням адекватно оцінювати нові життєві обставини і долати різноманітні проблеми. І виконання цього завдання можливо лише при умові постійного професійного росту освітян. Щоб не загубитися у сучасному інформаційному суспільстві, яке швидко розвивається і базується на сучасних технологіях, не стати об'єктом маніпулювання різноманітними політичними технологіями, засобами інформації, а формувати власну громадську думку, активно впливати

на життя суспільства, потрібні нові шляхи формування особистості. Тому сьогодні критичне мислення означає не негативність суджень або критику, а розумний розгляд різноманітності підходів щодо вирішення завдань сьогодення.

Етапи базової техніки формування критичного мислення учнів

Саме методи та прийоми критичного мислення дають можливість освітянам реалізувати основні завдання у формуванні ключових компетентностей сучасного учня. Заняття зарубіжної літератури спрямовані на розвиток критичного мислення, оскільки передбачають аналіз, синтез художнього твору в контексті полікультурного аспекту. Саме у процесі системного вивчення курсу «Зарубіжна література» відбувається формування й розвиток літературної компетентності учнів з урахуванням емоційно-ціннісної, загальнокультурної, літературознавчої та компаративної компетенцій та змістових ліній. Компетентний читач виявляє:

- здатність уявляти й переживати прочитане, відчувати естетичну насолоду від художнього слова, поважати здобутки інших народів, цінувати надбання національної культури інших народів, відкривати національні й загальнолюдські цінності, критично мислити, творчо діяти в умовах глобалізаційних змін та полікультурного суспільства;

- уміння інтерпретувати прочитане, знаходити авторські смисли і формувати власні судження. Ключова компетентність передбачає уміння, ставлення та навчальні ресурси. Завдання викладача – побудувати навчальне заняття так, щоб мотивувати інтерес (позитивні емоції) до прочитання та аналізу художнього твору. Інтерес – це захоплення, зацікавлення чимось, прагнення щось зробити і дізнатись, – те, що збуджує наше природне бажання діяти. А радість – це наслідок успішно виконаної діяльності. Відповідно, якщо ми організуємо навчання через позитивні емоції, тобто через проблемні ситуації подиву, які викликають інтерес, та отримуємо розв'язку, яка супроводжується радістю, то наш навчальний процес ефективний. Базова техніка формування критичного мислення має такі ключові етапи.

Виклик. Ціль – формування особистого

інтересу для отримання інформації. Задача викладача на цьому етапі – узагальнити знання учнів, допомогти кожному визначити «своє особисте знання» й основні цілі для отримання нових. У цьому допомагають техніки індивідуальної, парної, групової роботи, озвучування проблемних питань тощо.

Осмислення. Учні знайомляться з новою інформацією. При цьому вони мають відслідковувати своє розуміння і записувати у вигляді питань те, що вони не зрозуміли для того, щоб пізніше заповнити ці «білі плями». Головний принцип етапу осмислення – викладач має давати учням установку на індивідуальні пошуки інформації з подальшим груповим обговоренням та аналізом.

Рефлексія. Учні мають обдумати те, що вони дізналися нового та як включити ці поняття в свої уявлення; обговорити, як це вплинуло на їхні думки, бачення, поведінку.

Підготовка викладачем компетентісно орієнтованого завдання є способом організації діяльності учня, спрямованого на формування бажання набувати й застосовувати навички, вміння, здібності. Компетентісно орієнтовні завдання бувають предметні, міжпредметні, метапредметні. Компетентісно орієнтовні завдання на уроках зарубіжної літератури направлені на: інтерпретацію, аналогію, порівняння, моделювання, структурування, пошук прообразу, завдання-можливість тощо. Структура таких завдань передбачає стимул, формулювання завдання, джерело інформації, форму показу результатів та інструмент перевірки діяльності. Кожен етап базової техніки формування критичного мислення дає можливість використання величезного спектру методів критичного мислення. Для «виклику» актуальними будуть: «Кошик ідей», «Асоціативний куц», «Дерево передбачень», «Знаємо. Хочемо дізнатись. Дізнались», «Осмислення» передбачає: «Читання з маркуванням», «Читання з зупинками», «Запитай у письменника», «Мозаїка». Для етапу «рефлексія» актуальними будуть: «Ментальна карта», «Займи позицію», «Спич у картинках» тощо. Таким чином, критичне мислення допомагає в тих ситуаціях, де

ми не знаємо, як правильно діяти, де немає готового алгоритму дій. Для того, щоб розв'язати нову, несподівану практичну ситуацію-проблему, нам потрібно розмірковувати: шукати зв'язки, по-новому переосмислювати, сприймати, представляти та формулювати задачу своєї діяльності. Аби учні мали змогу розвивати критичне мислення, варто використовувати сім чинників, що сприяють розвитку критичного мислення:

- цілі навчання (мотивація) – створення проблемних ситуацій;
- засіб навчання, тобто правила здійснення критичних розмірковувань;
- зміст навчання, який представлений системою проблемних задач;
- метод навчання, який передбачає створення для учнів ситуацій вибору (проблемні методи навчання);
- форма навчання, яка забезпечує діалог у процесі розв'язування проблемних задач;
- метод контролю, який передбачає письмові завдання для учнів та наступну групову й індивідуальну рефлексію: аналіз і критику, самоаналіз та самокритику;
- стиль навчання, який надає учню право на помилку та моделює ситуації виправлення помилок. Як приклад візуалізації мислення і альтернативного запису – майндмеппінг (англ. Mind map) – ментальні карти. Креативна, зручна і ефективна техніка дає можливість концентрувати увагу учнів у структуризації й класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, вирішення завдань. В основі цієї техніки лежить принцип «радіантного мислення», що відноситься до асоціативних розумових процесів, відправною крапкою або точкою дотику яких є центральний об'єкт. (Радіант – точка небесної сфери, з якої як би виходять видимі шляхи тіл з однаково направленими швидкостями, наприклад, метеоритів одного потоку). Це показує нескінченну різноманітність можливих асоціацій і, отже, невичерпність можливостей мозку. Подібний спосіб запису дозволяє карті пам'яті необмежено рости і доповнюватися. Ідея полягає в створенні такої «несучої конструкції», покликаної допомогти відновити живі думки, що знаходяться за нудним текстом,

або створити їх, якщо використовувати майндмеппінг як інструмент для створення нових ідей. Адже пам'ять і креативність, по суті, дві сторони одного процесу: пам'ять відтворює минуле, а креативність створює майбутнє. Такі інтелект-карти на уроках зарубіжної літератури можна використовувати для:

- роботи з текстовим матеріалом: складання планів переказів текстів, текстів поезій, що необхідно вивчити напам'ять;
- під час вивчення творчості письменників, поетів можна складати карти, які можуть включати в себе їх основні твори, асоціації до них, рядки з віршів, крилаті вирази, біографію письменників;
- ефективно використовувати карти при підготовці до іспиту, оскільки на запам'ятовування і повторення інформації витрачається менше часу, її відтворення стає більш осмисленим. Учні можуть як самі складати інтелект-карту, так і за допомогою викладача. Символ, як глибинний образ реальності, що містить у собі її зміст, може виступати засобом спостереження та пізнання цієї реальності. Метод «Символічного бачення або Спів у малюнках» полягає у відшуванні або побудові учнем зв'язків між об'єктом та його символом. Викладач може запропонувати учням спостерігати за подіями художнього твору. Використовуючи цей метод, учням можна запропонувати такі завдання: намалюйте предмет, який символізував би твір чи його героїв.

Під час підбиття підсумків учні вдосконалюють важливе вміння – аналізувати інформацію, викладати складні ідеї, передавати почуття й уявлення в кількох словах, співвідносити нову інформацію зі своїми сталими уявленнями, тобто свідомо пов'язувати нове з давно відомим. Дієвим методом розвитку критичного мислення на цьому етапі уроку є обговорення в загальному колі. Так, наприкінці уроку можна запропонувати учням відповісти на запитання:

- Чи отримали ви сьогодні новий досвід? Який саме?
- Про що ви хотіли б дізнатися більше?
- Які думки, почуття викликала у вас ця робота?

Творчість Габріеля Гарсія Маркеса

Органічне поєднання буденного й фантастичного як характерні риси «магічного реалізму» в оповіданні Габріеля Гарсія Маркеса «Стариган із крилами». Зустріч людей із ангелом, її символічний сенс

Навчальна мета: ввести учнів у художній світ Габріеля Гарсія Маркеса; формувати вміння характеризувати основні мотиви творчості; розвивати навички аналізу прозового твору; удосконалювати навички виразного читання.

Розвиваюча мета: розвивати критичне мислення та усне мовлення учнів; розуміння прекрасного.

Виховна мета: виховувати інтерес до зарубіжної літератури; почуття любові до мистецтва.

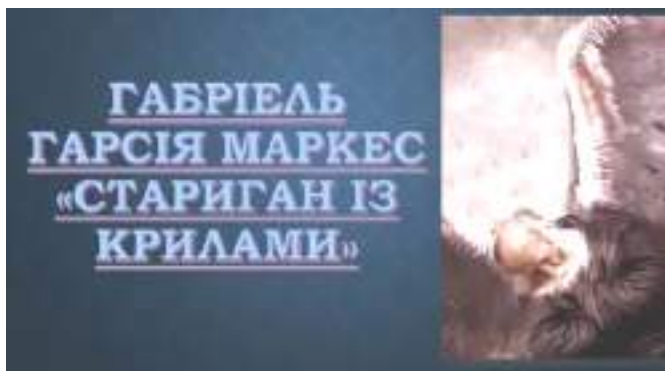
Тип уроку: поглиблений аналіз твору.

Вид уроку: вивчення біографії письменника та формування теоретико-літературних понять.

Метод: інтерактивний метод розвитку критичного мислення.

Прийоми: сенкан; «ключових питань»; творчого читання; «коло думок»; «мікрофон».

Обладнання: портрет Габріеля Гарсія Маркеса, оповідання «Стариган із крилами».

Хід уроку

I. Евокація (фаза актуалізації)

На цьому етапі учні згадують усе, що їм відомо з даної теми і визначають рівень власних знань.

- Що відомо про Габріеля Гарсія Маркеса?
- Габріель Гарсія Маркес – представник латиноамериканської літератури. Наслідував філософські ідеї екзистенціалізму.
- Назвіть риси екзистенціалізму.

- Сюжети творів Габріеля Гарсія Маркеса пов'язані з екзистенційними питаннями про сенс людського існування, екзистенційну самотність особистості, її духовні прозріння, зроблений нею моральний вибір та відповідальність за нього. Художня манера Габріеля Гарсія Маркеса отримала назву «магічний реалізм».

- Поясніть сутність цього поняття.

- «Магічний реалізм» - умовна назва модерністської течії в літературі Латинської Америки.

Мотивація навчальної діяльності

Перед тим, як розпочати роботу, хочу звернути увагу на поезію української поетеси Ліни Костенко «Крила».

А й правда, крилатим ґрунту не треба.

Землі немає, то буде небо.

Немає поля, то буде воля.

Немає пари, то будуть хмари.

В цьому, напевно, правда пташина...

А як же людина? А що ж людина?

Живе на землі. Сама не літає.

А крила має. А крила має!

Вони, ті крила, не з пуху-пір'я,

А з правди, чесноти і довір'я.

У кого - з вірності у коханні.

У кого - з вічного поривання.

У кого - з щирості до роботи.

У кого - з щедрості на турботи.

У кого - з пісні, або з надії,

Або з поезії, або з мрії.

Людина нібито не літає...

А крила має. А крила має!

- Визначте, яке відношення поезія Ліни Костенко має до уроку?

- Ключовим словом в назвах цих творів є слово «крила», тому епіграфом до уроку є поетичні рядки:

А як же людина? А що ж людина?

Живе на землі. Сама не літає.

А крила має. А крила має!

Наприкінці уроку необхідно відповісти на проблемне запитання: Чи мають крила люди в оповіданні Габріеля Гарсія Маркеса «Стариган із крилами»?

Осмислення (вивчення нового матеріалу)

Випереджальне домашнє завдання:
виписати фразеологічні звороти зі словом «крило», які допоможуть зрозуміти сутність цього образу.

- Брати під своє крило – брати когось під опіку.
- Виросли крила – хтось відчув силу до великих звершень.
- Опускати крила – втрачати впевненість у собі.
- Підрізати крила – підірвати міць, обмежити поле діяльності.
- Розкривати крила – починати діяти на повну силу.
- Дані звороти мають на увазі пташині крила чи все-таки крила, які належать людині?
- Йдеться про людину.
- Які у вас викликає асоціації слово «крила»?
- творчість, натхнення, духовність, політ душі.

Події оповідання відбуваються в одній із країн Латинської Америки. Ангел з'явився в родині Пелайо і Елісенди у момент, коли був тяжко хворий їх син. На думку сусідки він прийшов по його душу.

Український письменник О.Довженко стверджував, що людина пізнається висотою своєї мети і прагнень. Через ставлення до ангела розкривається справжня сутність кожного із героїв. Чи пройдуть герої оповідання тест на людяність? Розглянемо текст.

Розподіл учнів на групи

Група 1. Відношення родини Пелайо і Елісенди до ангела.

Група 2. Як віднеслися до ангела мешканці селища («мудра сусідка», химерні хворі: жінка, яка з дитинства рахувала удари серця і їй уже бракувало для цього цифр; нещасний чоловік, якому заважав спати шум зірок; сновиди, який прокидався вночі і ламав усе, що робив удень, стражденні: сліпий, паралітик, прокажений; дівчина-павук).

Група 3. Як віднеслися до появи ангела отець Гонзага, єпископ, Папа?

Запитання групі 1.

- Де знайшли ангела господарі?
- Який він мав вигляд?
- Як поставилися спочатку до нього господарі?
- Чому не відпустили?
- Де жив ангел?
- Як вирішила Елісенда використати ситуацію з ангелом?
- Як виглядав курник після того, як господарі закінчили різні перебудови?
- Як реагує Елісенда на присутність ангела?
- Як змінився ангел після останньої зими?
- Чи допомогли йому Пелайо та Елісенда?
- Чому Пелайо та Елісенда боялися смерті ангела?
- Що вони відчували після того, як ангел полетів?

Відповіді учнів:

- «...Пелайо знайшов ангела в глибині подвір'я...»;
- «...ангел був одягнений як жебрак, череп його був лисий, як коліно, рот беззубий, як у старезного діда, великі півнячі крила, обскубані та брудні, загрузли у болоті, і все це разом надавало йому кумедного й неприродного вигляду»;
- «...сидячи на кухні з кийком альгвасила

Пелайо, цілий вечір не спускав зі старого очей, а перед тим, як лягти спати, витяг його з грязюки й замкнув у дротяному курнику»;

- «коли вранці вийшли на подвір'я, сусіди стояли юрмою перед курником, розглядаючи ангела без ніякої святобливості, й кидали йому їжу крізь сітку, немов то було не надприродне створіння, а якась циркова звірина»;

- «...ангел жив у курнику...»;

- «...втомилась вимітати з подвір'я сміття після людей, які приходили до ангела, їй спало на думку брати з кожного, хто хоче зайти у двір і подивитись на ангела, п'ять сентаво»;

- «...з часом Пелайо перебудував весь дім, зробив його двоповерховим, з балконом, заклав садок, на вікна поставив залізні ґрати, щоб не залітали ангели»;

- «Елісенда купила собі лакові босоніжки на високих підборах, кілька барвистих шовкових суконь, у які вбиралася щонеділі, мов багата сеньйора»;

- «...курник розпався зовсім, і безпорадному ангелові не було тепер куди подітися»;

- «Елісенда у відчаї плакала й бідкалась, що їй уже несила жити в цьому пеклі, повному ангелів»;

- «За останню зиму ангел дуже постарів. Він ледь ворухився й майже нічого не бачив..., а все пір'я з крил повипадало»;

- «Пелайо, нарешті, пожалів старого, загорнув в ковдру й відніс у повітку...»

- «Господарі занепокоїлись, щоб старий, бува, не вмер, то тоді ніхто не зможе їм сказати, що робити з померлим ангелом...»;

- «Коли ангел промайнув над останніми хатинами, вимахуючи крилами, мов старий яструб, Елісенда полегло злітнула».

Висновок: Проблема переваги матеріального над духовним.

Запитання групі 2.

- Як сусіди сприйняли ангела?

- Чому Пелайо змушений був викликати військо?

- З якими питаннями приходили люди до ангела?

- Чи попросив хто-небудь ангела звернутися до Бога з проханням відпустити гріхи, чи заступитися за ближнього?

- Чи здатні люди відрізнити добро від зла?

- Крім ангела, який ще магічний персонаж з'являється в оповіданні?

- Який поступок скоїла дівчина, що перетворилася на павука? Яку роль відіграє цей епізод?

Відповіді учнів:

- «сусіди стояли юрмою перед курником, кидали ангелу їжу крізь сітку...»;

«Мудра» сусідка:

- «...покликали сусідку, яка багато всіляких див бачила в своєму житті, й вона одразу все пояснила: Це ангел. Мабуть, він прилетів по дитину, але сердега такий старий і немічний, що злива збила його на землю»;

- «сусідка застерігала, що ангели о цій порі року дуже небезпечні...»;

- «...спочатку ангела частували кристаликами камфори, якою, на думку тієї ж мудрої сусідки, харчувалися ангели...»;

- Пелайо змушений був викликати військо, тому що «натовп людей трохи не розвалив його будинок»;

- люди приходили до ангела з різними питаннями.

«Химерні хворі»:

- Жінка, яка з дитинства рахувала удари серця і їй уже бракувало для цього цифр;

- Нещасний чоловік, якому заважав спати шум зірок;

- Сновида, який прокидався вночі і ламав усе, що робив удень.

Стражденні:

- Сліпий просив у ангела повернення зору: «...зір не повернувся, зате в нього виростили три нових зуба...»;

- Паралітик просив у ангела повернення руху: «...він так і не почав ходити, але раптом виграв у лотерею великі гроші...»;

- Прокажений просив у ангела лікування від прокази: «...у нього на уражених хворобою місцях виростили соняшники»;

- ніхто з людей не просив ангела відпустити гріхи;

- люди не здатні відрізнити добро від зла: «серед див мандрівного цирку була дівчина, яка через непослух перед батьками

перетворилась на павука», це видовище відвернуло людей від ангела.

Висновок: душі людей злі, черстві, грішні. Вони хочуть, щоб ангел за недоїдки їжі виконував їхні забаганки. Проблема деградації суспільства.

Запитання групі 3.

- Чому священик засумнівався, що це ангел?

- Чому отець Гонзага написав листа до Папи Римського?

- Що, на вашу думку, мав зробити священик?

Відповіді учнів:

Отець Гонзага (перед тим, як стати священиком, отець Гонзага був дроворубом):

- «Священикові одразу не сподобалось те, що ангел не розуміє божої мови й не вмів шанувати божих слуг» (ангел не знав латині);

- «він застеріг парафіян від зайвої наївності, додавши, що крила ще ні про що не свідчать, їх мають і літак, і яструб, отож, - це атрибут не тільки ангелів»;

- «Отець Гонзага пообіцяв написати листа єпископові, щоб той у свою чергу написав главі церкви, а той – папі й щоб, таким чином, остаточне рішення прийшло з найвищої церковної інстанції»;

- «Отець Гонзага весь час закликав паству набратися терпіння поки не прийде вказівка від папи... час спливав, а він з'ясовував, чи має це надприродне створіння пуп, чи схожа його мова на арамейську, чи здатний він утриматися на кінчику голки, чи, може, зрештою, це якийсь іноземець»;

- те, що ангел вилікував дитину Пелайо і Елісенди, свідчило про те, що це створіння від Бога, а отець Гонзага не повірив, значить він не вірить Богу і як він може направляти на путь істини парафіян, коли сам не вірить.

Висновок: Проблема владолюбства та бюрократії, відсутності віри у священика.

Через ставлення до ангела розкривається справжня сутність кожного із героїв. Автор підкреслює зміщення шкали моральних цінностей людей.

Образи	Проблема
Крила	духовне піднесення людини
Ангел	совість, світлі ідеали, уособлення вищих моральних цінностей
Пелайо та Елісенда	перевага матеріального над духовним
Люди селища Дівчина-павук	втрата моральних орієнтирів (доброти, чуйності, милосердя, віри), святотатство; проблема деградації суспільства
Отець Гонзага, єпископ, папа	владолубство, бюрократизм, відсутність віри

Робота з таблицею. Інтерація (обговорення у загальному колі)

Рефлексія (міркування)

- Повертаємось до проблемного запитання, яке поставили на початку уроку: Чи мають крила люди в оповіданні Габріеля Гарсія Маркеса «Стариган із крилами»?

- Люди, зображені в оповіданні Габріеля Гарсія Маркеса «Стариган із крилами», безкрилі. Ангел і з'явився для того, щоб подарувати їм крила, але вони цього не зрозуміли, Бог навмисно послав до них ангела у вигляді старигана, щоб їх перевірити.

Приєм «Мікрофон»

Над чим мене змусило задуматися оповідання Габріеля Гарсія Маркеса «Стариган із крилами»?

Звісно, хотілося б, щоб цей урок не пройшов безслідно, щоб ваші душі завжди прагнули співчуття й милосердя, щоб у ваших серцях не згасав вогник доброти, розуміння і благородства.

Зичу довго літати. І збагніть незбагненне,

І трудіться натхненно...

Хай підносять вас крила,

Хай триває політ.

Шарль Бодлер – французький поет II половини ХХ століття. Збірка поезій «Квіти зла» – «жорстока книга, в яку я вклав усе своє серце...»

Навчальна мета: ввести учнів у художній світ Шарля Бодлера; формувати вміння характеризувати основні мотиви творчості; розвивати навички аналізу поезій; удосконалювати навички виразного читання.

Розвиваюча мета: розвивати критичне мислення та усне мовлення учнів; розуміння прекрасного.

Виховна мета: виховувати інтерес до зарубіжної літератури; почуття любові до мистецтва.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Вид уроку: вивчення біографії письменника та формування теоретико-літературних понять.

Метод: інтерактивний метод розвитку критичного мислення.

Прийоми: сенкан; «ключових питань»; творчого читання; «коло думок»; «рольова гра»; «продовжіть речення...».

Обладнання: портрет Шарля Бодлера, поетичні твори.

Хід уроку

Евокація (фаза актуалізації)

Метод «мозковий штурм»

Бодлер – шокуючий, бунтівний поет, який із особливою гостротою відчував суперечливість світу та людини. З ім'ям Бодлера пов'язують появу декадансу, в його творчості вбачають витoki символізму. Сам він заговорив про необхідність створення літератури, яку чит-

ко назвав новою, тобто модерністською. Творчість Шарля Бодлера вплинула на таких поетів, як Поль Верлен та Артюр Рембо, Райнер Рільке та Олександр Блок, поезію раннього Павла Тичини та Максима Рильського. Хто ж він, Шарль Бодлер, – людина і митець?

20 серпня 1857 року в Палаці правосуддя у Парижі відбувся суд над Шарлем Бодлером. Шоста палата суду, що займалася його справою, зазвичай розглядала звинувачення проти шахраїв, сутенерів, повій. Дивним «злочинцем» до неї потрапив і Бодлер. Суспільство судило поета за його мистецтво, в результаті Бодлерові присудили 300 франків штрафу. «Через згубний вплив віршів Бодлера на читачів та принизливий і прикрий для суспільної моралі реалізм» весь тираж книги «Квіти зла» був заарештований. Трагічна історія збірки і після смерті поета. Тільки через 89 років французький уряд скасував вирок щодо збірки «Квіти зла».

Мотивація навчальної діяльності

Формулювання проблемного питання

Спробуємо майже через 160 років від дня суду над збіркою провести власне розслідування: чи справді збірка «Квіти зла» поетизувала зло, мала «згубний вплив» і була справедливо засуджена як аморальна, шкідлива для людей книга?

Вивчення нового матеріалу

У вступі до «Квітів зла» Шарль Бодлер пояснює читачам, що поет, подібно до Данте, проходить крізь «Лімби» (перші верхні кола пекла) і, проникаючи в сутність зла, намагається протиставити йому ідеал, прекрасне, яке можливе лише у тому випадку, якщо будуть знищені всі гріхи світу і все його зло. Мотив подорожі, як і в «Божественній комедії» Данте, є основним у збірці «Квіти зла».

Ліричний герой – митець, який подорожує у світі людей і у нетрях власного «я», які сприймає як кола пекла. Ця подорож – важкий шлях блукань, злетів, віри, розчарувань, прозрінь, відчаю, поневірянь. Це шлях пошуків вічного Ідеалу, Краси, Істини, Бога і – віддалення від заповітної мрії.

У першому вірші збірки «До читача» Шарль Бодлер малює жажливу картину

гріховного людського «я» та називає хворобу, яка, на думку поета, веде людство до духовної загибелі.

Аналіз вірша «До читача».

Інтерація (обговорення у загальному колі; інтерація у психології – це здатність взаємодіяти або перебувати в режимі бесіди, діалогу).

- Чому, на думку ліричного героя Бодлера, людство «щодня будує собі до Пекла путь»?

- Тому що люди грішні.

- Які саме гріхи супроводжують людей?

- «Над нашими умами панують глупота, брехня, скупарство...», підлість, злочинність, боягузтво, лицемірство.

- Які алегорії, наслідуючи Данте, використовує автор для зображення гріховного внутрішнього «я» людини?

- Пантери, шакали, вовки, потвори, які «плазують, і ричать».

- Яке «Страховидло» в «звіринці людських вад» найнебезпечніше для людини?

- «Це лютий Сплін, Хандра, що бачить плахи й страти, Покурює кальян, не відаючи сну».

- Аналізуючи вірші Бодлера, літературознавці прийшли до висновку, що сплін - застаріле поняття, яке активно використовувалося в XVIII-XIX століттях. До нас це слово дійшло в основному за текстами відомих поетів і письменників того часу. Сплін означає дуже сумний стан, тугу, смуток, печаль. У даний час це слово майже не використовується, його замінюють синонімами «хандра», «смуток». Сплін – це хворобливий душевний стан, породжений дійсністю: зло, нудьга, байдужість, зневіра, розчарування, відсутність цілі земного існування. Де, на вашу думку, знаходиться бодлерівський герой-митець? Він розповідає про гріховний світ людей, спостерігаючи за ними зі сторони, чи він разом з іншими «щодня будує собі до Пекла путь»?

- Ліричний герой-митець не відокремлює себе від інших. Він у «хворому» суспільстві.

- Митець узяв на себе всі болі й гріхи людства, пройшов з ним усіма колами земного пекла. Проте від інших митця відрізняє те, що

він усвідомлює трагізм існування людини, страждає від гріховності світу і своєї власної, намагається протиставити ницій дійсності недосяжний ідеал. Ті, хто засуджував поезію Бодлера, стверджували, що поет оспівує у цьому вірші зло і темряву в людині. Чи погоджуєтесь ви з таким твердженням?

Доведіть, що поет не оспівує, а викриває і засуджує гріховність світу, людей, свою особисту.

- Поет знаходить такі художні засоби, використання яких дозволяє створити посправжньому відразний світ, який навіть важко назвати людським. У вірші багато «низьких тваринних» порівнянь: «з'їдені, як жебраки кліщами...», «обертаємось поволі в купу мерви...»

- Бодлер прагне вразити читачів відверто моторошними картинками внутрішнього світу людини для того, щоб пробудити в них бажання протистояти злу, боротися із тваринним у собі, шукати і прагнути ідеалу та краси. Саме протиставлення і контраст: зло-добро, світло-тіні, пекло-рай, Бог-сатана, прірва-небо, сплін-ідеал стали основою художнього методу автора «Квітів зла». У поезії втілювалося протирічне світосприйняття Шарля Бодлера, яке російський поет-символіст Олександр Блок визначив так: «Перебуваючи у пеклі... він марив білосніжними вершинами».

«Рольова гра» (до класу входять учні у вигляді поважних суддів, перед ними стоїть підсудний поет Шарль Бодлер).

Поважні судді у чорних мантиях недбало гортали сторінки невеличкої книжечки, кидаючи різкі запитання підсудному авторові:

- Із скількох циклів складається ваша збірка?

- Із шести, - Бодлер з надією поглянув на суддю і поспіхом перелічив: «Сплін та ідеал», «Паризькі картини», «Вино», «Квіти зла», «Бунт», «Смерть». Разом із посвятою та вступом усього 100 віршів.

- Рівно стільки, скільки в «Божественній комедії» Данте?

- Це випадково? – раптом зацікавився інший суддя.

- Ні, я дійсно орієнтувався на Данте, що

подорожував у загробному просторі. Я навіть хотів назвати свою збірку «Les Limbes» («Лімби») – верхні кола пекла. Адже сучасне життя так схоже на пекло, і пекельні муки відчуває мій герой, подорожуючи у нетрях власного «я».

У судовому залі продовжували лунати звинувачення на адресу поета і його книги:

- Часом сумніваєшся у вашому психічному стані, пан Бодлер...

- Ваші вірші - це здебільшого монотонне й зумисне повторення одних і тих самих думок, мерзенність тут межує з паскудністю, огидне змішане зі смородом.

- Ви обливаєте брудом усе наше суспільство!

Бодлер відповідав:

- Зло всюдисуще, з ним потрібно боротися. Гріх бути байдужим.

- Ви поезикуєте зло!

- Тільки сягаючи найглибших прірв падіння, уява за законом протилежності запалює світоч найвищих ідеалів. Квіти чеснот в уяві поета не можуть розквітати без квітів зла, адже світло тим яскравіше, чим глибші тіні, - пояснював поет.

- Відомо, що ще з дитинства ви проявляли неповагу до батьків і вітчим тримав вас під контролем, у юнацькі роки ви вели аморальний спосіб життя, хотіли навіть вдатись до самогубства. Вам ніби подобається зло, ви милуєтесь ним.

Надали слово підсудному поету Шарлю Бодлеру:

- Зло - причина людських страждань. То як же не боротися з ним? Я хотів викликати до зла огиду. Чи треба вам говорити,.. що в цю жорстоку книгу я вклав усе своє серце, всю свою ніжність, усю свою релігію (вивернуту), всю свою ненависть?... Жодна із сучасних книг не сповнена такого жаху перед Злом, як моя. Про книгу треба судити в її цілості, і тоді з неї впливає жорстокий моральний урок.

- Поезія Бодлера – це виклик суспільству, яке його не зрозуміло й не сприйняло.

Бодлер звертається до учнів:

- Я пропоную вам прослухати поезію «Альбатрос» і спробувати знайти в ній відповідь на питання, яке є одним із ключових у

збірці «Квіти зла»: чому рай та Ідеал «далекі від нас»?

Бодлер виразно декламує вірш «Альбатрос».

Щоб їм розважитись, веселий гурт матросів
Серед нестримних вод розбурханих морів
Безпечно ловить птиць, величних альбатросів,
Що люблять пролітати слідами кораблів.

На палубу несуть ясных висот владику.
І сумно тягне він приборкане крило,
Що втратило свою колишню міць велику,
Мов серед буйних вод поламане весло.

Мандрівник зборканий знесилено ступає!
Плавець повітряний незграбний і смішний!
Той тютюновий дим у дзьоб йому пускає,
А цей, дратуючи, кульгає, мов кривий.

Поет подібний теж до владаря блакиті,
Що серед хмар летить, мов блискавка в імлі.
Але, мов у тюрмі, в юрбі несамопитій
Він крила велетня волочить по землі.

- У вірші «Альбатрос» ніби оживає мрія поета: фрегат, море, блакить... Як ви гадаєте, цей корабель з «веселим гуртом матросів» прямує на пошуки Ідеалу?

- Щоб розважитись, матроси знущають над величними альбатросами.

Бодлер: Що символізують матроси?

- Матроси символізують духовно скалічене суспільство, не здатне відчувати прекрасне, співчувати, любити, захоплюватися, мріяти.

Бодлер: Матроси символізують суспільство, в якому панує Сплін.

Надії немає: адже серед гурту матросів не знайшлося нікого, хто б зупинив бездушні

розваги або хоча б не брав у них участі. «Хворе» суспільство ніколи не досягне Ідеалу, та й не прагне до нього.

- То чи має митець можливість знайти свій Ідеал у «хворому» суспільстві? Давайте з'ясуємо, чому символом поета Бодлер обрав саме «величного альбатроса».

- Альбатрос – «висот владика», має міцні і великі крила, що дозволяє йому підніматися високо і довго триматися в небі. Альбатрос – «мандрівник», і мандри його тяжкі й небезпечні, адже він літає над «розбурханим морем». Це гордий і самотній птах. Він почувається «владарем блакиті», «ясних висот владикою», тому що сильних і витривалих птахів, здатних піднятися так високо і залетіти так далеко від землі, як це робить альбатрос, небагато.

- Що відбувається з величним птахом на землі (палубі корабля)?

- «Ясних висот владика» відчуває себе безпорадним і приниженим, жалюгідним по-сміховисььком на матроській палубі.

- У чому, на вашу думку, «поет подібний... до владаря блакиті»?

- Поет – «крилата» людина, яка відчуває себе всевладною «на небі» (в ідеальному, духовному, творчому світі) і безпорадною, трагічно самотньою «на землі» – в грубій дійсності, де владарює Сплін.

- Поет має високе призначення – досягти високого ідеалу та краси. Але чому поет не прагне втриматись на цій висоті? Чому він на землі «в юрбі несамовитій волочить крила по землі»?

Бодлер: Відповідь на ці питання можна знайти у моєму щоденнику «Моє оголене серце»: «У кожній людині є два одночасні прагнення: одне спрямоване до Бога, друге – до Сатани. Поклик Бога, або духовність, - це прагнення внутрішньо піднятися; поклик Сатани, або тваринність, - це насолода від власного падіння».

- Ось чому становище людини у світі трагічне, а мрії про Ідеал залишаються «сумними і заблуканими думками» для поета, який «крила велетня волочить по землі».

Книга «Квіти зла» була засуджена за аморальність, а Шарль Бодлер стверджував, що

«... з неї випливає жорстокий моральний урок». Чи справді збірка «Квіти зла» поетизувала зло, мала «згубний вплив» і була справедливо засуджена як аморальна, шкідлива для людей книга?

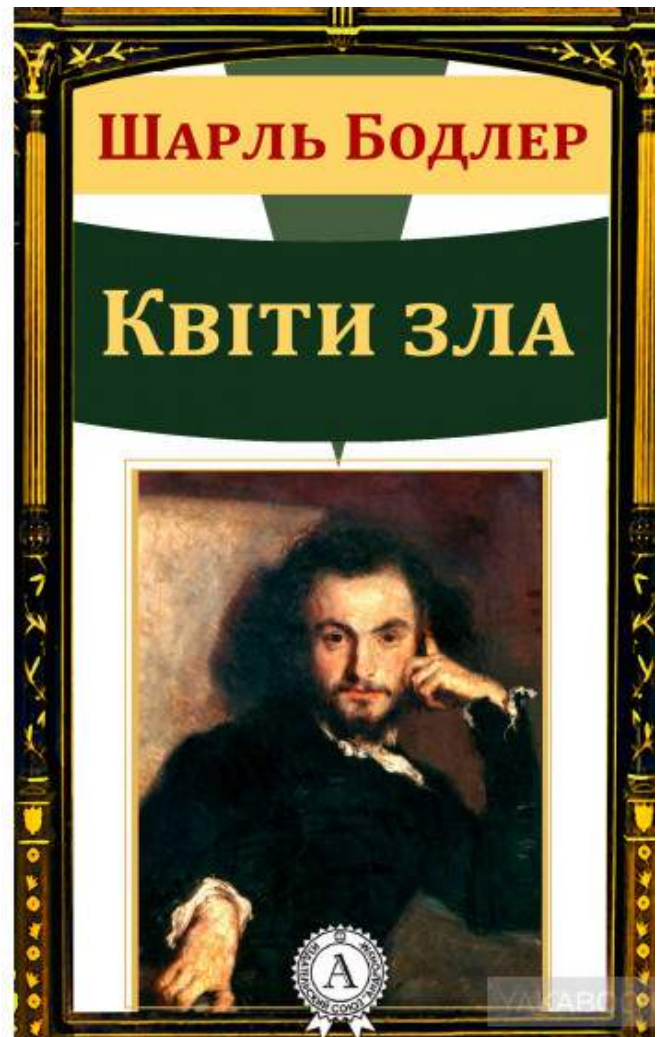
- Читачів шокували відверті твердження поета, сповідь його душі. Квіти зла – це пороки, які породила суперечлива душа людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніколенко О.М. Поезія французького символізму. – Харків, 2003. – С. 12 - 47

2. Ніколенко О.М., Шаповалова Л.В. Відчути пульс життя через «оголене серце» поета. До вивчення збірки Ш.Бодлера «Квіти зла» // Всесвітня література в середніх навч. закладах України. – 2006. - №1. – С. 21- 32.

3. Градовський А.В. Шарль Бодлер як пізній романтик і предтеча символізму. Проблема взаємин краси і зла у збірці «Квіти зла» // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2001. - №1. – С. 58-59.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Марина Прокопенко, викладач Державного навчального закладу «Пологівський професійний ліцей»

Проблема вибору людини в межовій ситуації та особистої відповідальності за цей вибір у романі Альбера Камю «Чума»

Мета: допомогти учням з'ясувати різні можливості морального вибору людини в межовій ситуації; розвивати навички філософського прочитання твору, характеристики героїв, мовленнєву культуру; виховувати почуття відповідальності за свій моральний вибір, прагнення до самопізнання та самовдосконалення.

Обладнання: портрет письменника, видання твору, ілюстрації до нього, таблиці, схеми, презентація.

Тип уроку: комбінований.

Хід уроку

Актуалізація опорних знань (бесіда-презентація).

Мотивація навчальної діяльності учнів

- «З несправедливістю або співпрацюють, або борються», — сказав колись А. Камю. Слова ці не втратили своєї актуальності й донині. Бо й тепер людині часто доводиться робити моральний вибір між добром і злом, чесністю та нечесністю, байдужістю й активною позицією. Про моральний вибір героїв роману А. Камю «Чума» та наше власне ставлення до цього подискутуємо на уроці.

Оголошення теми і мети уроку (формування вмінь і навичок учнів)

Слово викладача

- **словникова робота** (межова ситуація, моральність, мораль)

За певних умов кожна людина опиняється в ситуації вибору. Одна намагатиметься перехитрити долю, друга вдаватиме, що взагалі не помічає проблем, третя почне шукати оптимальні виходи зі складної ситуації. Кожний із цих виборів буде, за філософією екзистенціалістів, свідчити про рівень самосвідомості, моральної чистоти.

А. Камю в романі «Чума» зіставляє різні типи людської психіки. Для кожного з героїв твору настає час прозріння, коли оголюється справжня цінність людського буття, коли вже не залишається жодних ілюзій. Якими ж є герої роману? Який моральний вибір вони роблять? Це ми з'ясуємо, попрацювавши в групах.

- проблемне питання (презентація: Який вибір роблять герої у межовій ситуації?)

- робота в групах (парах)

Характеристика героїв твору А. Камю «Чума» (у групах).

Завдання для груп

І група. Дослідіть образ лікаря Бернара Ріє. Робочі матеріали «На вигляд років тридцяти п'яти. Зріст середній. Плечистий. Обличчя майже квадратне. Очі темні, погляд прямий, вилиці випнуті. Ніс великий, правильної форми. Волосся темне, стрижеється дуже коротко. Рот різко окреслений, губи повні, майже завжди

стиснені. Скидається чимось на сицилійського селянина — такий самий засмаглий, із синясто-чорною щетиною і до того ж завжди ходить у темному, а втім, це йому пасує».

Син робітника, з дитинства пройшов школу злиднів, присвятив себе служінню людям. Часто бачить смерть, але не ховається, а діє: «Потрібно бути безумцем, сліпим чи негідником, щоб примиритися із чумою».

Чума мало що змінює в думках і способі життя Ріє — він як завше обходить хворих, страждає, коли помирають пацієнти. Лікар стійко й послідовно організовує лікарні, налагоджує карантин, керує санітарними дружинами.

Ріє дуже скромний, його дратують похвали на свою адресу в пресі, по радіо: «У всій цій історії мова йде не про героїзм... Мова йде про чесність... У моєму випадку вона полягає в тому, щоб займатися моїм ремеслом»; «Я не знаю, що мене чекає, що буде по всьому цьому. Зараз є хворі, і треба їх лікувати. Роздумувати вони будуть потім, і я з ними також. Але найпильніша справа — лікувати їх. Я бороню їх як умію, та й усе».

Автор звеличує щоденну, виснажливу, непоказну, негероїчну, скоріше, буденну боротьбу лікаря із чумою. Але в цій щоденній праці — боротьбі за кожну людину — справжній трагічний стоїцизм та героїзм.

II група. Дослідіть образ заїжджого журналіста Раймона Рамбера.

Паризький репортер Рамбер, який мав за плечима багато пережитого, включаючи громадянську війну в Іспанії, опинився в епіцентрі чуми випадково. З Ораном його нічого не пов'язувало, десь далеко за морем на нього чекала кохана жінка, спокій, ніжність. «Вибратися будь-що, вибратися із цих чужих стін, із цієї пастки, поставленої долею», — розмірковує Рамбер, одержимий думкою тікати, незважаючи на карантин. Хоч лікар Ріє і розуміє Рамбера, говорячи, що «немає на світі таких речей, заради яких варто було б відвернутися від того, кого любиш», але не допомагає йому.

Коли Рамбер усе-таки знаходить можливість вибратися з міста, він раптово відмовляється від наміру втекти й приєднується до роботи санітарних дружин, бо «соромно бути

щасливому одному». «Я колись думав, що чужий у цьому місті і що мені у вас нічого робити. Але тепер, коли я бачив те, що бачив, я відчуваю, що я теж тутешній, хочу я того чи не хочу. Ця історія стосується однаково нас усіх», — зізнається Рамбер наприкінці твору.

Автор підводить нас до висновку, що людина відповідальна за все, що відбувається навкруги, навіть якщо безпосередньо її це не стосується.

III група. Дослідіть образ Тарру

Син прокурора Тарру відрікається від благополуччя, сімейного затишку, чудової кар'єри заради пошуку правди й справедливості. Спочатку він активно втручався в політику, і «не було такої країни в Європі», де б він не брався за зброю на захист знедолених: «Я думав, що те саме суспільство, де я живу, ґрунтується на смертних присудах, отже, борючись проти нього, я борюся з убивством». Але, приєднавшись до революціонерів і втягнувшись у громадянську війну, Тарру стикається з невблаганною жорстокістю.

Одного разу йому доводиться бути присутнім під час розстрілу контрреволюціонера. «Ось тоді я й зрозумів, що принаймні протягом усіх цих довгих літ як був, так і зостався «зачумленим», а сам відчайдушно вірив, ніби саме із чумою і борюся. Зрозумів, що я, хай не безпосередньо, але засудив на смерть тисячі людей, що я навіть сам сприяв тим смертям, схвалюючи їх і принципи, які неминуче тягли їх за собою».

Юнак запитує себе: «Коли поступитись хоч раз, то де межа дозволеного?» Чи припустимо в ім'я будь-яких благ, нехай найбезкорисливіших і піднесених, що дають усім порятунок від страшних бід, переступати біблійну заповідь «не вбий»? Ставши свідком жахливої епідемії й поведінки людей, що потрапляють у межову ситуацію, Тарру з'ясовує для себе, що «кожний носить її, чуму, у собі», і ніхто не може зробити й кроку, не ризикуючи приректи ближнього на загибель. Тому «здоров'я, непідкупність, чистота — усе це продукт волі, волі, що не повинна давати собі перепочинку», — такого висновку доходить Жан Тарру, який разом із лікарем Ріє виконує роль оповідача.

Інші персонажі роману про Тарру говорять як про людину невичерпно сердечну: «З ним можна говорити, бо він справжня людина. Все завжди розуміє». Характеризує Тарру і його діалог з Ріє, який запитав:

- А вас що спонукає вплутуватися в цю історію?

- Не знаю. Очевидно, міркування морального характеру.

- А на чому вони ґрунтуються?

- На розумінні.

«Наступного дня Тарру взявся до роботи і зібрав першу добровільну дружину, за прикладом якої мали створюватися інші».

IV група. Дослідіть образ священика Панлю.

Учений-сзуїт отець Панлю постає в романі не просто служителем церкви, а й утіленням християнського світорозуміння. Для нього Творець воістину всевидящий та всеблагий, і, якщо він допустив чумну біду, то на те була Його воля. У своїх проповідях Панлю закликав заблудлих овець Господніх покаятися: чуму наслано на нечестивий град, що потонув у гріхах, це покарання, що очищає, перст, що вказує шлях до порятунку. «Божий перст відокремить чистих від нечистих, праведних від винних, він — зло, що веде в царство доброти. Від нього не захистить мирська медицина, обранцям слід довіритися провидінню».

Але чума ніби знущається з його тлумачень. Вона милує порочних і вражає безгрішних. Смерть безневинної дитини ставить під сумнів усю теологічну премудрість отця Панлю. Панлю великодушно жаліє «гріховних» смертних. Він долучається до боротьби з епідемією, самовіддано виконує найнебезпечніші доручення.

«Ми працюємо разом в ім'я того, що поєднує нас, — визнає атеїст доктор Ріє. — Я ненавиджу смерть і хворобу, ви це знаєте. І хочете чи ні, ми разом від них страждаємо і разом з ними боремося».

У другій проповіді святий отець наполягає на невблаганності одного з двох крайніх виходів: «Брати мої, час настав. Треба в усе увірувати чи все відкинути. Але хто серед вас зважиться все відкинути?» Він переконує і се-

бе, і своїх парафіян, що «страждання дитини — гіркий хліб наш, але без цього хліба наші душі загинули б від духовного голоду».

Коли в самого Панлю з'являються ознаки зараження чумою, від відмовляється від лікування й гине.

V група. Дослідіть образ Жозефа Грана.

Грана постійно переслідують невдачі, він до них уже звик. Він, коли це потрібно, береться до справи: «Чума тут, треба захищатися». Гран добровільно береться вести статистику епідемії і старанно виконує цю нескладну справу, оскільки за віком уже не був здатен на щось важче. І як не дивно, «Гран навіть більшою мірою, ніж Ріє, чи, скажімо, Тарру, втілював ту спокійну мудрість, що надихала дружини в їхній праці»; «Гран — і справді особа не геройська — став у ці дні ніби адміністративним серцем дружини».

Гран — недорікуватий дивак: не вміє скласти прохання, щоб просунути по службі; не знаходить слів, щоб утримати дружину, і вона йде від нього, утомившись від убогого життя. Гран пробує себе в царині художньої творчості, але витрачає декілька місяців на те, щоб удосконалити одну-єдину, першу фразу рукопису. Позаштатний працівник мерії Гран уособлює образ «маленької людини» — дивакуватої, але чесної, що самовіддано виконує свою справу.

VI група. Дослідіть образ контрабандиста Коттара.

Коттар — темна особа, контрабандист, коли б не чума, його б заарештували. Під час епідемії Коттар розбагатів. Коли епідемія чуми йде на спад, Коттар, передчуваючи погане, дедалі віддаляється від людей і «замикається у своїй дивакуватості»; одного разу ним цікавляться два чиновники, і він утікає від них. Отже, цей персонаж уособлює світ асоціальності, злочинності, бездуховності. (Можна провести паралель із головною героїнею твору Б. Брехта «Матінка Кураж і її діти»).

- Повідомлення про результати роботи в групах, коментар викладача. Колективне складання схеми відповіді на проблемне питання. - Евристична бесіда (презентація: чому персонажі по – різному ставляться до чуми).

Ернест Хемінгуей. «Старий і море» - повість-притча про людину. «Життєподібний» сюжет і філософсько-символічний зміст твору

Мета уроку:

- **освітня:** розкрити філософсько-символічну суть твору, визначити його художню своєрідність (лаконізм, «ефект айсберга»), показати особливості жанру повісті-притчі;

- **розвиваюча:** сприяти в оволодінні навичками вести полілог, діалог, монолог, формувати навички аналізу, спираючись на текст твору, робити узагальнення і висновки;

- **виховна:** формувати в учнів потребу у здобуванні знань, толерантність у навчальних взаємодіях, культуру спілкування, виховувати духовну стійкість, силу волі, гуманістичне ставлення до навколишнього світу.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань, дослідження з використанням ІКТ.

Обладнання: портрет А. Камю, малюнки учнів за сюжетом повісті «Старий і море», презентація, опорні схеми та таблиці з теорії літератури та до тексту твору, цитатний матеріал (на столах учнів), відеоролик за повістю «Старий і море».

Методи і форми навчальної діяльності: слово викладача, презентація творчого проєкту учнів курсу, вирішення проблемного завдання; фронтальна та індивідуальна робота, робота в парах, групах; «ланцюжок», «ажурна пилка», «мозковий штурм», «мікрофон».

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Теорія літератури. Визначення літературних термінів: повість, притча, лаконізм, «ефект айсберга», символ, філософське спрямування (філософія), фронтальне опитування.

Повість — оповідний художній твір, у якому змальовується історія життя людини в зіткненні з життєвими явищами та долями інших людей, який характеризується однолінійним сюжетом, а за широтою охоплення життєвих явищ і глибиною їх розкриття посідає проміжне місце між романом та оповіданням.

Притча — це повчальна розповідь з історії чи навколишнього життя, мета якої викласти духовні чи моральні істини, має чітко виражену мораль, конкретну повчальну ідею.

Лаконізм — гранично стисле, грамотне вираження думки.

«Ефект айсберга» — найважливіше ховається у підтексті — внутрішній додатковий зміст, висловлення думок, які вкладаються в текст, розрахунок на домисел читача.

Символ — знак, сутність, яка позначає іншу сутність.

Філософське спрямування (філософія) — порушуються одвічні загальнолюдські проблеми: добро і зло, сенс життя, людина і людство, людина і всесвіт, людина і віра, людина і вічність, проблема вибору тощо (система знань про фундаментальні принципи буття людини, про найзагальніші суттєві характеристики людського ставлення до природи, суспільства та духовного життя у всіх його основних проявах).

III. Формування нових знань

Встановити відповідність між жанровими ознаками повісті - притчі, особливостями художнього стилю автора (лаконізм, «ефект айсберга») та твором «Старий і море» - «Мозковий штурм».

Повість: твір невеликий за обсягом; змальовано невеликий відрізок часу – 3 дні; декілька епізодів з життя головного персонажу, відсутні розгорнуті описи характеру, портрету, соціального стану та оточення, мінімум

відомостей з минулого героя, описи інтер'єру, природи, ліричні відступи, тісно пов'язані з подіями і з самим героєм.

Притча: Використовується символічний сенс предметів, дій, імен, дат. У повісті «Старий і море» символічна вже сама назва.

Встановити відповідність особливостями художнього стилю автора (лаконізм, «ефект айсберга») та твором «Старий і море» - «ланцюжок», бесіда.

Лаконізм: за основу беремо цитату Хемінгуея «... я викинув усе, без чого міг передати читачеві свій досвід. Я хотів, щоб прочитане здавалося йому пережитим...».

Пропоную учням максимально лаконічно переказати зміст твору.

Старий рибалка Сантьяго рибалив на Гольфстрімі → 84 дні поспіль повертався без здобичі → 40 днів із ним виходив у море хлопець Маноліно, але батьки звеліли йому покинути нещасливого рибалку → Маноліно провідував Сантьяго: годував його, розважав → старий вірив, що йому пощастить → удосвіта

на 85 день Сантьяго вирушив у море → раптом клюнула величезна риба → три дні й ночі риба тягла човен, а Сантьяго, долаючи втому, голод і біль, у порізаних долонях тримав жилку, на якій була риба, → нарешті риба втопилася й випірнула із води, вона була більшою за човен → Сантьяго подолав рибу і прив'язав до човна → на рибу напали акули — рибалка боронив здобич від них, але хижаки об'їли рибу до кісток → доплив до берега, знесилений, дійшовши до халупи, заснув → рибалки зачудовано розглядали величезний кістяк риби й розуміли, що старий переміг рибу небаченого розміру → старому снилися леви на березі моря → Маноліно пишався своїм старшим другом.

«Ефект айсберга»: за основу беремо цитату Хемінгуея: «Літературна творчість нагадує мені айсберг. Видно лише сьому частину того, що знаходиться у воді».

Запитання: що у творі знаходиться на поверхні, а що приховано між рядків?

Твір умовно поділяється на дві складові – конкретну (реально змальовану) і філософську.

- Конкретна — це розповідь про пригоду із життя старого рибалки;

- Філософська — це розповідь про людину, сенс її буття і долю у світі.

Встановити відповідність між літературним персонажем та його символічним значенням - «Ажурна пилка», робота в парах, групах.

За основу беремо цитату Хемінгуея«... я намагався створити реального старого, реального хлопчика, реальну рибу і реальних акул.

Проте, якщо я зробив їх досить добре й досить правдиво, вони можуть означати багато дечого».

- Пропоную назвати персонажів твору, а потім у роботі парами відшукати в запропонованому тексті цитати, що стосуються окремих персонажів (довільний вибір) і зачитати.

- Створюю групи (3-4 учні) і пропоную підтвердити або спростувати, спираючись на зміст, заздалегідь встановлену відповідність між персонажем та його символічним значенням.

З'ясувати філософсько-символічний зміст твору «Старий і море». Випереджальне завдання – метод проєктів, проблемне питання, бесіда.

- Пропоную переглянути відео (творчий проєкт) і дати відповідь на питання: між ким і за що відбувалася боротьба, хто вийшов переможцем, а хто переможеним?

За сюжетом старий боровся з рибою та акулами, а в символічному сенсі з фатумом, долею, з самим собою, доводячи собі, що він ще повний сил і здатний на вчинок.

За сюжетом старий переміг рибу, але його тріумф зіпсували акули, залишивши йому кістяк і мізерний з цього заробіток. А в символічному сенсі старий святкував перемогу, бо здійснив свою мрію (риба) і повернувся упевнений у свої сили і майстерність, виборов віру в майбутнє (леви).

- За основу беремо цитату Хемінгуея: «Людину можна знищити, але її неможливо перемогти».

Підсумовуючи урок, знову звертаюся до епіграфу і пропоную учням, спираючись на філософсько-символічний зміст твору, запропонувати власну назву повісті – притчі.

Можливі варіанти відповідей учнів: «Старий і життя», «Старий і всесвіт», «Людина і життя», «Людина і природа», «Людина і всесвіт», «Людство і природа» тощо.

Інтерактивна вправа «Мікрофон»

Продовжити речення: Повесть-притча «Старий і море» справила на мене... Підготувати усний твір-роздум «Мої дії на місці старого»...

ТРАГЕДІЯ Й.В.ГЕТЕ «ФАУСТ». ОБРАЗ ФАУСТА ЯК ВТІЛЕННЯ ДИНАМІЗМУ НОВОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Тамара Наугольнова, викладач Державного навчального закладу «Запорізький центр професійно-технічної освіти водного транспорту»

Мета уроку: проаналізувати образ головного героя, показати притаманний йому творчий порив, схильність до досягнення сутності життя; розвивати навички аналітичного, критичного мислення, монологічного, діалогічного мовлення; сприяти формуванню моральних принципів, заснованих на гуманних засадах.

Тип уроку: розвиток мови; аналіз образу головного героя Фауста (робота з текстом, читання діалогів у ролях, монологів).

Комплексно-методичне забезпечення уроку: оформлена дошка; портрет письменника Й.В.Гете; твір Й.В.Гете «Фауст»; ілюстрації до твору; презентація до уроку; роздатковий матеріал; монографія Анікст А. Гете і Фауст. – М.: «Книга», 1983.

Зміст уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Слово викладача. Продовжуємо роботу над трагедією Й.В. Гете «Фауст». Сьогодні урок розвитку мовлення і наше завдання - проаналізувати образ головного героя через читання і коментар тексту. На уроці повинні звучати монологи, діалоги в ролях.

Прощу згадати сюжет трагедії і відповіді на питання:

- Яке основне питання трагедії?

- У чому суть протиріч між Фаустом і Мефістофелем?

Передбачувана відповідь: Основне питання трагедії Гете «Фауст» суперечка Бога і Мефістофеля: хто така людина? Іграшка стихії, раб власних пристрастей або Бог на землі, здатний на створення гармонії прекрасного, або творець істини?

Це підтверджує діалог з «Прологу на небі».

Подивимося сцену і послухаємо діалог.

Мефістофель

О, Господи, ти знов між нас явивсь,

Питаєш, як ідуть у кого справи;

Між челяддю і я тут опинивсь,

Бо ж завше був до мене ти ласкавий.

Не вмію я так компліментів править,

Як ангели, удатні на язик,

Від пафосу мого ти б засміявся навіть,

Коли б ти був од сміху не одвик.

Сонця й світи залишу я в спокої –

Я свідок лиш мізерності людської.

Смішний божок землі не зміниться ніяк, –

Як спервовіку був, так і тепер дивак.

Погано він живе! Не треба

Було б йому давати і крихти світла з неба.

Тим розумом владає він,

Щоб жити, як тварина із тварин.

Та він же чисто коник той цибатий

(Пробачте порівняння це мені):

Не підлетить, а вміє лиш стрибати

Та знай сюрчить в траві свої пісні.

Та у траві іще б якось жилося,

Так ні, притьмом в болото суне носа.

Господь

І вічно скаржишся мені ти!

Невже ж тебе задовольнити

Земля ніколи не змогла б?

Мефістофель

Ні, Господи! На ній одне лихе твориться:

Так люди мучаться,

що жаль на них дивиться, –

Вже проти них і запал мій ослаб.

Учні продовжують читання діалогу.

Господь

Ти знаєш Фауста?

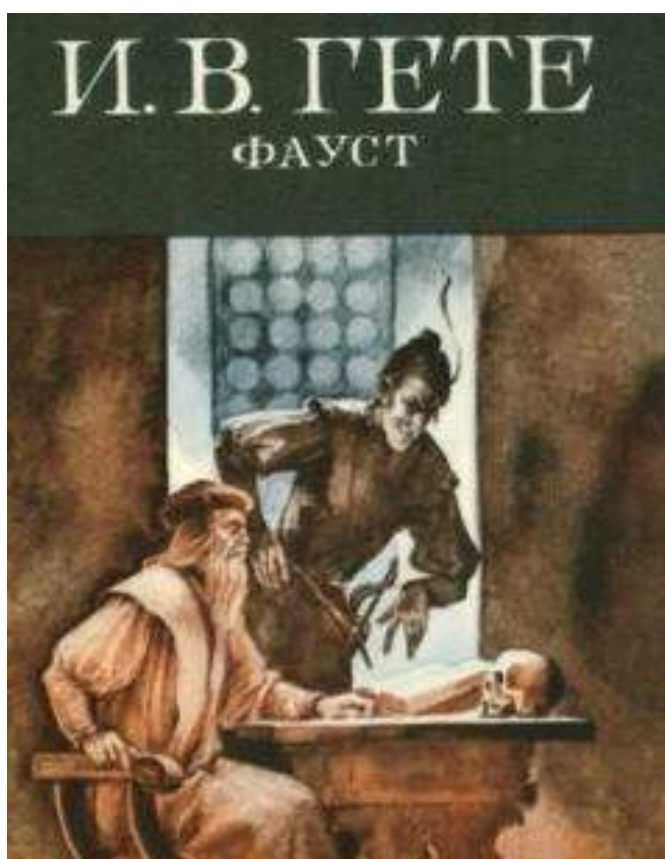
Мефістофель

Він лікар?

Господь
Він мій раб
Мефістофель
Та раб то раб, а служить по-якому?
І їсть, і п'є він щось не по-земному.
І їсть, і п'є він щось не по-земному.
Його думки, на безум хворі,
Ширяють десь в непевній даліні.
То з неба б він зірвав найкращі зорі,
То пив би він всі радости земні;
Та ні земля, ні далі неозорі
Не вдовольнять тієї маячні.

Господь
Він поки що у мороці блукає,
Та я вкажу йому до правди вхід,
Бо знає садівник, як деревце плекає,
Який від нього буде цвіт і плід.

Мефістофель
Та він не ваш, я ладен закладатись!
Дозвольте лиш за нього взятись,
І піде він за мною вслід.

Діалог Творця і Мефістофеля – зав'язка трагедії. Персонажі висловлюють різні точки зору. Бог упевнений у винятковості свого творіння, в його моральній твердості, інтелекті, вважає, що той «поки що у мороці блукає».

Мефістофель критично ставиться до людини і впевнений в її ницості, каже, що був свідком гидоти людей. Господь називає Фауста, бачить в ньому людину, гідну захоплення. Сюжетна зав'язка – парі між Господом і Мефістофелем. Моральний експеримент полягає в тому, що Фауст – об'єкт експерименту, повинен пройти випробування. Творець дає дозвіл на це, він упевнений у Фаусті, в своїй правоті. Мефістофель повинен довести свою правоту.

III. Мотивація навчальної діяльності.

Тасмниця життя незбагненна, спробуємо зрозуміти її або наблизитися до її розуміння. Для цього звернемося до головного персонажу трагедії Й.В.Гете. Фауста вважають втіленням динамізму нової європейської цивілізації. Письменник про свого героя писав так: «Щоб правильно зрозуміти Фауста, слід знати його характер, характер людини, незадоволеної реальною дійсністю, людини, яка прагне опанувати високими знаннями, прекрасні вчинки якої викликають насолоду, якщо цього в житті немає, він глибоко нещасний».

Завдання - не тільки охарактеризувати героя, але і зрозуміти, яка ідея пов'язана з образом Фауста. Звертаємося до тексту і шукаємо відповіді на питання: чи великий герой, як про це говорить Господь. Переклад з німецької мови трагедії Й.В.Гете «Фауст» Миколи Лукаша (рос. переклад Бориса Пастернака).

IV. Робота в групах над художнім образом.

Завдання гр. 1.

а) Проаналізувати монолог Фауста. Частина 1. Ніч. Прочитати монолог, відповісти на питання:

1. Які думки і почуття турбують душу Фауста?
2. Чому не випив зілля, яке сам же і приготував?

б) Порівняти героїв, Фауста і Вагнера. Частина 1. Біля воріт. Прочитати діалог, відповісти на питання.

1. Які типи вчених постають перед нами?

2. Кому з них ви симпатизуєте?

Читання монологу Фауста. Частина 1.

Ніч

Фауст сидить у кріслі з книгою в тісній готичній кімнаті.

А) Монолог Фауста

У філософію я вник,
 До краю всіх наук дійшов –
 Уже я й лікар, і правник,
 І, на нещастя, богослов...
 Ну і до чого ж я довчивсь?
 Як дурнем був, так і лишивсь.
 Хоч маю докторське звання
 І десять років навмання
 Туди й сюди, навкрив-навкіс
 Воджу я учнів своїх за ніс, –
 А серце крається в самого:
 Не можемо знати ми нічого!
 Хоч я й розумніший, як бевзні ті всякі,
 Учені, магістри, попи та писаки,
 Хоч я в забобони й страхи не вдаюся,
 Із пекла сміюся, чортів не боюся, –
 Зате ніяких радощів не маю,
 Не вірю я, що я щось знаю,
 Не вмю я людей навчати,
 Не вмю їх на добро напучати...
 Грошей, майна я не нажив
 І слави теж не заслужив;
 Собака, й той не став би так жити!
 Тому-то й почав я ворожити, –
 Чи не одкриє духів міць
 Мені одвічних таємниць,
 Щоб я дарма не мудрував,
 Чого не знаю, не казав,
 Щоб я збагнув почин думок
 І світу внутрішній зв'язок,
 Щоб я пізнав основ основу,
 А не кидав слова-полову...

Передбачувана відповідь.

Фауст – середньовічний учений, довгі роки провів у світі науки, вивчив усі тодішні премудрості, але не отримав того, що шукав, наука в той час була відірвана від життя. З героєм зустрічаємося, коли він пройшов великий життєвий шлях і дійшов до сумного висновку про безплідність своїх зусиль. Здається, він не був щасливий. Відчай Фауста глибокий, він хоче покінчити життя самогубством. Але в цей момент з храму доноситься спів тих, хто молиться. Кубок отрути випадає з його рук. Чому? В релігії Фауст був розчарований, усвідомлення гріховності зупинило його. Він чує в співі заклики людства про допомогу, люди шукають підтримки. Він буде жити, щоб шукати вирішення питань життя.

Б) Діалог Фауста і Вагнера Вагнер

Народна шана, о великий муже,
 Тебе, напевне, схвилювала дуже.
 Щасливий той, хто весь свій хист
 Оберне на таку користь!
 Показує на тебе батько сину,
 Юрба навкруг хвилює без упину,
 Застиг скрипаль і танцюрист.
 Ти йдеш, і всі стоять рядами,
 Шапкуючи, прохід дають:
 Ще мить – і всі навколішки впадуть,
 Немов перед священними дарами!

Фауст

Ти вірний весь одній струні
 І не зачеплено іншим недугою,
 Але дві душі живуть в мені,
 І обидві не в ладах одна із іншою.
 Одна, як пристрасть любові, палка
 І жадібно горнеться до землі цілком,
 Інша вся за хмари
 Так і кинулася б з тіла.
 О, якби не в царстві мрій,
 А справді вихор небесний
 Мене кудись забрав
 У світ нового життя невідомого!

Передбачувана відповідь.

Вагнер – кабінетний учений, для якого існують тільки книжкові знання. Він відданий науці, але книжкові знання накладають на нього печатку обмеженості.

Фауст прагне до досягнення сенсу життя

за допомогою активної в ній участі. Й.В. Гете, розкриваючи відношення Фауста до науки, протиставляє йому іншого вченого – Вагнера. Фауст і Вагнер – втілення двох типів учених: творчого, який шукає істину не в кабінеті, а в житті, й традиційного, який націлений на прийняття догм. Фауста дратує самовпевненість Вагнера, він не приймає догм, виникають серйозні протиріччя між ученими.

Господь дав високу оцінку Фаусту. Герой прагне на практиці пізнати свою сутність, пізнати світ. Він готовий змінити умови життя людей. У нього є знання, він може їх реалізувати. Доходимо висновку, що Господь правий, він пишався своїм творінням.

Завдання гр. 2. Рольове читання сцени з «Прологу на небі».

А) Прочитати і прокоментувати діалог Фауста і Мефістофеля.

Робоча кімната Фауста. Розгортає книгу, починає працювати. У критичний момент з'являється Мефістофель.

Відповісти на питання:

1. Хто він, Мефістофель? З якою метою постає перед Фаустом?
2. У чому сенс угоди між Фаустом і Мефістофелем?

Діалог Фауста і Мефістофеля

Мефістофель

Вітаю вас, великовчений муже!
Од ваших чарів впрів я дуже.

Фауст

Як звешся ти?

Мефістофель

Як дивно запит цей

Від того чуть, хто зневажає слово
Й, не звикши мислить поверхово,
Зглибляє дійсну суть речей.

Фауст

Таких, як ти, відома суть –
Аж світиться крізь покрив назви;
Пізнаєтесь усюди враз ви,
Коли „лихими” вас „спокусниками” звать;
Ну, добре, хто ж ти є?

Мефістофель

Я – тої сили часть,
Що робить лиш добро, бажаючи лиш злого.

Фауст

Це загадка! Розгадку ж хто подасть?

Мефістофель

Я – заперечення усього!
Бо всяка річ, що постає,
Кінець кінцем нічим стає,
І жодна річ буття не гідна.
А все, що ви звете гріхом,
Чи згубою, чи просто злом, –
Ото моя стихія рідна.

Фауст

Ти кажеш, що ти – часть,
а сам з'явивсь цілком.

Мефістофель

Мені чужа зарозумілість.
Це ж тільки ви з своїм дурним світком
Себе вважаєте за цілість.
Я ж – часть од часті лиш, що перше всім була,
Частинка тої тьми, що світло привела,
Те світло гордеє, що хочеться йому
З одвічних володінь прогнати матір тьму.
Та це йому не вдасться – шкода сил,
Воно навік приковане до тіл:
Од тіл тече, в тілах лише прекрасне,
Тілами лиш спиняється в ході,
А згинуть ті тіла – тоді
Й воно разом з тілами згасне.

Фауст

А, ось до чого ти згодивсь!
Велике знищить – неспромога,
Так ти з маленьким заходивсь.

Передбачувана відповідь

Мефістофель – диявол. Він вважає людину нікчемною, укладає з Творцем парі. Бог дозволяє Мефістофелю в особі Фауста перевірити сили людини. Невипадково

Мефістофель з'являється перед Фаустом у критичний момент, він упевнений у тому, що вечний не витримає випробувань диявола. Його завдання - збити Фауста з шляху шукання сенсу життя і довести нікчемність людини.

Вони сперечаються про природу людини і цінності. Мефістофель розумний і проникливий, він помічає людські слабкості й пороки, часто уїдливі його зауваження справедливі. Укладаючи угоду з Фаустом, він упевнений, що буде переможцем.

Він готовий служити вченому і приведе його в такий душевний стан, який дасть йому повне задоволення. Фауст скаже: «Мить, зачехай!».

Це і буде повною перемогою Мефістофеля. Але Фауст не може передбачити, через який час він досягне цієї прекрасної миті; він взагалі не знає : чи можливо це взагалі. Йому важлива можливість пошуків, він не шукає задоволень.

Слово викладача. Отже, угода між Фаустом і Мефістофелем відбулася.

У кожного гравця своя мета. Мефістофель активізує Фауста, намагається збити його зі шляху духовних шукань. Чи вдасться Фаусту не звернути зі шляху пошуків?

Б) Проаналізувати перше випробування Фауста.

Мефістофель пропонує Фаусту відвідати кабачок, де бенкетують студенти. Він сподівається, що Фауст разом з гуляками вдасться до пияцтва і забуде про свої справи. Але Фаусту не подобається компанія гультьїв. Мефістофель приводить Фауста на кухню відьом, сподівається на чаклунські засоби, які допоможуть ученому повернути молодість, і він зрадить своєму покликанню і своїм помислам.

Мефістофель терпить поразку.

Висновок: Фауст іде на угоду з Мефістофелем для задоволення своїх духовних прагнень. Йому потрібно пізнати себе. Він, як і раніше, прагне до осягнення сенсу життя. Перші випробування показали, що він не залишає своїх високих помислів. Шлях шукань триває.

Завдання гр.3. Фауст піддається новому випробуванню. Проаналізувати історію кохання Фауста і Маргарити. Прочитати текст у ролях, відповісти на питання:

1. Як відбулася перша зустріч Фауста і Маргарити?
2. Чим привабила Фауста Маргарита? Чи залишилася вона байдужою?
3. Як поводиться Фауст після трагічних подій?
4. Що згубило Маргариту?
5. Чому в той момент, коли Маргарита, здавалося б, засуджена на муки, голос понад сповіщає: Врятовано!

Перша красива дівчина, побачена Фаустом, збуджує його бажання. Вона гарна, розумна, скромна. Він теж привернув її увагу, викликав інтерес. Відбувається їхнє знайомство. Перше бажання Фауста – задовольнити чуттєві бажання.

Але незабаром він розуміє, що проста дівчина з народу володіє скарбами люблячої жіночої душі.

Зовнішня краса Маргарити поєднується з красою духовною. Фауста охопило глибоке почуття. Їх любов взаємна, але бачимо трагічний результат цієї любові. Вони абсолютно різні. Маргарита вихована на суворих релігійних правилах, вважає природні схильності своєї натури гріховними.

Й.В. Гете, зображуючи свою героїню, наділив її рисами, типовими для жінки його часу. Коло життєвих понять Гретхен обмежений особистими і сімейними інтересами. Любов допомагає Гретхен на якийсь час піднятися вище свого середовища. Заради любові до Фауста вона йде на «гріх», на злочин. Помирає мати, гине брат, Гретхен стала вбивцею своєї дочки. Вона стала грішницею як у власних очах, так і в очах оточуючих. Це надірвало її душевні сили, і вона втратила розум. Любов до Фауста привела Гретхен до загибелі. У цьому є і провина Фауста. У той момент, коли вона потребувала допомоги, його не було поруч.

Коли ж Фауст потрапив у темницю і готував втечу, вона попросила його залишити її, їй хотілося, щоб він залишився жити.

У фіналі Й.В. Гете висловлює своє ставлення до героїні. Якщо Гретхен була засуджена суспільством і його суворими формальними законами, то лунає голос зверху: «Врятована!». Рішенням небес вона була виправдана.

Загибель Гретхен – трагедія для Фауста. Він любив її всією душею. Жінки, прекраснішою, ніж вона, для нього не було.

Висновок: Й.В. Гете зобразив трагічний сюжет. Його герої мають велику людяність. Вони роблять помилки, проявляють слабкість і навіть чинять злочини. Фауст - не бездоганний герой, він зіграв фатальну роль у долі Маргарити. Але скільки в ньому величчя, сили духу, пристрасті. Хоча побудувати щастя для себе та коханої жінки він не зміг.

Й.В.Гете в трагедії показує життя людей, які не досягнули щастя. Це трагедія вченого, який розчарувався в сучасній йому науці, і трагедія людини, яка не знайшла щастя в любові, в трагічному кінці якої, він сам мимоволі є винний. Але на цьому доля героя не закінчується.

У другій частині трагедії Й.В. Гете торкається більше загальних ідей. Персонажі тут узагальнені фігури. У символічній формі Гете зображує кризу феодальної монархії, його більше захоплює завдання висвітлити деякі світові проблеми. Його герой Фауст тут менш активний, ніж в першій частині трагедії.

Завдання гр. 4. Нові випробування Фауста.

Проаналізувати життєвий шлях героя. Підготувати відповіді на питання:

1. Які почуття переживає Фауст, перебуваючи на державній службі?

2. У чому символічний сенс появи на шляху життєвих шукань Фауста образу античної красуні Олени Прекрасної?

3. Які почуття переживає герой після її зникнення?

4. Чи вдалося Фаусту здійснити свій задум?

А) Фауст на державній службі.

Учень читає текст.

Б) Символічна зустріч Фауста з Оленою Прекрасною. Від символічного шлюбу Фауста і Олени народжується прекрасний юнак Евфоріон, в якому поєдналися риси батьків: гармонійна Краса і неспокійний дух. Але йому не судилося жити в цьому світі, він гине.

В) Здійснення задуму Фауста.

Фауст глибоко перестраждав трагічну загибель Олени, відроджується до нового життя

і продовжує пошук істини. Ми бачимо його на державній службі. Гете зображує похмуру картину феодальної імперії, що знаходиться в стані повної розрухи. Але імператора це не турбує. Всі люди одержимі егоїстичними прагненнями. Розчарований у державній діяльності, Фауст шукає нові шляхи.

На цьому шляху Фауста з'являється символічний образ Олени Прекрасної. Але це не повторення любовної історії. Антична красуня давно померла. Її образ для Й.В. Гете є символом художнього ідеалу. Гете і його друг, великий поет Фрідріх Шиллер прийшли до висновку, що треба духовно виховувати народ, щоб він дозрів для боротьби за краще життя. А засіб вони бачили в тому, щоб виховати розуміння краси. Естетичним ідеалом для Гете і Шиллера були мистецтво і поезія Стародавньої Греції. Фауста знову спіткало розчарування: давній ідеал краси неможливо відродити, бо дух минулого не відновити і людству залишилися тільки зовнішні форми.

Здійснення задуму Фауста триває довго. Він старішає, сліпне, а кінця роботи не видно. Але у Фауста виникло переконання, що нарешті він знайшов те, що шукав, і близький до поставленої мети, підійшов момент, коли він може вимовити довгоочікувані слова.

Фауст знайшов сенс життя в пошуках, у боротьбі, в праці. Таким і було його життя. Після смерті Фауста Мефістофель хоче затягнути його душу в пекло, але втрутилися божественні сили. Його душу забирають на небо, де її чекає зустріч з душею Гретхен. Він з гідністю пережив трагедію, відчував свою провину в смерті коханої жінки, якій не зміг дати щастя. Після пережитого горя знайшов в собі сили повернутися до пошуків сенсу життя. До своїх здобутків він йшов несучи втрати, страждаючи, охоплений сумнівами.

У художній концепції твору образом Фауста стверджується думка про творчі зусилля людини на землі. У цьому і полягає сенс буття. Герою притаманний постійний творчий порив, схильність до пошуків нових знань, пізнання сенсу життя. Тому Фауст є втіленням динамізму нової європейської цивілізації.

V. Рефлексія. Підсумки уроку.

ВИХОВНА РОБОТА

ЖІНКА! ВАШЕ ВЕЛИЧНОСТЕ! БЕРЕЖІТЬ ЖІНОК!

Людмила Панасенко, викладач Державного навчального закладу «Багатoproфільний центр професійно-технічної освіти»

Мета: провести профілактичну та роз'яснювальну роботу серед учнівської молоді з проблеми насильства над жінками; довести до відома учнів різноманітність проявів насильницького впливу на жінок у фізичному та моральному контексті; застерегти молодь від можливого насильства в майбутній сім'ї.

Завдання: сформувати здорове уявлення про моральність вчинків; виявити основні види проявів насильства у сучасному середовищі; сформувати корисні поради потенційній та реальній жертві.

Епіграфи: «Той, хто не має співчуття, жорсткий» Бернард де Мандевіль, «Жорстокість - безжалісність, безпощадність, нелюдськість. Жорстокість є завжди результат страху, слабкості та боягузтва» Клод Гельвецій

Обладнання: фотостенд «Жінка! Ваша величносте!», стенд «Рекомендуємо прочитати».

Оформлення конференц-зали: ноутбук, презентація, записи пісень, відеофільм.

Темою зустрічі є година спілкування в рамках акції «16 днів проти гендерного насильства». Щорічно в Україні з 25 листопада по 10 грудня проводиться Всеукраїнська акція «16 днів проти насильства», яка з 1991 року підтримується міжнародною спільнотою. Дати початку та завершення Кампанії вибрані не випадково. Вони створюють символічний ланцюжок, поєднуючи заходи проти насильства

стосовно жінок та дії щодо захисту прав людини, підкреслюючи, що будь-які прояви насильства над людиною, незалежно від її статі, є порушенням прав людини.

Шістнадцятиденний період кампанії охоплює наступні важливі дати:

Чому саме 16 днів? Невже проблему можна так швидко вирішити?» Звичайно, ні.

Пропоную вам вправу «Міф чи реальність».

Мета: розширити систему знань учнів щодо проявів насильства в сім'ї.

Завдання: учням запропоновано прослухати факти про насильство та виявити, що є правдою, а що - ні. Для цього їм надають дві картки з позначками «так», «ні».

Перелік запитань:

- Насильство має позитивні сторони (НІ);
- Б'ють заслужено (НІ).

- Використання нецензурних слів чоловіком по відношенню до інших членів сім'ї не є проявом насильства (НІ).

- Насильство – коли видно сліди на тілі жертви (НІ).

- Жінка, яка потерпає від насильства, повинна мовчати про це (НІ).

- Чоловіки схильні до проявів насильства більше, ніж жінки (ТАК).

- Насильство не карається законом України (НІ).

- Насильство – це ознака мужності (НІ).

- За домашнє насильство кривдник несе адміністративну відповідальність перед законом (ТАК).

- Розповідати про те, що над Вам були здійснені насильницькі дії, – це ознака слабкості жінки (НІ).

- Кримінальна відповідальність кривдника – може бути позбавлення волі до 2 років (ТАК).

- Особи, які чинять насильство – психічно хворі (НІ).

- Насильство – це не злочин, а нормальне явище (НІ).

- Поліція не повинна втручатися у вирішення проблеми насильства (НІ).

Бачу ваші розуміння про насильство не дуже уявні. Але хочеться бачити іншу картину. Звичайно, приємно спостерігати за людьми, які кохають один одного, одружуються, проводять свій вільний час у колі родини, граються з дітьми. Але проходять роки, кудись зникає кохання, настає мить насильства. Які чинники цього сприяння?

Очікувані відповіді: алкоголь, наркотики.

Так, головні причини це: алкоголь та наркотики. Тоді й з'являються: «Жорстокість - безжалісність, безпощадність, нелюдськість. Це результат страху, слабкості та боягузтва», – так говорить Клод Гельвецій. Бернард де Мандевіль теж наголошував: «Той, хто не має співчуття, жорсткий».

Дані статистики:

90% жінок в Україні потерпають від насильства в сім'ї, а саме: насильство чоловіків щодо жінок. Фізичному насильству піддаються понад 1,8 млн жінок, однак лише 10% жінок звертається до поліції. Насильство не є нормою, йому немає виправдання, і саме жінка повинна перестати його приймати. Тому метою акції є підвищення правової грамотності серед жінок та не боятися звертатися за правовою допомогою.

Можливо, на уроках, чи від дорослих ви чули такі слова як «гендер», «гендерна рівність». Прошу вас згадати визначення такого поняття «гендер».

Гендер – це стать, а гендерна рівність - однаковий правовий статус чоловіків і жінок, рівні можливості для його реалізації.

Викладач: У сучасної поетеси Анни Багряної є такі правдиві рядки:

Перевелися горді герої,
Перетворилися на картинки.
Розчинилися в часі історіями
Сміливими мріями жінки.
Хто ж їх виродив?
Може страшні віки кровозмішення?
А може просто Бог так схотів,
щоб жінки самі сміливішали?..

На жаль, доводиться констатувати, що у суспільстві часто зі зневагою ставляться до жінок. Ту зневагу можна висловити рядками з поезії Юрія Андруховича:

І все, що маєш,- є лише дірою,
Котру я, грішний дурень, полюбив.

У світі кожні 9 секунд жінка страждає у різних сферах прояву насильства від чоловіка чи партнера, керівника чи вище поставленої особи.

Показники дискримінації жінок:

- у родинних обов'язках **29%;**
- під час прийняття на роботу **24%;**
- під час просування по службі **22%;**
- в оплаті праці **19%;**
- у суспільно-політичній діяльності **11%;**
- при відкритті власної справи **8%;**
- під час прийняття у вищі навчальні заклади **7%.**

Та найбільший показник - це насилля в сім'ї.

Пропоную дати визначення, що таке насильство, як його розуміють учасники, які дії можна віднести до одного з видів насильства (фізичне, психологічне, сексуальне і економічне). Важливо підкреслити насильство, що трапляється не лише вдома, на роботі, а й на вулиці.

Приклади форм фізичного насильства: штовхання, копняки, запотиличники, викручування рук, кусання, дряпання, висмикування волосся, тягання за вуха, побиття за допомогою будь-яких речей, придушення тощо.

Приклади форм психологічного насильства: образи, порівняння, підкреслювання фізичних і психологічних «вад», ігнорування, бойкот, вживання ненормативної лексики тощо.

Приклади форм сексуальної агресії: дотики до інтимних частин тіла, пропозиції статевого характеру, акцентування уваги на статевих ознаках тощо.

Приклади проявів економічного насильства

Побиття чоловіком дружини чи психологічні приниження будь-кого з членів родини досі часто вважають «сміттям, яке не варто виносити з хати».

Від 11 січня 2019 року в Україні набули чинності зміни до Кримінального кодексу, що визнають системне насильство в сім'ї злочином.

Крім того, вже рік, як діє Закон про протидію та запобігання домашньому насильству, який деталізує види насильства на фізичне, сексуальне, психологічне та економічне, визначив 16 категорій людей щодо яких може вчинятися таке насильство.

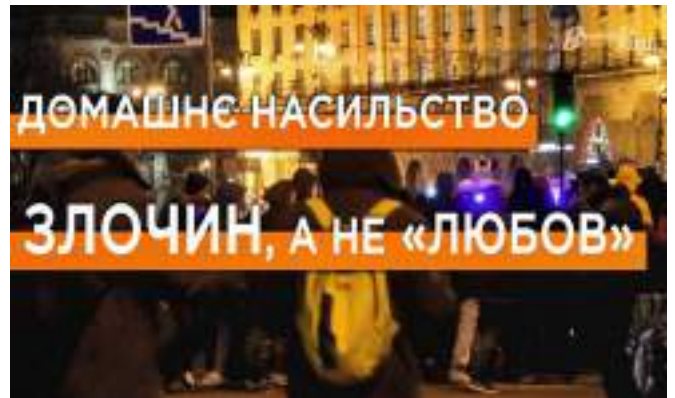
Зараз це не лише дружина, дитина, чоловік. Це й бабусі, дідусі, колишнє подружжя, люди, які мають спільну дитину чи живуть у громадянському шлюбі, наречені, брати, сестри.

Дуже важливо, кажуть експерти, що віднині дитина, яка стала свідком насильства в своїй родині, також визнається його жертвою і має право на всі відповідні соціальні, медичні,

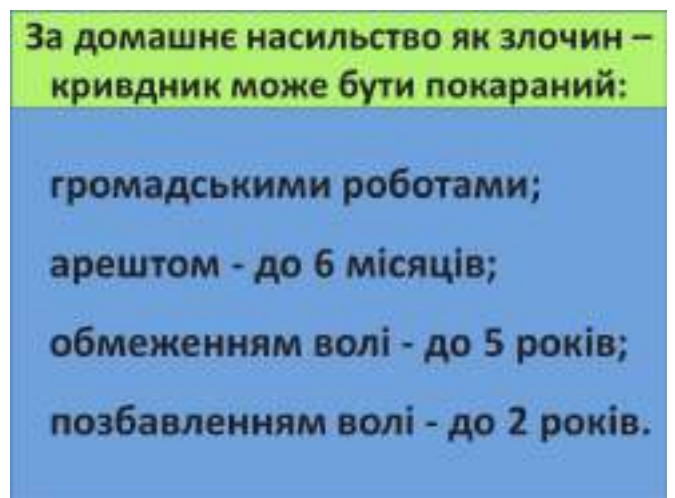
психологічні й правові послуги.

Домашнє насильство в Україні – злочин, а не «любов».

Україна отримала нові закони проти домашнього насильства: побив дружину – тюрма, б'є – значить сяде.

Якщо жінка звернулася до поліції через погрози чи побиття її чоловіком один-два рази, правоохоронці можуть притягнути кривдника до адміністративної відповідальності. Але, якщо це відбудеться втретє, віднині вони мають законні підстави відкрити кримінальне провадження.

Паралельно з цим змінюється кваліфікація злочину зґвалтування. Ідеться не лише про те, що зґвалтування в шлюбі є злочином. У нас стереотипно вважається, що жінка зобов'язана задовольнити чоловіка. А тепер у законі є меседж до суспільства, що це не тільки злочин, але за нього ще й передбачена більша відповідальність, ніж учинення такого до сторонньої людини.

Приміром, мати хоче вивезти за кордон свою дитину й для цього має отримати згоду

батька, з яким розлучилася. І той готовий надати таку згоду в обмін на секс. Це вважатиметься супутніми обставинами. Вони вказуватимуть на недобровільність, а отже, і насильницький характер цих дій.

І тепер - кожен, хто постраждав від домашнього насильства, здобуває право на безоплатну правову допомогу від держави. Це віднині включає безкоштовну допомогу адвоката.

Раніше, як це не парадоксально, кривдник у рамках кримінального провадження мав право на нього, а його жертва - ні.

Якщо чоловік сильно побив дружину і вона з гематомами, кровотечами звертається до лікаря, то закон зобов'язує працівників лікарні повідомити про це поліцію, соціальні служби.

Уявімо, що жінка не може залишатися вдома: це небезпечно для її здоров'я й життя та для її дітей. Допомогою може бути й можливість пожити певний час у спеціалізованому притулку для постраждалих від домашнього насильства.

Але є жінки, які не тільки постраждали від насилля, а й стали жертвами. І таких жінок з кожним роком стає більше і більше, і не лише в Україні, а й у всьому світі.

Художники, поети, скульптори намагаються різними діями донести рівень обізнаності про зростання насильства серед чоловіків у країнах.

Так, наприклад, у Стамбулі, Туреччина, художник Вахіт Туна створив інсталяцію на пам'ять про жертв домашнього насильства.

Кажуть, що історія пишеться чоловіками. Як так сталося, що жінок майже не помітно в історії. Весь світ тримається на жінці, на злагоді, на коханні, на доброті. Жінка стала володаркою Київської Русі, жінка - політичний діяч, жінка - поетеса, жінка - вчена, жінка - співачка. І можна говорити, і говорити...

Булат Окуджава Ваша величносте ЖІНКО

Тьма тут тинить сторінки,
Тиша – немов на дні ...
Ваша Величносте Жінко,
Цей ваш візит мені?
Темрява краде бесіду.
З даху - струмки води.
Жінко, загадко Всесвіту,
Як ви прийшли сюди?
О, ваш прихід - як ватра.
Дихання щось стиска ...
Входьте же, Клеопатро.
Правди в ногах нема.
Хто ви? В туман окутали...
Ну, я й смішний чоловік ...
Мабуть, ви двері сплутали,

Вулицю, місто й вік.

А все ж таки, хто така жінка? Яка вона? Цю загадку постійно намагаються відгадати поети, художники, скульптори. Однак, все марно, бо жінка – це вічна таємниця!

А жінка буває на осінь так схожа:
То тиха й привітна, а то й непогожа.
То скропить сльозою, то сонцем засвітить.
То прагне зими, то вертається в літо.
А жінка, як осінь, плодами багата
На ніжність, добро, материнство і святість.
Як вересень тихий, зігріє душею,
Не страшно морозу чекати із нею.
А жінка буває тривожна, як осінь.
То дихає вітром, то ласки попросить,
То болю завдасть, а то вигоїть рани,
Листочком у світ полетить за коханим.

А осінь в природі - це завжди, як диво,
Так само і жінка: буває вродлива.
Буває примхлива, буває зрадлива...
Нехай тільки кожна з них буде щаслива.
Промінь сонця запалить ранкову росу,

- І заграє вона, забринить веселково.

Скільки мовлено вже про одвічну красу,
Тільки я про жіночу скажу своє слово.
Ніжний погляд і довга русява коса
Та смаглявого личка привабна родзинка...
І, хоч кажуть, що світ порятує краса.
Та врятує його тільки жінка. (Ліна Костенко).

Колись залізна леді, Маргарет Тетчер,
промовила таку фразу: «Якщо хочеш, щоб щось
було сказано - попроси про це чоловіка; якщо
хочеш, щоб щось було зроблено - попроси
жінку».

Маргарет Тетчер

Бережіть жінок! Цінить їх! Кохайте жінок, як Ромео кохав Джульєту, як Руслан любив Людмилу.

